

T.C
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**KURUM BAKIMI HİZMETİ VEREN BAKICI ANNELERİN EBEVEYN
ROLÜNE İLİŞKİN KENDİLİK ALGISI, PSİKOLOJİK DAYANIKLILIK VE
DEPRESYON DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Arzu TAMBULUT

Psikoloji Ana Bilim Dalı

Psikoloji Bilim Dalı

TEMMUZ 2019

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**KURUM BAKIMI HİZMETİ VEREN BAKICI ANNELERİN EBEVEYN
ROLÜNE İLİŞKİN KENDİLİK ALGISI, PSİKOLOJİK DAYANIKLILIK VE
DEPRESYON DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Arzu TAMBULUT
(Y1612.270005)**

Psikoloji Ana Bilim Dalı

Psikoloji Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğretim Üyesi Engin EKER

TEMMUZ 2019

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ ONAY FORMU

Enstitümüz Psikoloji Anabilim Dalı Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programı Y1612.270005 numaralı öğrencisi Arzu TAMBULUT'un “**Kurum Bakımında Hizmet Veren Bakıcı Annelerin Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algısı, Psikolojik Dayanıklılık ve Depresyon Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**” adlı tez çalışması Enstitümüz Yönetim Kurulunun 12.07.2019 tarih ve 2019/17 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oybirliği/oyçokluğu ile Tezli Yüksek Lisans tezi 29.07.2019 tarihinde kabul edilmiştir.

	<u>Unvan</u>	<u>Adı Soyadı</u>	<u>Üniversite</u>	<u>İmza</u>
ASIL ÜYELER				
Danışman	Dr. Öğr. Üyesi	Engin EKER	İstanbul Aydın Üniversitesi	
1. Üye	Dr. Öğr. Üyesi	Elif Özge ERBAY	İstanbul Aydın Üniversitesi	
2. Üye	Doç. Dr.	Taner ARTAN	İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa	
YEDEK ÜYELER				
1. Üye	Dr. Öğr. Üyesi	Şahide Güliz KOLBURAN	İstanbul Aydın Üniversitesi	
2. Üye	Dr. Öğr. Üyesi	Mehmet Zeki ILGAR	Biruni Üniversitesi	

ONAY

Prof. Dr. Ragıp Kutay KARACA
Enstitü Müdürü

ONUR SÖZÜ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Kurum Bakımı Hizmeti Veren Bakıcı Annelerin Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algısı, Psikolojik Dayanıklılık ve Depresyon Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırıdüşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça 'da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim. (29/07/2019)

Arzu TAMBULUT

ÖNSÖZ

Öncelikle tez çalışmasının başlangıcından bu yana bana inanarak ve güvenerek yanımda olan, beni sürekli olarak destekleyerek motive eden sevgili tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Engin Eker'e ,

Araştırmanın sonuçlarını benimle tartışarak fikir veren sevgili hocam Dr. Öğr. Üyesi Elif Özge Erbay ve istatistik analizlerindeki değerli desteklerinden dolayı Dr. Ayhan Erbay'a,

Araştırmada takıldığım her detayda benimle fikirlerini ve düşüncelerini paylaşan, sorularıma her an yanıt veren, sürekli arayarak rahatsız ettiğim, sevgili dostlarım ve arkadaşlarım Doç. Dr. Taner Artan'a, Uzman Psikolog Özlem Şahin'e ve meslektaşım Derya Ünlü'ye ,

Uygulama sürecinde bana destek vererek yanımda olan kurum müdürüm Ali Fuat Karaman'a ve uygulama yaptığım kuruluş yöneticileri ile çalışmaya katılan tüm bakıcı annelere,

Yüksek lisansa başlamam ve devam etmemde beni her zaman destekleyen, ilgisini ve sevgisini eksik etmeyen sevgili eşim Atif Tambulut'a , bana inanarak her zaman bana güç veren anneme ve tüm aileme, sevgileri ile beni sarıp sarmalayan ve annelik duygusunu yaşatan çocuklarım Ahmet Kerim ve Ada'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Temmuz 2019

Arzu Tambulut

KURUM BAKIMI HİZMETİ VEREN BAKICI ANNELERİN EBEVEYN ROLÜNE İLİŞKİN KENDİLİK ALGISI, PSİKOLOJİK DAYANIKLILIK VE DEPRESYON DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

ÖZET

Bu araştırma, kurum bakımındaki çocuklara bakım hizmeti veren bakıcı annelerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı, psikolojik dayanıklılığı ve depresyon düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacı ile yapılmıştır. Araştırmanın evreni İstanbul Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne bağlı 0-6 yaş çocuklara hizmet veren kuruluşlarda çalışmakta olan bakıcı anneler olup, örneklem olarak yalnızca 0-6 yaşa hizmet veren kuruluşlarda çalışan bakıcı anneler alınmıştır. İstanbul’da yalnızca 0-6 yaşa hizmet veren iki kuruluş olması nedeni ile bu kuruluşlarda çalışan 115 bakıcı anne ile görüşme yapılmıştır. Veri toplama aracı olarak, Demografik Bilgi Formu, Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Ölçeği, Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği ve Beck Depresyon Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizinde SPSS 23 paket programı kullanılarak, t testi, tek yön varyans analizi (One Way ANOVA), pearson korelasyon analizi, sperman rho analizi ve doğrusal regresyon analizi kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda; kurum bakımında çalışan ve 0-6 yaş çocuklara bakım hizmeti veren bakıcı annelerin ERKA’nın “yatırım” alt boyutu ile depresyon arasında pozitif yönlü, YPDÖ’nün “gelecek algısı”, “aile uyumu”, “kendilik algısı”, “sosyal yetkinlik” ve “sosyal kaynaklar” alt boyutları ile negatif yönlü ilişki olduğu ve ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısının psikolojik dayanıklılık ve depresyon üzerinde etkisi olmadığı tespit edilmiştir. Eğitim düzeyi arttıkça ERKA’nın “rol dengeleme” alt boyut puanlarının düştüğü, depresyonun ise arttığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kurum Bakımı, Kendilik Algısı, Psikolojik Dayanıklılık, Depresyon

EXAMINING THE CORRELATION BETWEEN SELF PERCEPTION OF THE PARENTAL ROLE, PSYCHOLOGICAL RESILIENCE AND DEPRESSION LEVEL OF CAREGIVERS PROVIDING INSTITUTIONAL CHILD CARE SERVICES

ABSTRACT

The purpose of this research is to investigate the correlation between the self-perception of the parental role, psychological resilience and depression levels of caregivers who provide care for children in institutional child care homes. The population of this study was the caregiver working in institutions under the Istanbul Provincial Directorate of Family and Social Policies (IASPIM) that provides care services for 0-6 years old children. Therefore the subjects of this study were especially the caregivers working in institutions that provide care services for 0-6 years old children.

As there are only two institutions in Istanbul that provide care services for 0-6 years old children, 115 caregivers working in these institutions have been interviewed. As data collection tools, Demographic Information Form, Self-Perception Scale for the Parental Role (SPPR), Psychological Resilience Scale for Adults and Beck Depression Scale were used. The collected data were analyzed by using SPSS 23 package program, t-test, one-way analysis of variance analysis (one way ANOVA), Pearson correlation analysis, Spearman rho analysis, and linear regression.

On the basis of the results of this research, it can be concluded that there is a positive correlation between the depression of caregivers who provide care for 0-6 years old children and “Investment” sub-dimension of SPPR. Furthermore, the results show that there is a negative correlation between the depression of caregivers and “Resilience Scale for Adults” “future perception”, “family integration”, “self-perception”, and sub-dimensions of “social resources”. Also, The self-perception of parental role has no effect on psychological resilience and depression. Consequently, it was concluded that, depression level increases as education level increases, and SPPR’s “role balancing” subscale scores decrease.

Keywords: Institutional care, self-perception, psychological resilience, depression

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	vii
ÖZET.....	ix
ABSTRACT	xi
İÇİNDEKİLER	xiii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xvii
ÇİZELGELER LİSTESİ.....	xix
I. GİRİŞ.....	1
A. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	2
B. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ	3
C. ARAŞTIRMANIN ALT PROBLEMLERİ	3
D. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ	3
E. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	5
F. TANIMLAR	5
1. Kurum Bakımı.....	5
2. Bakıcı Anne.....	5
3. Kendilik Algısı.....	5
4. Psikolojik Dayanıklılık.....	5
5. Depresyon.....	6
II. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	7
A. ÇOCUKLUK KAVRAMI VE ÇOCUK.....	7
B. TÜRKİYE'DE ÇOCUK KORUMA SİSTEMİNİN GELİŞİMİ	10
1. Cumhuriyet Öncesi Dönemde Çocuk Koruma Sistemi	10
2. Cumhuriyet Sonrası Dönemde Çocuk Koruma Sistemi	11
C. KORUNMA İHTİYACI İÇİNDE OLAN ÇOCUK	13
1. Korunma İhtiyacı İçinde Olan Çocuklara Sunulan Hizmetler	14
a) Evlat edindirme modeli.....	14
b) Koruyucu aile modeli.....	15
c) Kurum bakımı	15
i- Kurum bakımı türleri	16
D. KURUM BAKIMINDA BAKICI ANNE/BAKIM PERSONELİ TANIMI, GÖREV VE SORUMLULUKLARI	18
1. Kurum Bakımında Görevli Bakıcı Anne/Bakım Personeli ile İlgili Yapılan Araştırmalar.....	20
E. 0-6 YAŞ DÖNEMİ ÇOCUKTA FİZİKSEL , BİLİŞSEL VE PSİKOSOSYAL GELİŞİM	21
1. Fiziksel Gelişim.....	22
2. Bilişsel Gelişim	24
3. Duygusal ve Sosyal Gelişim.....	26
F. ÇOCUK GELİŞİMİNDE BAKIM VERENİN ROLÜ VE ANNELİK KAVRAMI	31
1. Annelik Kavramı	33

a) Üvey annelik	34
b) Süt annelik	35
c) Bakıcı annelik.....	37
G. EBEVEYN ROLÜNE İLİŞKİN KENDİLİK ALGISI İLE İLGİLİ YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	37
1. Kendilik Algısı ve Ebeveynin Rolü.....	37
2. Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Çalışmaları.....	39
H. PSİKOLOJİK DAYANIKLILIK KAVRAMI VE YAPILAN ÇALIŞMALAR	41
1. Psikolojik Dayanıklılık - Ebeveyn Rolü İlişkisi.....	44
İ. DEPRESYON İLE İLGİLİ YAPILAN ÇALIŞMALAR	45
1. Depresyonun Diğer Değişkenlerle İlişkisi	50
III. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ.....	53
A. ARAŞTIRMANIN MODELİ	53
B. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ.....	53
C. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	53
1. Demografik Bilgi Formu.....	53
2. Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Ölçeği (ERKA)	54
3. Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği (YPDÖ).....	54
4. Beck Depresyon Envanteri.....	55
D. VERİLERİN TOPLANMASI.....	55
E. VERİLERİN İSTATİKSEL ANALİZİ	56
F. ETİK HASASİYETLER.....	56
IV. BULGULAR.....	57
A. KATILIMCILARA İLİŞKİN ÖZELLİKLER.....	57
1. Katılımcıların Yaş, Çocuk Sayısı, Bakıcı Annelikteki Çalışma Süreleri ve Sorumlu Oldukları Çocuk Sayısı Ortalamaları	57
2. Katılımcıların Eğitim Düzeyleri Dağılımı	58
3. Katılımcıların Medeni Durum Dağılımı	58
4. Katılımcıların Evlilik Sürelerinin Dağılımı	58
5. Katılımcıların Çocuk Sahibi Olması ve Annelik Durumunun İşe Yansımaları Dağılımı	59
6. Katılımcıların Gelir Düzeylerinin Dağılımı.....	60
7. Katılımcıların İş Öncesi Eğitim Geçmişlerinin Dağılımı	60
8. Katılımcıların Ücret Memnuniyetlerinin Dağılımı	60
9. Katılımcıların Mevcut İşlerinin Annelik Düşüncelerine Etkisinin Dağılımı... 61	
B. EBEVEYN ROLÜNE İLİŞKİN KENDİLİK ALGISI ÖLÇEĞİ SONUÇLARI.....	61
C. YETİŞKİNLER İÇİN PSİKOLOJİK DAYANIKLILIK ÖLÇEĞİ SONUÇLARI.....	62
D. BECK DEPRESYON ENVANTERİ SONUÇLARI	64
E. ORTALAMA FARKLARI.....	65
1. Bakıcı Annelerin Çalışma Süresine Göre Farklılıklar.....	65
2. Annelik Durumuna Göre Kendilik Algısı, Psikolojik Dayanıklılık ve Depresyon Skorları Farkları.....	70
3. Eğitim Düzeyine Göre Kendilik Algısı, Psikolojik Dayanıklılık ve Depresyon Skorları Farkları.....	72
4. Yaşa Göre Kendilik Algısı, Psikolojik Dayanıklılık ve Depresyon Skorları Farkları.....	76
F. KORELASYON ANALİZİ	79

G. ARACI DEĞİŞKEN ANALİZLERİ	82
H. DÜZENLEYİCİ DEĞİŞKEN ANALİZLERİ	84
V. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	87
A. ARAŞTIRMA SORULARINA İLİŞKİN SONUÇLAR	87
1. <i>Demografik Özelliklerin Değerlendirilmesi</i>	87
2. <i>Uygulamada Kullanılan Ölçeklerin Sonuçları ve Birbirleri İle İlişkileri</i>	89
3. <i>Demografik Değişkenler İle İlgili Korelasyon Analizleri</i>	92
4. <i>Demografik Değişkenler İle Ölçekler Arasındaki İlişki</i>	93
B. ARAŞTIRMA HİPOTEZLERİNE İLİŞKİN SONUÇLAR.....	93
C. ÖNERİLER.....	98
KAYNAKÇA	99
EKLER.....	115
ÖZGEÇMİŞ.....	127

KISALTMALAR LİSTESİ

AÇSHB : Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

ANOVA : Analysis of Variance (Varyans Analizi)

ASPB : Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı

ÇKK : Çocuk Koruma Kanunu

ERKA : Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algısı

SHÇEK : Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu

SPSS : Statistic Packets For Social Sciences (Sosyal Araştırmalar İçin İstatistiksel Program Paketi)

YPDÖ : Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği

TCK : Türk Ceza Kanunu

TDK : Türk Dil Kurumu

TMK : Türk Medeni Kanunu

vd. : ve diğerleri.

t.y : Tarih yok

ÇİZELGELER LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 1:	Katılımcıların Yaş, Çocuk Sayısı, Bakıcı Annelikteki Çalışma Süreleri ve Sorumlu Oldukları Çocuk Sayısı Ortalamaları	57
Çizelge 2:	Katılımcıların Eğitim Düzeyleri	58
Çizelge 3:	Katılımcıların Medeni Durumları	58
Çizelge 4:	Katılımcıların Evlilik Süreleri	59
Çizelge 5:	Katılımcıların Çocuklarının Olması ve Bu Durumun İşe Olumlu Yansımaları.....	59
Çizelge 6:	Katılımcıların Gelir Düzeyleri	60
Çizelge 7:	İş Öncesi Eğitim Geçmişi	60
Çizelge 8:	Ücret Memnuniyeti	61
Çizelge 9:	Katılımcıların Mevcut İşlerinin Annelik Düşüncelerine Etkisi	61
Çizelge 10:	Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Ölçeği (ERKA) Sonuçları	62
Çizelge 11:	Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği (YPDÖ) Sonuçları.....	64
Çizelge 12:	Beck Depresyon Envanteri Sonuçları	65
Çizelge 13:	Kategorik Çalışma Süreleri.....	65
Çizelge 14:	Çalışma Sürelerine Göre Kendilik Algısı, Psikolojik Dayanıklılık ve Depresyon Skorları Farkları.....	68
Çizelge 15:	Annelik Durumuna Göre Kendilik Algısı, Psikolojik Dayanıklılık ve Depresyon Skorları Farkları.....	71
Çizelge 16:	Eğitim Düzeyine Göre Kendilik Algısı, Psikolojik Dayanıklılık ve Depresyon Skorları Farkları.....	75
Çizelge 17:	Yaş Kategorisi	77
Çizelge 18:	Yaşa Göre Kendilik Algısı, Psikolojik Dayanıklılık ve Depresyon Skorları Farkları	79
Çizelge 19:	Değişkenler Arasındaki Korelasyonlar	81
Çizelge 20:	Aracı Değişken Analizi.....	83
Çizelge 21:	Düzenleyici Değişken Analizi	85

I. GİRİŞ

Tarih boyunca, kimsesiz ve bakıma muhtaç çocukların toplumun çeşitli örgütleri tarafından korunmaya ve desteklenmeye çalışıldığı bilinmektedir. Sanayi devriminden sonra hızla gelişen ve değişen dünyada kimsesiz kalmış çocukların yanı sıra ailesi olmasına rağmen yoksulluk ve çeşitli olumsuz yaşam deneyimlerinden dolayı büyümesi ve gelişmesi tehlikede olan çocukların da korunması ön plana çıkmıştır. Hızla değişen dünyamızda çocuklara verilen önem ve değer de artmıştır. Geleceğin teminatı ve nesillerin devamı olarak görülmeye başlayan çocukların devletler tarafından korunup bakılmaları ise gelişmiş ve gelişmekte olan devletlerin görevleri arasındadır.

Ülkemizde de kimsesiz ve bakıma muhtaç çocukların kurumsal anlamda bakımları küçük oluşumlarla Cumhuriyet öncesi dönemde başlamış olup, günümüzde, büyümesi ve gelişmesi tehlikede olan tüm çocukların korunması ve yetiştirilmesi devlet tarafından üstlenilmiş bir görev olmuştur. 2005 yılında kabul edilen Çocuk Koruma Kanunu ile çocukların korunması için devletin birçok kurumuna görev ve sorumluluklar verilmiştir. Bu kanunla; anne babanın veya bakacak kimsenin olmaması, ihmal, istismar, kötü muamele, alkol ve uyuşturucu madde kullanımı, suça sürüklenme, suçun mağduru olma, çocuk yaşta evlendirilme gibi çocuğun büyüme ve gelişmesini olumsuz etkileyecek durumlarda devletin çocuğu destekleyecek ve koruyacak önlemler alması öngörülmüştür. Çocukların karşılaştıkları bu olumsuz süreçlerde son çare olarak kurumsal bakıma alınması düşünülmüş olup, ailesi ve çevresinde bakılıp yetiştirilme imkanı olmayan çocuklar için kurum bakımına alınmaları zorunluluk olarak ifade edilmiştir. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde verilen kurum bakımı hizmetinden 2018 yılı Aralık ayı itibari ile faydalanan çocuk sayısı 14.214'tür.¹ 0'dan 18 yaşına gelinceye kadar verilen bu hizmet, çeşitli istisnai durumlarda 25 yaşına kadar

---

¹ Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı 2018 Yılı Faaliyet Raporundan alınmıştır. http://www.sp.gov.tr/upload/xSPRapor/files/RqI2i+ACSHB_2018_FAALIYET_RAPORU.pdf

uzayabilmektedir. Kurum bakımına alternatif hizmet modelleri olan Koruyucu Aile (2018 yılında 1521) ve Evlat Edinme (2018 yılı 647) hizmetleri çok düşük seviyelerde olup kurum bakımı halen en çok çocuğun korunup bakıldığı modeldir.

Çocuğun, fiziksel, ruhsal ve sosyal gelişim sürecinde önemli bir evre olan 0-6 yaş döneminde, çocuğa birebir bakım veren ve yetiştirilmelerinden sorumlu olan kişilerin psikolojik durumları, çocuğa bakışları ve duygu düşünceleri de önemli olmaktadır. Bu nedenlerden dolayı kurum bakımı altındaki çocuklarla birebir ilişki içerisinde olan, çocukların büyüüp gelişme sürecinin tanığı ve yardımcısı olan bakım personeli/ bakıcı anneler çalışmanın konusu olarak seçilmiştir.

A. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırma ile devlet koruması ve bakımı altında bulunan 0-6 yaş çocuklara annelik görevini yerine getirmekte olan bakıcı annelerin yaptıkları işin etkisi ve sonuçları doğrultusunda psikolojik durumlarında yaşanan değişikliklere ışık tutmak amaçlanmaktadır.

Toplumun dezavantajlı grubunu oluşturan ailelerden ve zorlu yaşam olaylarından dolayı kurumsal bakım altında bulunan çocukların, biyolojik anneleri olmadıkları halde her türlü bakım ve sorumluluğunu alan bakıcı annelerin ebeveyn olarak kendilerini nasıl algıladıklarının, psikolojik dayanıklılıklarının ve depresyon durumlarının ilişkili olduğu düşünüldüğünden, ebeveynlerinden yoksun, devlet bakımında olan bir çocuğun en önemli gelişim evresi olan 0-6 yaş döneminde bakıcı anne olarak çalışan kadınların psikolojik durumlarına ilişkin veriler önem arz etmektedir. Bu nedenle araştırmanın; koruma altında olup bakım kuruluşunda yaşamakta olan çocuklara bakım veren annelerin psikolojik ve demografik özelliklerinin değerlendirilmesi ve böylece hizmetin kalitesinin artırılmasına katkı sağlaması hedeflenmektedir.

Bu çalışmanın Türkiye’de bakıcı annelere ilişkin yapılmış çalışmaların sınırlı olması nedeni ile alana ve literatürde katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

B. Araştırmanın Problemi

Kurum bakımında çalışan bakıcı annelerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı, psikolojik dayanıklılık ve depresyon düzeyleri arasında ilişki var mıdır? Araştırmamızın problemini oluşturmaktadır.

C. Araştırmanın Alt Problemleri

- 1- Çocuklara bakım veren bakıcı annelerin sosyo-demografik özellikleri nasıldır?
- 2- Çocuklara bakım veren bakıcı annelerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı ve psikolojik dayanıklılıkları arasındaki ilişki nasıldır?
- 3- Çocuklara bakım veren bakıcı annelerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı ve depresyon düzeyleri arasındaki ilişki nasıldır?
- 4- Bakıcı annelerin psikolojik dayanıklılıkları ve depresyon düzeyleri arasındaki ilişki nasıldır?
- 5- Bakıcı annelerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı ile demografik değişkenler arasındaki ilişki nasıldır?
- 6- Bakıcı annelerin psikolojik dayanıklılıkları ile demografik değişkenler arasındaki ilişki nasıldır?
- 7- Bakıcı annelerin depresyon düzeyleri ile demografik değişkenler arasındaki ilişki nasıldır?
- 8- Kurumda bakıcı anne olarak çalışmanın anneliğe ilişkin düşüncesine etkisi nasıldır?

D. Araştırmanın Hipotezleri

H: 1- Bakıcı annelerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı, demografik özelliklerine bağlı olarak farklılık göstermektedir.

H: 1-a. Bakıcı annelerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı ile bakıcı annenin yaşı arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.

H-1-b. Bakıcı annelerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı, bakıcı annenin eğitim durumuna bağlı olarak farklılık göstermektedir

H-1-c. Bakıcı annelerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı, bakıcı annelerin çalışma yılına göre farklılık göstermektedir.

H-1-d. Bakıcı annelerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı bakıcı annenin anne olup olmamasına bağlı olarak farklılık göstermektedir.

H: 2- Bakıcı annelerin psikolojik dayanıklılık düzeyleri, demografik özelliklerine bağlı olarak farklılık göstermektedir. .

H: 2-a. Bakıcı annelerin psikolojik dayanıklılık düzeyi ile bakıcı annenin yaşı arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki vardır.

H: 2-b. Bakıcı annelerin psikolojik dayanıklılık düzeyi ile bakıcı annenin eğitim durumuna bağlı olarak farklılık göstermektedir.

H: 2-c. Bakıcı annelerin psikolojik dayanıklılık düzeyleri ile bakıcı annelerin çalışma yılına bağlı olarak farklılık göstermektedir.

H: 2-d. Bakıcı annelerin psikolojik dayanıklılık düzeyleri ile bakıcı annenin anne olup olmamasına bağlı olarak farklılık göstermektedir.

H: 3- Bakıcı annelerin depresyon düzeyleri, demografik özelliklerine bağlı olarak farklılık göstermektedir.

H: 3-a. Bakıcı annelerin depresyon düzeyleri ile bakıcı annelerin yaşı arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.

H: 3-b. Bakıcı annelerin depresyon düzeyleri, bakıcı annenin eğitim durumuna bağlı olarak farklılık göstermektedir.

H: 3 c. Bakıcı annelerin depresyon düzeyleri, bakıcı annelerin çalışma yılına bağlı olarak farklılık göstermektedir.

H: 3-d. Bakıcı annelerin depresyon düzeyleri, bakıcı annenin anne olup olmamasına bağlı olarak farklılık göstermektedir.

H: 4- Bakıcı annelerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı düzeyi ve psikolojik dayanıklılık düzeyi arasında pozitif ilişki vardır.

H: 5- Bakıcı annelerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı düzeyi, psikolojik dayanıklılık düzeyi ile depresyon arasındaki ilişkide ara değişken rolüne sahiptir.

E. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma İstanbul ilinde bulunan yalnızca 0-6 yaş çocuklara hizmet veren Kocamustafapaşa Çocuk Evleri Sitesi ve Göztepe Semiha Şakir Çocuk Evleri Sitesinde çalışan bakıcı anneler ile sınırlıdır.

F. Tanımlar

1. Kurum Bakımı

Kurum bakımı; çocuğun kendi evinden uzakta 24 saatlik tam zamanlı bir bakım olup, korunma ihtiyacı içinde olan çocukların, aralarında kan bağı olmayan diğer çocuklar ile bir arada kaldığı, kendisi ile kan bağı olmayan görevli ve eğitilmiş kişiler tarafından fiziksel, ruhsal ve sosyal sağlıklarının sağlanması amacıyla, topluca bakıldıkları hizmet türüdür (Elmacı, 2010: 951).

2. Bakıcı Anne

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı mevzuatında, koruma ve bakım altında bulunan çocukların gelişimden ve bakımından sorumlu olan kişi olarak tanımlanmıştır (SHÇEK Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Yönetmeliği, www.ailevecalisma.gov.tr/chgm/mevzuat/yonetmelikler/, Erişim Tarihi: 26.05.2019).

3. Kendilik Algısı

Kişinin, çevresindeki diğer kişilerden aldığı geri bildirimler, onaylamalar ve kendisine atfedilen özelliklerle birlikte yaşadığı deneyimleri ve çevresini değerlendirmesi sonucunda şekillenen, kendisine ilişkin bakış açısıdır (Şahin Hisli, vd.. 2009: 155).

4. Psikolojik Dayanıklılık

Yaşanan travmatik bir durum, ciddi sağlık sorunları, bir trajedi, parasal sorunlar gibi önemli stres yaratan durumlara karşı, bireyin toparlanması, yeni duruma uyum sağlayarak, zorlu yaşam olayının başarılı bir şekilde üstesinden gelme yeteneği olarak tanımlanmakta ve kişilik özelliği olarak esneklik, sağlamlık anlamında da kullanılmaktadır (Çam ve Büyükbayram, 2017:118).

5. Depresyon

Derin üzüntülü, çökkünlük ve bunaltılı bir duygu durum içinde, konuşma, düşünme, hareketlerde yavaşlama, değersizlik, isteksizlik, güçsüzlük, durgunluk ve karamsarlık duygu ve düşünceleri içeren bir sendrom olarak tanımlanmaktadır (Öztürk ve Uluşahin, 2016: 264).

II. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu başlık altında, sırasıyla çocukluk kavramı, ülkemizdeki çocuk koruma sistemi, korunma ihtiyacı içinde olan çocuk, bakım tedbiri ve uygulanma şekli, kurum bakımı ve türleri, 0-6 yaş dönemi gelişim süreci ve özellikleri, kurum bakımında bakıcı anne/bakım personeli tanımı, görev ve sorumlulukları, çocuk gelişiminde bakım verenin rolü, ebeveyn rolü ve kendilik algısı ile ilgili yapılmış çalışmalar, psikolojik dayanıklılık ile ilgili yapılmış çalışmalar ve depresyon ile ilgili yapılmış çalışmalara yer verilmiştir.

A. Çocukluk Kavramı ve Çocuk

Çocukluk, herhangi sabit bir döneme ait evrensel bir deneyim olmayıp, farklı kültürlere ve toplumlara göre değişiklik gösterdiğinden, çocuk kavramı tanımlamasının kolay olmadığı söylenebilir (İpek, 2012: 153). Geçmiş dönemlerde çocukluğun ne anlama geldiği, çoğunlukla yetişkin bireyler tarafından tanımlanıyordu. Yetişkinler, çocukları şekillenmemiş, olgunlaşmamış ve eğitilmemiş olarak değerlendiriyorlardı (Akbaş ve Topçuoğlu Atasü, 2009: 96).

Toplumdan topluma, kültürden kültüre farklılık gösteren ve zamanla değişen çocukluk kavramının toplumsal bir yaratım olduğu söylenebilir (Avcı ve Toran (Ed.), 2012). İnsanlık tarihinde geç dönemde ortaya çıkan çocuk kavram ile ilgili antik çağda yapılan tanımlamalar belirsizdir. Eski Yunan ve Romalılarda çocuğun önemine ilişkin bilgiler ise çok azdır (Avcı ve Toran (Ed.), 2012; Ördem, Ege Üniversitesi, 2015). Ortaçağ dönemi çocukların yetişkinlerden farklı olarak görülmedikleri, ağır cezalar ve disiplin anlayışı ile karşı karşıya oldukları, beslenme ve büyüme ihtiyaçlarının farklı olarak algılanmadığı ve çocuklar açısından zor geçen bir dönem olarak değerlendirilmektedir (Sağlam ve Aral, 2016: 48).

Fransız toplum tarihçisi ve nüfus bilimcisi Philippe Aries'in 1960 yılında yayınladığı "Eski Devirlerde Çocuk ve Aile Yaşamı" adlı kitabı çocukluğa ilişkin çalışmalar içerisinde önemli bir yer tutmaktadır. 15 ve 16. yüzyıllardan önce çocukluk kavramının olmadığını söyleyen Aries çocuğun yetişkinden farklı

görülmediğini ve çocukluk kavramının olmadığını ortaya koymaya çalışmıştır. Çocukluğun toplum tarafından icat edildiğini savunan Aries, çocukluk kavramının çocuğu yetişkinlerden ayıran kendine has özellikleri olduğu bilinci ile ilgili olup, bu bilincin Ortaçağ toplumunda olmadığını vurgulamıştır (Tan, 1989: 77-79).

Çocuğun toplumda ve ailede yaşantısı hakkında bu dönemlere ait az veri olmasına rağmen çocukların Eski Yunanda okula gittiği bilinmektedir. Okulların varlığı çocukların dikkate alındığının bir sembolü olarak değerlendirilmektedir (Ördem, Ege Üniversitesi, 2015).

Eski çağlarda çocuk haklarına bakıldığında olumlu bir çizelge ile karşılaşmamaktadır. Çocukla annenin kaderi birbirine bağlı olup, her ikisi de mal gibi alınıp satılabilir, dövülüp sakat bırakılabilirdi. Babanın çocuk üzerindeki hakkı sınırsızdı (www.e-akademi.org, 24.05.2019).

Ortaçağ boyunca da batı toplumlarında çocukluk anlayışı kölelik anlayışına benzer olup, taşınır eşya veya mülk olarak görülmekteydi. Her türlü suçtan yetişkinler gibi sorumlu tutulan çocuklar için ayrı bir hukuk ve ceza uygulamaları geliştirilmemiştir (Salim, Döleyman Demirel Üniversitesi, 2011: 5).

18. ve 19. yüzyıllarda çocuğa bakış anlayışı değişmeye başlamıştır. Çocuğun kişiliğine ve kimliğine önem veren anlayış, çocuklarla ilgili yapılan çalışmaları arttırmış ve yeni fikirlerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur (Sağlam ve Aral, 2016: 50). Sanayi Devrimi ile beraber çocukluk kavramında bir değişim yaşanmış, çocukların maden ve kömür ocakları gibi ağır iş kollarında çalışması çocukların korunması için önlem alınmasını da gündeme getirmiştir (Karataş, vd., 2019:168).

Özellikle I. ve II. Dünya Savaşları sonrasında yaşanan yıkımın çocuklar üzerindeki etkisi, bilim insanlarının bu alana ilgisini arttırmıştır (Sağlam ve Aral, 2016: 50).

Günümüzde çocukluk kavramı, gelişimsel, sosyolojik, felsefi, psikolojik ve pedagojik alanlarda yapılan çalışmalarla birlikte farklı bir bakış açısı kazanmıştır. Bu disiplin alanlarında yapılan çalışmalar, çocukluğa ilişkin olarak özel vurgu yapmakta ve çocukluğa özgü ihtiyaçların giderilmesi durumunda çocuğun yüksek yararının korunacağına ifade etmektedir. Bu durum, çocuğu yetişkinden ayırt etmekte ve çocukların kendilerine has bir süreci olduğunun üzerinde durmaktadır (Avcı ve Toran (Ed.), 2012: 2).

Çocuğun kim olduğu ve çocukluk döneminin başlangıç ve bitiş zamanı tarihsel süreç içerisinde tartışılan bir başka konu olmuştur. Farklı disiplinlerin çocuğa ve çocukluk dönemine bakışlarındaki farklılık buna sebep olmuştur. Bu dönemin sınırlarını belirlemedeki zorluk, çocukların fiziksel, zihinsel ve duygusal gelişim süreçlerinin farklı zaman dilimlerinde gerçekleşmesidir (Karataş, vd.,2019: 169).

Çocuk kelimesi Türk Dil Kurumu sözlüğünde “1. *Küçük yaştaki oğlan veya kız.* 2. *Soy bakımından oğul veya kız, evlat.* 3. *Bebeklik ile erginlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız, uşak* ” şeklinde tanımlanmıştır (TDK, www.tdk.gov.tr, 02.06.2019). Ancak günümüzde birçok ülkede çocuk kavramı; 1989 yılında Birleşmiş Millet Genel Kurulunda kabul edilen “Çocuk Haklarına Dair Sözleşme” nin 1. Maddesinde yer alan “*çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, onsekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır*” tanımı ile ifade edilmektedir (Avcı ve Toran, 2012:1).

Ülkemizde de Türk Ceza Kanunu ve Çocuk Koruma Kanununda bu doğrultuda tanımlama yapılmıştır. (5237 sayılı Türk Ceza Kanununun (TCK) 6/1-b maddesinde “*Çocuk deyiminden; henüz onsekiz yaşını doldurmamış kişi,*” 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununun (ÇKK) 3/1-a maddesinde de “*Daha erken yaşta ergin olsa bile, onsekiz yaşını doldurmamış kişi*” olarak tanımlanmıştır (www.mevzuat.gov.tr.5395.pdf, 22.06.2019; www.mevzuat.gov.tr.5237.pdf, 22.06.2019).

Günümüzdeki anlamıyla çocukların korunması düşüncesi Sanayi Devrimine kadar gitmektedir. Ağır şartlarda çalıştırılan çocukların çalışma koşullarına ilişkin düzenlemeler ilk koruma çalışmaları olarak değerlendirilmektedir (Karakaş ve Çevik, 2016: 889). Çocuğun gerektiğinde ana- babaya karşı korunması fikri ve uygulamaları ise çocuk haklarındaki gelişmelerle mümkün olmuştur. Devletin gerektiğinde aileye müdahalesi ve ailenin içine girmesi, çocuğun korunması görevinin yalnızca aileye değil devlete ve topluma da yüklendiğinin göstergesi olmuştur (Karataş, vd., 2019:168).

Çocuklar, çeşitli aile içi sorunlar, yoksulluk, anne babanın ölümü, anne babada ki yetersizlikler, anne babanın terki, ihmal veya istismara maruz bırakılması, evlilik dışı doğum sonucu terk gibi çeşitli nedenlerle anne babanın yetersiz kaldığı durumlarda korumasız hale gelebilmektedir. Bu durumda devlet tarafından koruma

altına alınan çocuklar farklı bakım yöntemleri ile yetiştirilmektedir (Şimşek, vd., 2008: 236).

Ülkemizde bu hizmetler Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü yönetim ve denetiminde yürütülmekte olup, devletin korunmaya ihtiyacı olan çocuklara dönük hizmetleri tarihi bir süreçten geçerek günümüze gelmiştir.

B. Türkiye’de Çocuk Koruma Sisteminin Gelişimi

Türkiye’de mevcut durumda var olan çocuk koruma sistemini anlamak için, çocuk refahı alanında yaşanan gelişmeler Cumhuriyet öncesi ve sonrası olarak iki dönemde incelenmiştir.

1. Cumhuriyet Öncesi Dönemde Çocuk Koruma Sistemi

Osmanlılar döneminde kimsesiz ve yoksul çocukların korunması görevini vakıflar üstlenmiştir. Vakıflar, kimsesiz çocukları korumanın yanında, toplumun riskli gruplarını oluşturan yoksul, dul ve kimsesizlerin sorunlarını çözmeye çalışan sistemler olarak var olmuşlardır. Korunma ihtiyacı içinde olan çocukların korunmasının yerel girişimlerle sağlandığı tarihi kayıtlarda bulunmakta olup, yetimlerin velayet ve vesayet yoluyla korunduğu, terk edilen veya kimsesiz kalan çocuklara bakmak isteyenlere kadılıklarca hazineden para ödenmesi şeklinde uygulamalar kayıtlarda görülmektedir (Salim, Süleyman Demirel Üniversitesi, 2011: 35).

Osmanlı döneminde çocuklar adına yaşanan önemli bir gelişme Tuna Valisi Mithat Paşa’nın kurduğu ıslahevleridir. Tamamen kimsesiz çocuklar için kurulan bu kurum zamanla suç işlemiş çocuklara da hizmet vermiştir (Gökçeaslan Çifci, 2009: 60).

1873 yılında hizmet sunmaya başlayan “Darüşşafaka” öksüz ve yetim çocukların okutulması için açılmıştır. Kimsesiz ve yardıma muhtaç kişilere bakmak amacı ile 1895 yılında ise “Darülaceze” açılmıştır (Beter, Hacettepe Üniversitesi, 2010: 51; Gökçeaslan Çifci, 2009: 60).

İşsiz, başıboş dolaşan gençleri ve korunmaya muhtaç erkek çocuklarını sanayi okullarına yetiştirmek için kurulan Darülhayr-ı Ali’de II. Abdulhamit döneminde

kurulan çocuk koruma kuruluşudur. Osmanlının son döneminde doğu cephesinde yaşanan savaşlar sırasında savaş yetimlerinin korunması ve eğitimi için Kazım Karabekir Paşa tarafından ordunun imkanları ve desteği ile kurulan çeşitli okullar, kimsesiz çocukların korunmasında önemli bir rol üstlenmiştir (Mamur Işıkcı, İnönü Üniversitesi, 2013: 78-79). Yaşanan savaşlar sonrasında kimsesiz kalmış çocuk sayısının artması nedeni ile sadece şehit çocuklarını eğitmek ve zanaat öğretmek için ilk olarak 1915 yılında Darüleytamlar kurulmuştur (Özkan, 2006: 215).

1917 yılında kurulan ve bugünkü çocuk koruma sisteminin temellerini oluşturan Himaye-i Etfal Cemiyeti Osmanlının son döneminin önemli çocuk koruma kurumlarından biridir (Beter, Hacettepe Üniversitesi, 2010: 54).

2. Cumhuriyet Sonrası Dönemde Çocuk Koruma Sistemi

Kurtuluş savaşı yıllarında İstanbul'dan Ankara'ya taşınan Himaye-i Etfal Cemiyeti 1921 yılında Ankara'da kurulmuştur. Cepheden gönderilen sahipsiz kalmış çocukları Ankara'da evlere yerleştiren Cemiyet 1925 yılında Keçiören'de çocuk bakımı yapan ana kucağı kurumunu açmıştır (Yıldırım, 2017: 90). 1935 yılında Himaye-i Etfal Cemiyetinin adı Atatürk tarafından "Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu" olarak değiştirilmiş ve 1937 yılında Bakanlar Kurulu kararı ile kamu yararına çalışan dernek statüsü almıştır (Mamur Işıkcı ve Karatepe, 2016: 83; Yıldırım, 2017: 90).

Türkiye Cumhuriyetinin ilk Korunmaya Muhtaç Çocuklar Kanunu 1949 yılında çıkarılmıştır. 5387 numaralı bu kanun korunması gereken çocukları devletin sorunu olarak kabul etmiştir. Bu kanun ile devletin birçok kurumuna görev ve sorumluluk verilmiştir (Beter, Hacettepe Üniversitesi, 2010: 57). Kanunun uygulamasında yaşanan sorunlardan dolayı 1957 yılında 6972 sayılı ikinci Korunmaya Muhtaç Çocuk Kanunu kabul edilmiştir. Bu kanunla sosyal hizmetlerin mahalli idare birimlerine ve Milli Eğitim Bakanlığına doğrudan sorumluluk verilmiştir. Çocukları yaş gruplarına göre iki gruba ayıran bu kanun 0-6 yaş çocuklara yardım yapma sorumluluğunu Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına, 7-18 yaş çocuklar için ise Milli Eğitim Bakanlığına vermiştir (Gökçeaslan Çifci, 2009: 62).

Korunmaya muhtaç çocuklara sunulacak hizmetlere ilişkin önemli bir yasal düzenleme olan 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu

1983 yılında kabul edilmiştir. Bu Kanun ile bakıma, korunmaya ve yardıma ihtiyacı olan çocuklara sunulan sosyal hizmetleri yürütmek ve bu düzenlemelerin ilgili tüm kamu kurum ve kuruluşları açısından bağlayıcı olduğunu belirlemek amaçlanmıştır. (Kesgin, 2014, 144). Bu düzenleme ile çeşitli kurumlar tarafından verilen çocuklara ilişkin bakım ve koruma hizmetler tek elde toplanmıştır (Yolcuoğlu, 2009: 48).

Ülkemiz çocuk koruma sisteminde önemli bir yeri olan düzenlemede 20 Kasım 1989 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda kabul edilen Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin ülkemiz tarafından 1990 yılında imzalanmasıdır (Yolcuoğlu, 2009,45). Çocuk Hakları Sözleşmesi 1995 yılında çıkarılan 4058 sayılı kanun ile ulusal mevzuatın parçası olmuştur (Salim, Süleyman Demirel Üniversitesi, 2011: 65).

Çocuk koruma sisteminde önemli bir yeri olan adalet sisteminde çocukların ayrı mahkemelerde yargılanmasına ilişkin ilk yasal düzenleme 1979 yılında kabul edilen çocuk mahkemelerinin kuruluşuna ilişkin kanundur. Amacı çocukların gelişim ve kişilik özelliklerini göz önünde bulundurarak, yargılama sırasında mümkün olduğunca en az düzeyde zarar görmesini sağlamak olan çocuk mahkemeleri ancak 1987 yılında kurulmuştur (Salim, Süleyman Demirel Üniversitesi, 2011: 65; Mamur Işıkçı, İnönü Üniversitesi, 2013: 90).

2000'li yıllara geldiğimizde çocuk koruma sisteminde önemli kurumsal ve yasal düzenlemeler yapılmıştır. 03.07.2005 tarihinde kabul edilen 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununun ile çocuk koruma sistemine yeni bir düzen getirmiştir. 03.07.2005'te kabul edilen bu kanun, korunma ihtiyacı olan çocuğun tanımının yanı sıra, suç mağduru ve suça sürüklenen çocuğun tanımını yapmıştır. Bu kanunla ağır ceza mahkemesi tarafından cezalandırılmayan çocukların toplum içinde desteklenerek cezaevine girmesinin aksine alınan tedbirlerle toplum içerisinde desteklenerek hayatlarını devam ettirmeleri sağlanmıştır (Yıldırım, 2017: 93-94).

Çocuk koruma sisteminde yakın dönemde yaşadığımız önemli bir gelişme ise 08.06.2011 tarihli resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 633 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının kuruluşudur. Bakanlığın kuruluşu ile Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü kapatılmış ve korunmaya muhtaç çocuklara ilişkin kurumun üstlenmiş

olduğu görevler Bakanlık bünyesinde oluşturulan Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüne devredilmiştir (Yıldırım, 2017: 96).

10 Temmuz 2018 tarihinde yayınlanan 1 nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Çalışma Bakanlığı ile birleştirilerek Çalışma, Sosyal Hizmetler ve Aile Bakanlığı adını almıştır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının tüm yetki ve görevleri bu Bakanlığa devredilmiştir(www.mevzuat.gov.tr, 17.06.2019). 15 Temmuz 2018 tarihinde Çalışma, Sosyal Hizmetler ve Aile Bakanlığı'nın adı Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı olarak değiştirilmiştir. Halen korunma ihtiyacı içinde olan çocuklara ilişkin hizmetler Bakanlığa bağlı olarak çalışan Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir.

C. Korunma İhtiyacı İçinde Olan Çocuk

Korunma ihtiyacı içinde olan çocuk genel olarak; anne- baba bakımından yoksun kalmış, terk edilmiş, sahihsiz bırakılmış, ailesi tarafından fiziksel ve duygusal gelişimi ihmal veya istismar edilmiş çocuk olarak tanımlanabilir.

Korunma İhtiyacı İçinde Olan Çocuk kavramı mevcut yasal düzenlemelerde tanımlanmış olup 1983 yılında çıkarılan ve çeşitli değişikliklerle halen yürürlükte olan 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanununda;

“ beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olup;

1. Ana veya babasız, ana ve babasız,

2. Ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan,

3. Ana ve babası veya her ikisi tarafından terkedilen,

*4. Ana veya babası tarafından ihmal edilip; fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuk,”*olarak ifade edilmiştir (www.mevzuat.gov.tr, 17.06.2019).

2005 yılında kabul edilen 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununda ise; *“bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuğu, ifade eder.”* şeklinde tanımlanmıştır (www.mevzuat.gov.tr,5395.pdf, 22.06.2019).

Korunma ihtiyacı içinde olan çocuklara sunulan hizmetler dünyada ve ülkemizde bir değişim sürecinden geçmiştir. Tarihsel sürece bakıldığında önce gönüllüler tarafından sunulan bu hizmetlerin daha sonra kurumlaştığı ve toplu bakım şeklinde sunulduğu görülmektedir. Korunma ihtiyacı içindeki çocuklara büyük gruplar halinde verilen bakım türü, bu bakımın zararlarının anlaşılması üzerine süreç içerisinde küçük gruplar halinde bakım verilmesi ve koruyucu aile yanında bakıma ağırlık verilmesi şeklini doğurmuştur. En kötü ailenin en iyi kurumdan daha iyi hizmet vereceği bakış açısının gelişmesi ise çocuğun aile yanında desteklenmesi hizmetlerini geliştirmiştir (Gökçeaslan Çıfci, 2009: 54).

1. Korunma İhtiyacı İçinde Olan Çocuklara Sunulan Hizmetler

Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK) kapsamında çocuğun korunma ihtiyacı içinde olduğunun tespiti durumunda çocuğa çeşitli hizmetler sunulmaktadır. Aile ve çocuğun yaşadığı kriz durumlarına çözüm olması için sunulan bu hizmetler, profesyonel hizmetlerdir (Özateş Gelmez, 2019: 38) .

ÇKK'nun 5. Maddesinde sayılan koruyucu ve destekleyici tedbirlerden danışmanlık, eğitim, sağlık ve barınma tedbirleri öncelikle çocuğun ailesi yanında korunmasını sağlamaya dönük tedbirler olup, çocuğun aile yanında desteklenmesi amaçlanmaktadır. Ancak çocuğun aileden alınmasını gerektiren bir durum ile karşılaşıldığında ise bakım tedbiri kararı ile çocuk resmi ya da özel bakım yurduna yerleştirilmekte ya da koruyucu aile hizmetinden faydalandırılabilir (www.mevzuat.gov.tr.5395.pdf, 22.06.2019).

Çocukların kendi ailesi dışında bakımları; ailesi içinde bakımlarının sağlanmasının mümkün olmadığı durumlarda ortaya çıkmaktadır. Çocukların öz ailesi dışındaki bakımlarının sağlanmasına yönelik hizmetlere alternatif hizmet modelleri denilmektedir. Kurum bakımı, evlat edinme ve koruyucu aile hizmetleri aile dışındaki bakım hizmet modelleridir (Dal, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, 2018: 7).

a) Evlat edindirme modeli

İnsan ve aile yaşamının önemli aşamalarından birisi çocuk sahibi olmaktır. Çocuk sahibi olmak genellikle eşlerin ortak özlemi olup, çocuksuzluk, çocuk sahibi olmak isteyen aileler açısından başlı başına bir problemdir. Çocuk sahibi olamayan

aileler, bu özlemini gidermek için her yolu denemektedir (Yazıcı, 2012: 505). Evlat edinmede çocuk sahibi olamayan ailelerin çocuk sahibi olmasını sağlayan yöntemlerden birisidir. Evlat edinme, “evlat edinilmeye uygun bir çocuk ile evlat edinmeye uygun olan bir aile veya kişi arasında yasal yolla çocuk ebeveyn ilişkisinin kurulduğu bir hizmettir”. Evlat edinme hizmeti, biyolojik bağ olarak değil, yasal bağ ile kurulan bir aile yapısıdır (Keten, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, 2017: 34).

Türkiye’de evlat edinmenin çerçevesi 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 305 ile 320. maddeleri arasında çizilmiştir (www.mevzuat.gov.tr.4721.pdf. 29.05.2019).

Koruma ve bakım altında bulunan çocukların evlat edinme hizmetinden faydalandırılması için hukuksal olarak durumunun uygun olması gerekmektedir (www.ailevecalisma.gov.tr. 29.05.2019).

b) Koruyucu aile modeli

Çeşitli nedenlerle bakımı ailesi yanında yapılamayan çocukların bakımının devlet aracılığıyla bir aile yanında yapılmasını sağlayan koruyucu aile hizmeti, korunma ihtiyacı içinde bulunan çocuklar açısından önemli bir hizmet modelidir.

Koruyucu aile, farklı sebeplerle bakımları öz ailesi yanında yapılamayan çocukların bir aile ortamında bakılması, yetiştirilmesi ve eğitilmesi sorumluluğun uzun ya da kısa süreli olarak, gönüllü ya da ücretli statüde, devlet denetimi altında paylaşan uygun kişi veya ailelerdir. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, ülkemizde koruyucu aile hizmetlerini ve uygulamalarını yürütmekte yetkili tek kurumdur. Koruyucu aile hizmetleri, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın 14.12.2012 Tarih ve 28497 Sayılı Resmi Gazetede yayınlanan “Koruyucu Aile Yönetmeliği” çerçevesinde yürütmektedir (www.ailevecalisma.gov.tr, 29.05.2019).

c) Kurum bakımı

Aile, çocukların davranışsal, psikolojik ve fizyolojik gelişimi için büyük önem taşımakta olup, kendi aile ortamından mahrum kalan çocuğun psiko-sosyal olarak gelişimi olumsuz yönde etkilenir. Sosyal hayatta ortaya çıkan değişimler; savaşlar, göç, işsizlik, yoksulluk, kentleşme, boşanma, vb. nedenlerden dolayı çocukların biyolojik ailelerinden ayrı kalmasına ve bunun sonucunda kurum bakımına alınmasına sebep olabilmektedir (Şahin, Gazi Üniversitesi, 2019: 47).

Kurum bakımında bulunan çocuklar, aralarında kan bağı olmayan diğer çocuklarla birlikte yaşamakta ve kendileriyle herhangi bir yakınlığı bulunmayan yetişkin bireyler tarafından bakılmaktadır (Şenocak, 2006, 180-181).

i-Kurum bakımı türleri

- Çocuk evleri

Kurum bakımının maliyetinin yüksek ve pek çok olumsuz yönlerinin olması sebebiyle ülkelerin çoğunluğu kurum bakımı hizmetini uygulamasını bırakmaya başlamıştır. Ülkemizde de çoğunlukla uygulanan kurum bakımının hem olumsuz yönde sonuçların ortaya çıkmasıyla hem de maliyetinin fazla olması nedeniyle söz konusu bu bakım yöntemine alternatif hizmet modelleri oluşturulmaya başlanmıştır (Yazıcı, 2012: 508). Oluşturulan bu alternatif hizmetlerinden birisi de çocuk evleri hizmet modelidir.

Çocuk evleri; her ilin çocuk yetiştirmeye uygun bölgelerinde, sosyal-kültürel ve fiziksel yapısı, tercihen il merkezinde, hastanelere ve okullara yakın özellikle lojman olarak kullanılan ve bağış olarak alınan apartman dairesi ya da müstakil dairelerde 0-18 yaş aralığında bulunan 6 veya 8 çocuğun bir arada kalarak, bakım ve koruma altında bulunan çocukların psiko-sosyal ve bedensel gelişimlerinin, eğitimlerinin ve bir meslek edinerek topluma faydalı bireyler olarak yetiştirilmeleri hedeflenen bakım modelidir (Yıldırım, 2017: 104). Tanımda da görüldüğü gibi çocuk evlerinin amacının; toplu bakımın çocuklar üzerinde yarattığı olumsuz etkilerin önüne geçebilmek için daha az sayıda çocuğun bir arada ve aile ortamı yaratılarak bakılması olarak söylenebilir.

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın çocuk evlerine ilişkin yaptığı değerlendirmede; çocuk evleri hizmet modeline geçilmesiyle olumlu yönde geri bildirimler alındığını ve çocukların kurum bakımının olumsuz koşullarından etkilenmesinin önlenmesi açısından iyi bir alternatif hizmet modeli olduğu ifade edilmektedir. Çocuk evlerinde çalışan bakım ve meslek elemanlarının gözlemlerine göre; kurum bakımında kalmakta iken çocuk evlerine nakil edilen çocukların paylaşma, sorumluluk alma ve bağımsız iş yapabilme becerilerinin geliştiği, ders başarılarının arttığı, çocukların birbirlerini daha çok olumlu yönde rol-model aldıkları, evden izin almadan ayrılma davranışlarından azalmaların olduğu, topluma uyum sağlama kapasitelerinin geliştiği, özgüvenlerinin yükseldiği, daha uyumlu

arkadaşlık ilişkileri kurdukları ve çocuklara birebir ilginin daha fazla gösterildiği gözlemlenmiştir (Yıldırım ve Işıkhan, 2017: 49).

- Çocuk evleri sitesi

Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarının ev tipi modele dönüştürülmesi kapsamında; 2014 yılında 2828 sayılı sosyal hizmetler kanununda yapılan değişiklikle Çocuk Evleri Sitesi kuruluş modeli tanımlanmıştır. 14. Maddede yapılan tanımda “*korunma ihtiyacı olan çocukların bakımlarının sağlandığı aynı yerleşkede bulunan birden fazla ev tipi sosyal hizmet biriminden oluşan kuruluş*” şeklinde ifade edilmiştir (2828 SHÇEK, 2014). Bu doğrultuda var olan yuva ve yurtlar çocuk evleri sitelerine dönüştürülmüştür. Türkiye genelinde 111 çocuk evleri sitesi bulunmakta olup, bu kuruluşlarda 6.383 çocuğun bakımı sağlanmaktadır (www.ailevecalisma.gov.tr, 29.05.2019).

Çocuk evleri sitesi, kurum bakımına alınan çocukların, temel gereksinimlerinin karşılanarak yaşamlarını sürdürdükleri, toplu yaşamın ortaya çıkardığı olumsuzluklara maruz kalmadan yetiştirilebilecekleri, aile ortamına benzeyen yapılardan oluşan kuruluşlar şeklinde ifade edilmektedir. Çocuk evleri sitesi, çoğunlukla iki katlı villa tipi, her evde aynı yaş grubundaki 10 ya da 12 çocuğun birlikte yaşadığı yatılı hizmet veren sosyal hizmet kuruluşlarıdır (Şahin, 2019: 53-54).

- Çocuk destek merkezleri

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında koruma ve bakım altına alınan, suça sürüklenmiş, suç mağduru ya da sokakta sosyal tehlikelere karşı korumasız olan çocukların; psikososyal desteğe ihtiyaç duyduğunun tespit edilmesi halinde, bu ihtiyaçları giderilinceye kadar bakılıp korundukları, aile, yakın çevre ve toplumla bütünleşme çalışmalarının yürütüldüğü; çocukların yaşına, cinsiyetine ve ihtiyaçlarına göre ihtisaslaşmış yatılı bakım kuruluşlarıdır. Çocukların, mağduriyet, suça sürüklenme, sokakta yaşama, yaş, cinsiyet ve ihtiyaçlarına göre ayrı kurumlar olarak açılan bu merkezlerde; çocukların bireysel farklılıkları ve ihtiyaçları dikkate alınarak psikososyal destek hizmeti verilir. Psiko sosyal destek hizmeti, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünün hazırladığı ya da hazırlattığı program kapsamında sunulur. 11-18 yaş çocuklar bu merkezlerde kalmakta olup, 0-10 yaş çocuklar aile odaklı hizmetlerden faydalandırılarak Çocuk Evleri veya Çocuk Evleri Sitelerinde

kalmaktadır. Bu merkezlerin adresleri, sosyal çevreden ve toplumdan gelebilecek olumsuzluklardan çocukları korumak için gizli tutulur. Çocukların eğitim ve öğretimlerini sağlamaları için gerekli tedbirler alınarak eğitime devamları sağlanır. Eğitime devam etmeyen çocuklar için ise ilgileri ve uğraşları doğrultusunda mesleki beceri kazanacakları eğitim merkezlerine yönlendirilir. Bu merkezlerde çocuklara sunulan hizmetler, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme kapsamında verilir (www.resmigazete.gov.tr, 19.06.2019).

D. Kurum Bakımında Bakıcı Anne/Bakım Personeli Tanımı, Görev ve Sorumlulukları

Kavram olarak bakım TDK'da “ *bir şeyin iyi durumda kalması için verilen emek, bakma işi, birinin beslenme, giyinme vb. gereksinmelerini üstlenme ve sağlama işi*” olarak tanımlanmıştır (<http://sozluk.gov.tr>, 13.06.2019).

Kendi kendine bakamayacak durumda olan engelli, yaşlı, ağır hastalar ve çocuklara verilen hizmetler ile destekleyici nitelikte yapılan parasal yardımları da içeren bakım kavramı; formel ve enformel olarak iki gruba ayrılmaktadır. Yasalara ve sözleşmelere dayanılarak yapılan ve ağırlıklı olarak kamunun sorumluluğunda olan bakım formel bakım, aile üyeleri tarafından aile içerisinde verilen bakım ise enformel bakım olarak tanımlanmaktadır (Gökbayrak, 2009: 59) .

Korunma ihtiyacı içinde bulunan, koruma ve bakım altına alınan çocuklara verilen bakım formel bakım olup, bu hizmet kurum bakımı modelinde “bakıcı anne/bakım personeli” olarak adlandırılan personeller tarafından verilmektedir.

05.10.2008 tarihinde yürürlüğe giren Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin 4/1-(a)'da yer alan tanımlar bölümünde bakıcı anne/bakım elemanı; çocukların gelişiminden ve bakımından sorumlu olan kişi olarak tanımlanmıştır (www.ailevecalisma.gov.tr, 26.05.2019).

Yönetmeliğin 14. Maddesinde ise bakıcı annelerin niteliği, görev ve sorumluluklarına yer verilmiştir.

“*kız meslek liselerinin çocuk gelişimi ve eğitimi bölümleri ile fakülte, yüksekokul veya sağlık meslek liselerinin hemşirelik bölümü mezunları veya lise mezunu olup, çocuk bakımı konusunda sertifika sahibi olanlar arasından seçilir*”

ifadesi ile bakıcı annelerde aranan nitelikler belirlenirken, görev ve sorumlulukları ise şu şekilde sıralanmıştır.

“a) Çocuk evinin tertip ve düzenini sağlamak, çocuklara sağlıklı aile ortamının hazırlanmasında yardımcı olmak,

çocukların sağlık, temizlik, yemek yeme, giyinme, soyunma, uyku ve alt temizliği ile yakından ilgilenmek,

b) Çocukların öz bakımlarını yapmak ya da yardımcı olmak,

c) Çocukların beslenmeleri ile ilgilenmek ve yemek yemekte zorluk çeken çocuklara yardımcı olmak,

ç) Çocuklara günlük yaşamda rehberlik etmek,

d) Bakıcı anne/bakım elemanı çocukların gelişimi ve çocuk evinin işleyişine ilişkin her türlü işte çocuk evi sorumlusuna karşı sorumludur” (www.ailevecalisma.gov.tr, 26.05.2019).

Söz konusu yönetmelik ile önemli bir adım atılmış ve çocuklara bakım verecek bakıcı personelin niteliği ilk kez belirlenmiştir. 14.02.2011 tarihinde SHÇEK Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin Uygulanması Hakkında Genelgede ise; bakıcı annelerin niteliklerine ilişkin aranacak özellikler detaylandırılarak yaşına, söz ve davranışlarına özenli olmasına ve çocuklara örnek olmasına vurgu yapılmıştır. Ayrıca bu annelerin seçiminde kişilik analizlerinin yapılması için üniversitelerden destek alınması da önerilmiştir.

Bakıcı annelerin işe başlamaları ile birlikte, sağlık, beslenme, temizlik gibi çeşitli konularda kurum tarafından eğitim verilmesi ve altı ayda bir hizmet içi eğitimden geçirilmeleri, Genel Müdürlükçe hazırlanmış çocuklara dönük çeşitli (0-6 Yaş Eğitim ve Rehberlik Programı, 7-12 yaş Eğitim ve Rehberlik Program gibi) eğitim programlarının uygulanmasının sağlanması ve görevi sürecinde çocuk evi sorumlusunca rehberlik edilmesi gerekliliği vurgulanmıştır (www.ailevecalisma.gov.tr, 28.05.2019). Böylece bu görevi yürüttükleri süreç içerisinde eğitimle ve rehberlikle desteklenmeleri hedeflenmiştir.

Aile tarafından terk edilen, istenmeyen, ihmal ve istismara maruz kalan bu çocukların kurum bakımında kaldığı süreç içerisinde yakın temas ve ilişki içerisinde

oldukları bakıcı annelerden, kurumun ve çevrenin beklentileri yüksektir. Bu nedenle bakıcı annelerin sürekli devam eden istek ve motivasyon ile çalışmaları önemli bir unsur olup çocuk yetiştirmeye ilişkin yeterlilikleri, kişisel özellikleri ve zor durumlar karşısında ki duygusal durumlarının önemli olduğu değerlendirilmiştir.

1.Kurum Bakımında Görevli Bakıcı Anne/Bakım Personeli ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Literatür incelendiğinde ülkemizde doğrudan koruma altında bulunan çocuklara bakım veren bakıcı anne/bakım elemanlar ile yapılan sınırlı çalışma olduğu değerlendirilmiştir.

Danış ve Genç (2011: 179-182) tarafından özürlü ve yaşlılara bakım veren bakım elemanlarının özelliklerini ve sorunlarını belirlemek üzere 50 bakım elemanı ile yapılan çalışmada; %15'inin stres, %12'sinin anksiyete ve %9.8'nin ise moral bozukluğu yaşadıkları tespit edilmiştir. Bu durum bakım elemanlarının stres, anksiyete ve moral bozukluğu ile başa çıkma deneyimine sahip olmamaları ve yeterli teorik ve pratik bilgi eksikliğine dayandığı şeklinde yorumlanmıştır.

Çocuk evlerinde görevli bakım elemanı ve grup sorumlularının çeşitli demografik özellikleri ile tükenmişlik düzeyleri ve iş doyumu arasındaki ilişkiye bakılan bir başka çalışmada ise, bakım elemanlarının çocuk evindeki görev süreleri, sorumlu olunan çocuk sayısı, günlük çalışma saati, çocukların yaşadıkları sorunlar ve yapılan işte kendini yeterli hissetme konularında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Görev süresi ve sorumlu olunan çocuk sayısı arttıkça iş doyumunun azaldığı, günlük çalışma süresi arttıkça iş doyumu ve tükenmişliğin olumsuz yönde etkilendiği tespit edilmiştir (Aslan, vd., 2016: 555-556).

Bahadır (Üsküdar Üniversitesi, 2018: 99) tarafından yapılan çalışmada ise koruma altındaki çocuklarla çalışan bakım elemanlarının mesleki algı ve motivasyonlarını etkileyen faktörler değerlendirilmiştir. Bu çalışmada bakıcı annelerin motivasyonunu çocukların gösterdiği gelişim (%88,6) ve amirlerinden aldıkları takdirin (%85,5) olumlu olarak etkilediği, mesai dışı fazla çalışmaların ücretlendirilmemesi (%58,6) ve amirlerinden alınan olumsuz eleştirilerin (%57) ise motivasyonlarını olumsuz olarak etkilediği tespit edilmiştir.

Yine Işıkhana (2018: 21) tarafından kurumsal bakım hizmeti sunan 7 Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezinde, görevli 202 bakım elemanı ile yapılan çalışmada; bakım elemanlarının bakım yükünü etkileyen faktörler incelemiştir.

Bakım yükü üzerinde en etkili faktörün yaş ve işinden doyum alma durumu olduğu, bakım personelinde fiziksel yorgunluk, baş ve bel ağrısı, uyku düzensizliği, gastrit ve ülser gibi hastalıkların yoğun görüldüğü tespit edilmiştir.

Şahin (Gazi Üniversitesi, 2019: 198-201) tarafından yapılan bir başka çalışmada ise kurum bakımındaki çocuklarda değer oluşumuna ilişkin bakım personellerinin rolüne bakılmıştır. Çalışma sonucunda; bakım personellerinin çocukları yönlendirici rolü olduğu, çocukların personelin görüş, düşünce ve davranışlarını doğru kabul ettiği, çocuklar tarafından model alındığı, otorite olarak kabul edilmesinin yanında sevgi ve saygı duyulan, güvene dayalı ilişki geliştirilerek sözü dinlenen kişi olduğu, bu bağlamda çocuklara değer aktarımında belirgin bir rol aldığı ortaya konmuştur. Bu çalışma bakıcı annelerin çocuklar üzerinde yarattığı etkinin ortaya konması anlamında önemlidir.

E. 0-6 Yaş Dönemi Çocukta Fiziksel , Bilişsel ve Psikososyal Gelişim

Çocuğun nasıl geliştiği, gelişim dönemlerinin ve ihtiyaçlarının neler olduğunu bilmek, gelişimi etkileyen faktörleri araştırmak, çocuğun gelişimini ve eğitimi destekleyerek, sağlıklı ve mutlu yetişmesini sağlamak, her anne babanın ve çocuğu yetiştirmekten sorumlu yetişkinlerin sorumluluğudur (Aydoğan, vd., 2015: 9) .

Gelişim, bireyin fiziksel, zihinsel, duygusal ve sosyal özellikleri bakımından büyümesi, değişmesi ve beklenen davranışları yapacak duruma gelmesi olarak tanımlanabilir (Aydoğan, vd., 2015: 9). Yaşam boyu gelişim yaklaşımı ise gelişimi, karmaşık bir süreç olarak değerlendirir ve doğumdan ölüme yaşanan süreçteki biyolojik, bilişsel, duygusal ve sosyal alanlarda ki değişiklikler içerdiğini ifade eder. Gelişimin etkileşimsel bir süreç olduğunu, bir alandaki değişikliğin diğer alanlarında etkilediğini vurgular (Eryılmaz, 2011: 51-53).

Normal gelişim bir sırayı takip eder ve dönemlere ayrılarak incelenir. Gelişimin hızı her zaman aynı değildir, bazen yavaşlar, bazen sıçramalar gösterir ama bir süreklilik içerir. Bütün insanlar aynı dönemlerden geçer ancak her bireyin büyüme ve öğrenme örüntüleri farklılık gösterir. Dönemler birbirlerini takip ederler ve bir önceki dönemin süreci ile sınırlanırlar. Yani ergenlik dönemi çocukluk döneminin, çocukluk dönemi bebeklik döneminin yaşamsal sürecinden etkilenir (Gençtan, 1989: 75).

İnsanın fiziksel, duygusal, zihinsel ve sosyal süreçlerinin karşılıklı etkileşimi ile gelişim dönemlerini ortaya çıktığını söyleyen Santrock (2016) gelişimi sekiz döneme ayırmıştır.

1-Doğum öncesi dönem; döllenmeden doğuma

2-Bebeklikten doğuma; 18-24 ay

3-İlk çocukluk; 2-5 yaş

4-Orta ve İleri Çocukluk; 6-11 yaş

5-Ergenlik; 10-12 yaştan 18-21 yaşa

6-İlk Yetişkinlik; 20'li yaşlardan 30'lu yaşlara

7-Orta Yetişkinlik; 40'lı yaşlardan 50'li yaşlara,

8- İleri Yetişkinlik; 60-70'li yaşlardan ölüme kadar süren dönem, olarak ifade etmiştir.

Bu dönemler farklı alanlarda incelenip değerlendirilmektedir. Gelişimin her alanında hızlı bir değişim yaşanan 0-6 yaş dönemi fiziksel, bilişsel ve psikososyal gelişim alanlarında ele alınacaktır.

1.Fiziksel Gelişim

Fiziksel gelişim, bedeni oluşturan tüm organların gelişimini içerir. Kemiklerin gelişimini, boyun uzamasını, kasların, beynin, sinir sisteminin, dolaşım sisteminin, boşaltım sisteminin, duyu organlarının gelişimini ve çocuğun beden yapısındaki büyümeyi ifade eder (Aydoğan, vd., 2015: 15).

Fiziksel gelişimi, kalıtım, çeşitli hastalıklar, beslenme, psikolojik bozukluklar, sosyo-ekonomik koşullar gibi birçok faktör etkilemektedir. Bireyin doğuştan sahip olduğu ve anne babadan genlerle geçen genetik özellikler; göz renginden, kan grubuna, cinsiyetten zeka kapasitesine, saç renginden boyuna kadar bir çok fiziksel özelliği belirler. Genetik özelliklerinden ya da anormalliklerinden dolayı bazı bebekler genetik bozukluklarla dünya ya gelebilirler. Örneğin Down Sendromu ya da Fenilketonüri hastalığı gibi (Aydoğan, vd., 2015: 36).

Yaşamın ilk 2 yılı fiziksel gelişim oldukça kapsamlıdır. Baş beden diğer kısımlara göre geniştir. Boyun güçsüzdür ve başı tutamaz. Ancak 12 ayı tamamlayana kadar bebek oturabilir, tırmanabilir, ayakta durabilir, çoğunlukla da

yürüyebilir hale gelir (Santrock, 2016: 112). Bebeklerin kas lifleri, sinir sisteminin tüm hücreleri doğduğu zaman tam oluşmuş olup yetişkinliğe kadar gelişir. Hareket anlamına gelen motor gelişimde iki önemli beceri olan yürüme ve elle tutma davranışı büyük oranda olgunlaşmaya dayanmaktadır. Bebekler önce önüne konan nesneye yönelmeye çalışır, bir süre sonra ise nesnelere avuçları ile tutmaya çalışırlar, bunun ardından ise parmakları ile nesnelere tutacak hale gelirler ve bir süre sonra başparmağı ile işaret parmağının birleştirilerek birlikte kullanırlar. Bu durum bebeğin beyinin ve sinir sisteminin gelişip olgunlaşması ile mümkündür (Morgan, 1988: 51-53).

İnsanların motor becerilerinin gelişimini inceleyen Gesell, bebeklerin motor becerilerinin belirli ve sabit bir sırada geliştiğini gözlemleri sonucunda ulaşmıştır. Bunun sonucunda Gesell, motor gelişimi, olgunlaşmayla ilişkilendirmiştir. Son yıllarda motor gelişimi üzerinde yapılan çalışmalarda önemi gittikçe artan dinamik sistemler teorisi Esther Thelen tarafından geliştirilmiştir. Bu teoriye göre, bebekler eylem ve algılarıyla motor becerilerini bir araya getirir. Bebeklerin motor becerilerini geliştirmek için çevrelerindeki bazı nesnelere algılamaları ve eylem için güdülenmeleri gerektiğini söyler (Santrock, 2016: 125).

Çocuklarda 2 yaşından sonra büyüme hızında yavaşlama olur. Bir çocukta yılda ortalama olarak 2-3 kg. kadar ağırlık artışı ve 5-7 cm. arasında boy uzaması olur. Çocuklarda büyüme hızı genetik faktörler kadar beslenme ile de yakından alakalıdır (www.pdfdrive.com, 07.06.2019). İlk doğduklarında bebekler, günde ortalama olarak 7 veya 8 kez beslenir, bir aydan sonra beslenme sayısı 5-6'ya düşer. Bundan sonraki haftalarda beslenme sıklığı giderek azalır (Yavuzer, 1993: 58-59). 1-5 yaş dönemi becerilerin ve başarıların en çok elde edildiği süreç olup bu yaş dönemi çocuğu besinlere karşı kesin olarak tavır almaya başlar; yiyeceklerle ilgilenmez ve çoğunlukla çevresinde olup biten şeylerle ilgilenir. Bu dönem çocukların yiyecek konusunda seçici olduğu, aileyi zorlayan ancak geçici bir dönemdir. Besinler içinden sebzeleri az severler, besinleri karışık şekilde tüketmeyi sevmezler. Bu durumda çocukların zorlanmaması, yemediği için cezalandırılmaması gerekir. Aksi takdirde o besini reddedebilirler (Kobak ve Pek, 2015: 43).

Yeni doğmuş bebekler, zamanlarının yaklaşık %80'inini uykuda geçirirler. İlk bir ay bebekler, 7-8 kez kısa dönemler halinde uyuyup uyanırlar. Bunu izleyen aylar ise giderek yerini daha uzun süren uyku dönemlerine bırakır (Yavuzer, 1993:

58-59). Bebeklerin gece uykusuyla ilgili problemler en sık karşılaşılan sorunlardan birisidir. Bebeklerle yapılan bir araştırmada; gece uykudan uyanma probleminin ebeveynlerin uykusuyla ilgili konularda bebekleriyle çok fazla etkileşime girmelerine bağlanmış olup, 9 aylık bebeklerle yapılan bir başka araştırmada ise anneden ayrılığın yarattığı kaygı, ebeveynle aynı yatakta yatma gibi dış faktörler ile gün boyunca ağlama ya da huzursuz hareketler gibi iç faktörlerin bebeklerin gece uykularını etkilediğini ortaya çıkarmıştır (Santrock, 2016: 117).

Fiziksel gelişimin hızı 2-6 yaş döneminde azalır, 6 yaşın sonunda ağırlık doğum ağırlığının 7 katına ulaşır. Boy ise 4 yaş çocuğunda doğumda ki boyun iki katına çıkar, 7 yaşa doğru uzama hızı iyice yavaşlar ve ergenlikte yeniden hızlanır. 5 yaşında beyin yetişkin beyin ağırlığının %90'ı kadar olur. Kalp hızı giderek yavaşlar ve 6 yaşa doğru yetişkin düzeyine yaklaşır. İlk dişi 6 ile 8 ay döneminde çıkan çocuğun, süt dişleri 3 yaşında tamamlanır, 5 yaşına geldiğinde kemiklerinin esnekliği azalmış kasları güçlenmiş olur (Senemoğlu, 2018: 25; Dursun, Adnan Menderes Üniversitesi, 2013: 3).

2. Bilişsel Gelişim

Çocuk doğduğu andan itibaren çevresini tanımaya, çevresinde olup bitenleri anlamlandırmaya ve keşfetme çabası içerisine girer. Çocuğun keşifte kullandığı esas vasıtalar doğumla birlikte getirdiği hareketsel ve duyuşsal yeteneklerdir. Bilişsel olarak gelişimin süreçlerinden birisini, çocuk çevresindeki nesnelere değişmediğini keşfederek başarır ve bu kendisi için vazgeçilmez ve zorlu bir aşamadır. Kişinin etrafındaki dünyayı öğrenmesini ve anlamasını sağlayan zihinsel gelişime bilişsel gelişim ismi verilmektedir. Bilişsel gelişim; çocuğun doğumundan yetişkinliğe kadar kişinin düşünme, çevreyi ve dünyayı anlama yollarının daha etkili ve kompleks hale gelme süreci şeklinde ifade edilir (Kol, 2011: 2-3).

Piaget'nin bebek gelişim kuramına göre bedenlerimizin dünyaya uyumumuzu sağlayan yapıları gibi dünyaya uyum sağlamak için bilişsel yapılar da şekillendiririz. Piaget, çocukların dünyalarını kendilerinin yapılandırıldığını vurgular (Santrock, 2016: 147). Piaget'in kuramının temelini, bireyin dünyayı anlamasını sağlayan bilişsel süreçler oluşturur. Piaget yaptığı birçok çalışma sonucunda çocukların kavramsal becerilerinde görülen değişikliklerin sırasını belirlemiştir. Gelişim burada da bir sıra izlemektedir. Farklı yaş gruplarındaki çocukların, özel yaşantılarına ve

olgunlaşma hızına bağlı olarak yenilik ve bilişsel yeteneklerinde değişim görülür (Morgan, 1988: 60).

Zekanın kalıtım ve çevresel güçlerin etkileşimi ile geliştiği görüşünü ileri süren Piaget, zekanın çekirdeğini de mantıksal düşüncenin oluşturduğunu belirtir. Çocukların neyi ne kadar bildiklerinden ziyade nasıl düşündüklerini araştırır. Piaget zihinsel gelişim sürecini dönemlere ayırarak incelemiştir. Her çocukta gelişim sırasının aynı olduğunu ancak her çocuğun dönemlerde geçireceği sürenin uzun ya da kısa olabileceğini, bir dönemden diğerine geçiş hızının farklılık gösterebileceğini söyler (Sayıl, 2010: 30).

Piaget'e göre çocuk bilgiyi kazanmada aktiftir ve karar verme yolları vardır. Bilgiyi işleme sürecini şemalar, zeka, adaptasyon, dengeleme, örgütlenme kavramları ile şekillendirdiğini ifade eder. Bilişsel gelişimi dört farklı dönemde inceleyen Piaget, 0-2 yaş dönemine duyu-motor dönem, 2-7 yaş dönemine işlem öncesi dönem, 7-11 yaş dönemine somut işlemler dönemi ve 11 yaş ve üzerine ise soyut işlemler dönemi adını vermiştir (Aydoğan, vd., 2015: 90-94).

0-6 yaşta bilişsel gelişimi kapsayan duyu-motor ve işlem öncesi döneme baktığımızda; duyu- motor dönemin doğumdan 2 yaşa kadar sürdüğünü, bu süreçte bebeklerin görme ve işitme gibi algısal yollarla, fiziksel ve motor hareketlerle dünyayı anlama yolları geliştirdikleri söylenebilir. 0-2 yaş dönemde basit reflekslerle başlayan öğrenme ve kavrama süreci, döngüsel tepkiler ve şemaların içselleştirilmesi ile bir yola girer. 2-7 yaş dönemde ise duyuusal bilgiyi fiziksel eylemle ilişkilendirir, dünyayı anlamlandırmadan daha ileri bir noktaya giderek, imgelerle, çizimlerle ve kelimeler ile temsil eder (Santrock, 2016: 24- 148) .

Vygotsky'de çocukların kendi bilgilerini arayarak yapılandırdıklarını savunmuştur. Piaget' den farklı olarak kültürün, dilin ve sosyal ilişkilerin önemli rolü olduğuna yer vermiştir. Bir çocuğun gelişimini kültürel ve sosyal etkinlikleri içerisinde değerlendirmiştir. Dilin, sözcüklerin, konuşma biçimlerinin bilişsel beceri süreçlerinde birer araç olduğunu ifade etmiştir. Çocukların yetişkinlerle ve kendinden daha becerikli akranlarıyla etkileşerek geliştiğini, bu etkileşimden dolayı da kendi kültürlerinde başarılı olmayı ve uyum sağlamayı öğrendiklerini ifade eder (Santrock, 2016: 26; www.pdfdrive.com, 07.06.2019).

Bilişsel gelişim sürecinde önemli bir alan olan çocukta ki dil gelişimi bilgi ve düşünceyi aktarmanın yanı sıra duyguların ifadesini de sağlar. Nesilden nesile bilgilerin ve kültürün aktarımı da yazılı ve sözlü sözcüklerle olur (Yavuzer, 1993: 46). Yapılan çalışmalara göre çocuk doğmadan önce anne karnında iken sesleri işitir. Çocuğun henüz dünyaya gelmeden sahip olduğu dil kapasitesi, dil temellerinin incelenmesinde ve dillerin doğuşunda en önemli dil belirleyicilerindendir. Çocuk dünyaya geldiği andan itibaren çıkardığı seslerle çok kısa sürede şekillendirdiği sesler dilin ilk oluşumu açısından bir temel oluşturabilir. Çocuk, kurallı olarak ses sistemlerini kullanıncaya kadar, çoğunlukla duygusal ve içgüdüsel bir yönüyle de hayvan ses özelliğine benzer birtakım bağrıışmalar ile kendisini anlatmaya çalışır (Çiçek, 2002: 116).

Çocuğun dile ilişkin becerileri çok hızlı gelişir. Çocuklar konuşmaya başlamadan önce sözcükleri anlarlar, yaklaşık 5 aylık olduklarında isimlerini tanıyabilen bebeklerin hemen hepsi 12-18 ay arasında ilk sözcüklerini söylerler. Çoğunluğu ise 4 yaş civarında düzenli cümle kurarlar (Yavuzer,1993: 46, Santrock, 2016: 167).

Çocuklarda görülebilen konuşma ve dil gelişiminde ki gecikmelerin bir çok nedeni olabilir. İşitme bozuklukları, zihinsel engellilik, beyin travması, gelişimsel problemler, algılama bozuklukları, otizm, genetik yatkınlık, çevre yetersizliği gibi nedenlerden dolayı dil gelişiminde sorunlar görülebilir (Kol, 2011: 16).

3. Duygusal ve Sosyal Gelişim

Kişiliğin gelişiminde bebeklik ve çocukluk yıllarının önemini ortaya koyan ilk psikolojik kuramcı Freud'dur. Freud çocuğun yaşamın ilk beş yılında bir çok dinamik değişimden geçtiğini, altıncı yılda dengeli bir duruma geldiğini, ergenliğin başlaması ile dinamizmin arttığını, yetişkinlik döneminde durulduğunu ifade eder (Geçtan, 1989: 75). Ayrıca psikanalitik kuramcılar gelişimin erken dönemlerinde ebeveyn ile kurulan ilişkinin gelişimi büyük oranda etkilediğini belirtirler (Santrock, 2016: 22).

Freud'un kuramına göre çocuk bir takım içgüdüsel dürtülerle doğar ve bu dürtüler davranışa yön ve enerji verir, bütün gelişimde, içgüdüsel enerjinin yönlendirilişi ve organizasyonunda ki değişiklikler görülebilir. İçgüdüsel enerji

dengeyi korumak için yoğunluğunu ve yönünü sıklıkla değiştirir (www.pdfdrive.com, 07.06.2019).

Freud'un *psikoseksüel gelişim kuramı* gelişimi beş döneme ayırır;

1-Oral dönem; doğumdan itibaren 1-1,5 yaş dönemini kapsayan bu süreçte bebeğin haz odağı ağızdır. Bu dönemde ruhsal ve biyolojik ihtiyaçlar arasında sınır koymak mümkün değildir. Bu dönemde *haz ilkesi* hakimdir. Biyolojik ihtiyaçları karşılanınca yaşadığı haz, engellenince oluşan acı ayrımlaşmamış ilk duygusal tepkilerdir (Öztürk ve Uluşahin, 2016: 84). Bu dönem bebeğin bakıma en çok ihtiyaç duyduğu ve annesine en bağlı olduğu dönemdir. Bağımlılık eğilimi egonun gelişmesine rağmen hayat boyu devam eder (Gençtan, 1989: 76).

2-Anal dönem; 1,5- 3 yaş dönemini kapsar. Haz anal bölgede odaklanır. 2 yaş civarında başlayan tuvalet eğitimi sürecinde çocuk anüs bölgesinde ki gerilimi boşaltmadan duyduğu hazzı ertelemesi gerekir. Bu süreçte annenin davranış ve tutumları, çocuğun gelecekteki karakterini etkiler. Tuvalet eğitiminde katı ve baskıcı bir yöntem uygulanırsa dışkıyı tutar ve kabız olur. Baskıcı yöntem bazen çocukta kızgınlık yaratır ve dışkıyı olmadık yerde ve zamanlarda bırakmasına neden olur. Bu dönemi olumlu geçiren çocukta ise üreticilik ve yaratıcılık özellikleri gelişir (Aydoğan, vd., 2015: 176; Gençtan, 1989: 76).

3- Fallik Dönem; 3-6 yaş dönemini kapsar. Haz odağı cinsel organlardır. Freud bu yaş dönemindeki çocuğun cinsel ilgisini yetişkin cinselliğinin öncüsü olarak değerlendirmiştir. Bu dönemde çocuğun yaşadığı *Oedipus kompleksi* aynı cinsten olan ebeveyne düşmanca duygular geliştirmek, farklı cinsten olan ebeveyne karşı ise cinsel duygular geliştirmek olarak açıklanır. Kız çocuk anneyi uzaklaştırıp babaya yaklaşmak ister, erkek çocuk ise babayı ortadan kaldırıp anneye sahip olmak ister. Bu kompleksin çözülmesi çocuğun kendi cinsinden olan ebeveyne ile özdeşim kurması ile olur. Çocuk özdeşim kurarken, iyi ve kötü değerleri ve toplumun yasaklarını kişiliğinde oturtur ve böylece üstbenlik gelişir (Gençtan, 1989: 76; Öztürk ve Uluşahin, 2016: 89).

4- Latent (gizlilik) Dönemi; 6 yaş ve 11-13 yaş erinlik dönemini kapsar. Erkekler ve kızlar kendi cinsiyetlerine yaklaşır, diğer insanlarla ilişki kurmaya, oyun, spor aktiviteleri ve sosyal kabul gören etkinliklerde bulunur. Fanteziler ve

dürtüler bastırılmıştır. Cinsiyet rolünü benimsemesi tamamlanmış olup bu dönem çocuğu kontrolüdür (www.pdfdrive.com, 07.06.2019).

5- Genital Dönem; Erinlik ve sonrası dönemi kapsar. Genelde 11-13 yaş döneminde başlayıp 20-21 yaşa kadar sürer. Cinsel kimlik belirgindir. Sorunlarla yüklü fırtınalı bir dönemdir. Büyüme erkeklerde ve kızlarda da hızlıdır. Bu dönemde çocuğun asıl hedefi bağımsızlık kazanmak ve ebeveynlerden kurtulmaktır. Cinsel kimliğini bulmak, toplumda yer edinmek, meslek seçme çabaları gösterilen 8-10 yıllık bir dönemdir (Öztürk ve Uluşahin, 2016: 89; www.pdfdrive.com, 07.06.2019).

Freud'un fikirlerinden etkilenen bir başka kuramcı olan Erikson, Freud'dan farklı olarak, gelişimin bütün yaşam boyunca devam ettiğini ve psikososyal dönemler içinde geliştiğimizi, davranışın asıl güdüsünün sosyal olma ve diğer insanlarla birlikte olma isteğinden kaynaklandığını savunmuştur. Erikson'un kuramının bakış açısına göre olgunlaşma kişiye sorumluluklar verdiği gibi yeni yeterliliklerde kazandırır. Olgunlaşma sürecinde, ebeveynlerin verdiği bakım, çevre, eğitim kurumları, toplumsal değerler ve yetiştiği kültür önemli role sahiptir (Atak, 2011: 166).

Erikson benlik gelişimini 8 evrede açıklamıştır. Her evrede kişinin karşılaştığı olumlu ve onun karşıtı olumsuz bir durum ifade edilmiştir. Kişinin bu karşıtlık durumunu başarılı bir şekilde çözmesi halinde sağlıklı bir gelişim göstereceğini ifade etmiştir (Santrock, 2016: 23).

Erikson'un gelişim evreleri aşağıdaki şekilde sıralanmıştır.

- 1- 0-1 yaş *Güvene Karşı Güvensizlik*,
- 2- 1-3 yaş *Özerkliğe Karşı Utanç ve Kuşku*
- 3- 3-4 yaş *Girişimciliğe Karşı Suçluluk*
- 4- 6-7 yaş *Çalışkanlığa Karşı Aşağılık Duygusu*
- 5- Ergenlik yılları *Kimlik Kazanmaya Karşı Rol Karmaşası*
- 6- İlk yetişkinlik yılları *Yakınlığa Karşı Yalıtılmışlık*
- 7- Orta yaş; *Üreticiliğe Karşı Verimsizlik*
- 8- İleri yetişkinlik; *Benlik Bütünlüğüne Karşı Umutsuzluk* (Santrock, 2016: 23).

Erikson'a göre evrelerden birinde yaşanan olumsuzluk sonraki bir dönemde olumluya çevrilebilir. Temel güven duygusunu geliştirememiş bir bebek, sonraki

dönemde sevgi ve ilgi ile bakıldığı takdirde, insanlara karşı güven geliştirebilir (Geçtan, 1989: 78).

Bir başka psikanalitik kuramcı olan Heinz Kohut kendilik psikolojisi kuramında; benlik içinde yer alan kendiliğin ruhsal yapının temel unsuru olduğunu, kendiliğin doğuştan insanda var olduğunu, kendiliğin gelişimi için, *kendilik nesnesi* olan diğer insanlara ihtiyacı olduğunu ve bebeğin kendilik nesnesi ile ilişkisinin ruhsal gelişimde temel olduğunu öne sürmüştür. Kendiliğin sağlıklı gelişiminde ki en önemli engelin, sorunlu kendilik nesnesi ile olan ilişkilerden dolayı kendiliğin gelişmesinde yaşanan sapmalar olarak ifade etmiştir (Özdemir, vd., 2012: 573).

Bir diğer psikanalitik kuramcı olan Margaret Mahler ise çocukta kişilik gelişiminin yaşamın ilk 36 ayında oluştuğunu belirterek, bu dönemi çocuğun gelecekteki rollerini belirlemesi ve kendisini ortaya koyma süreci olarak değerlendirmiştir. *Ayrışma bireyleşme* adını verdiği bu dönemi anne ile bebek arasındaki ortak yaşamın bitimine ayrışma, bebeğin kendi özelliklerini fark ederek bu alanda beceriler kazanmasına ise bireyleşme olarak ifade etmiştir (Demircioğlu, vd., 2018: 73).

Sosyal gelişim yönünden erken çocukluk döneminde çocuğun anne baba ile akranları ve diğer yetişkinlerle olumlu ilişkiler kurması beklenir. Bu dönemde sağlıklı bir sosyal gelişim için duygusal becerilerin gelişmesi de önemlidir. Duygu düzenleme becerisinde ki eksiklikler saldırganlığın ve davranış sorunlarının oluşmasına neden olabilir (Ural, vd., 2015: 589).

Bebeklik ve çocukluk döneminin ruhsal gelişimine ilişkin önemli bir kuram da *Bağlanma Kuramıdır*. John Bowlby tarafından uzun yıllar çocuklar üzerinde yapılan gözlemler ve çalışmalar sonucunda geliştirilen kuramda; bebeklik ve çocukluk döneminde çocuk ve annenin veya anne yerine geçen bakım veren ile kurulan ilişkinin yetişkinlikte ki yansımalarını içermektedir.

Bu çalışmanın konusu olan öz anne (biyolojik anne) bakımından uzak kalan kurumsal bakımında bulunan 0-6 yaş çocuklara bakım veren bakıcı anneler olması nedeni ile bağlanma kuramı ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

- Bağlanma Kuramı

İki insan arasındaki yakın duygusal bağ olarak ifade edilen bağlanma(Santrock, 2016:191), bebeklerle anne- babaları veya bakım verenleri ile kurduğu olumlu duygusal ilişki olarak tanımlanabilir (Tüzün ve Sayar, 2006: 26).

Bebekle, bakım veren arasında oluşan ve bebekte güven duygusunu geliştiren bağlanma ilişkisi, yaşamın ilk yılında gelişir. Bebeğin bağlanma davranışı, bağlandığı kişiye olumlu tepki vermesi, zamanını onunla geçirmek istemesi, korku yaratan durumlarda, bağlanılan kişinin aranması ve eş zamanlı olarak rahatlama duygusunun yaşanması gibi tepkilerle kendini gösterir (Soysal, vd., 2005: 89).

Bolwby'e göre bağlanma birden bire gelişen bir durum olmayıp dört aşamada ve yaklaşık 2-3 yaşına kadar devam eden bir süreçtir. Doğumdan iki aya kadar süren birinci aşamada bebekler bağlanmalarını belirli bir figüre değil genel olarak onunla ilgilenen insan figürüne yöneltirler. İkinci aydan yedinci aya kadar süren ikinci aşamada tanıdık olanı ayırmaya başladığı için belirli bir figüre yönelir, bu da genellikle temel bakım verendir. Yedinci aydan yirmi dört aya kadar olan üçüncü aşamada ise, spesifik bağlanmalar gelişir. Bebek düzenli bakım verenlerle iletişim ister. Yirmidört ay sonrası dönemi içeren dördüncü aşamada diğer kişilerin duygu ve davranışlarının farkına varır ve kendi davranışlarını belirlerken bunları dikkate alır (Santrock, 2016: 192).

Bolwby bağlanma davranışının temel hedefinin içgüdüsel ihtiyaçları karşılamak olduğunu ve sosyal ilişkilerin kurulmasında belirleyici unsur oluşturduğunu belirtmiştir. Nesne ilişkileri kuramından yola çıkan Bowlby insanların, bebeklikten itibaren yakınlık arama ve yakın ilişki kurma eğilimi içinde olduğunu ortaya koymuştur. Bowlby tarafından tanımlanan bağlanma kuramı, Ainsworth ve arkadaşları tarafından geliştirilmiştir. Ainsworth ve arkadaşları laboratuvar ortamında yaptıkları testler ile annesinden ayrılan ve tekrar annesiyle bir araya getirilen çocukların vermiş oldukları tepkileri değerlendirmiş ve bunları güvenli, kaygılı ve kaçınan olarak üç gruba ayırmıştır. Daha sonra bu bağlanma şekillerine dağınık bağlanma olarak ifade edilen güvensiz bağlanma türü eklenmiştir (Kesebir, vd., 2011: 326).

Bolwby bir araştırmacı olarak bağlanmanın ölçülebilir, gözlemlenebilir, değerlendirilebilir ve ilişkilendirilebilir bir niteliğe sahip olduğunu belirtir.

Çocuklarda ağır psikopatolojilerle çalışan Winnicott çocuklarda “kendilik duygusunun” gelişim ile ilgilenmiştir. Her ikisinin de anne ile bebek ilişkisine ve bu ilişkide neyin yanlış olabileceğine ilişkin görüşleri benzerdir. Çocuğun çevresine annesi aracılığı ile tutunduğunu, büyüyen çocuğun ihtiyaçlarına ve isteklerine annenin empati gösterebileceğine değinmiştir. Winnicott, empati kurabilen iyi bir annenin, çocuğunun nesne devamlılığı bilgisinin hangi düzeyde olduğunu bilerek ne kadar süre ayrı kalacağını değerlendirebilmesinin önemine değinerek, çocuğun kabul edeceğinden daha uzun süre ayrı kaldığında, annenin bir terapist gibi çocuğa yaklaşması gerektiğini ifade etmiştir (Tüzün, vd., 2006: 28).

Anne- çocuk ilişkisine yönelik son yıllarda yapılan araştırmaların büyük bir bölümü bağlanma konusunda yapılmaktadır. Anne- baba ve çocuk arasındaki ilişkinin iki kuşağı da etkileyen yönlerinin olması bu araştırmaları önemli kılmaktadır. Yapılan birçok araştırma anne ve baba ile kurulan iyi ilişkilerin genç ve yetişkin ruh sağlığında önemli yeri olduğunu göstermiştir. Güvensiz bağlanmanın birçok psikopatolojik durumla ilişkisi kurulurken, güvenli bağlanmanın doğanın özgün modeli olduğu belirtilmiştir. Depresif bozukluklar ile anksiyete bozuklukları, kaygılı ve ikircikli bağlanma şekli ile ilişkilendirilirken, dağınık bağlanmanın dissosiyatif bozukluklarla ilişkili olduğundan söz edilmiştir (Kesebir, vd., 2011:332).

F. Çocuk Gelişiminde Bakım Veren Rolü ve Annelik Kavramı

Ebeveynlerin çocuk üzerindeki etkisi henüz bebek dünyaya gelmeden önce başlar. Ebeveynlerin çocuğu doğurmaya istekli ya da isteksiz oluşu, çocuğu dünyaya getirmeye hazır olup olmamaları, çocuktan beklentileri çocuğun çevresiyle kurduğu duygusal iletişimde ve etkileşimde etkili olur. Anne ve çocuk arasındaki sağlıklı ve olumlu iletişim, çocuğun sağlıklı bir kişilik geliştirerek sağlıklı bir birey olmasını sağlar (Kandır ve Alpan, 2008: 35).

Çocuğun gelişim sürecinde bakım verenin rolü ve çocuğun sağlıklı gelişim sürecindeki etkilerini en iyi açıklayan kuramlardan olan bağlanma kuramında çocuğun kendisine bakım verenle kurduğu yakın ilişki ve bakım verenin çocuğa duyarlılığı, çocukta güvenli bir temel oluşturmakta ve çevresini keşfetmesini kolaylaştırmaktadır.

Erikson'da güven duygusunun gelişiminde annenin önemine değinmiş ve annesinin bırakıp gitmeyeceğine inan çocukta güven duygusunun gelişeceğini, çocuğun buna inanmaması durumunda güvensizlik duygusunun gelişeceğini belirtmiştir (Ural, vd., 2015: 590).

Çocuğun anneden yada bakım veren kişiden uzun süre ayrı kalması, çocukta tedirginlik, ağlama ve uyku bozukluklarının ortaya çıkmasına neden olabilir. Anne yoksunluğu olarak ifade edilen bu durum annenin yokluğuna karşı çocuğun geliştirdiği tepkidir. Yoğun olarak yatılı bakım kuruluşların da ya da uzun süre hastanede kalan çocuklarda görülen bu durum *yuva hastalığı ya da hospitalizm* olarak ifade edilir. Çocuklar annenin yada onun yerine geçen kişinin birebir ilgisinden uzak kaldığında gelişimsel gerilikler gösterirler (Attepe, 2010: 25).

Gelişim sürecinin erken döneminde karşılaşılan travmatik yaşantıların ileriki süreçte nöropsikiyatrik hastalıklara ve çeşitli duygusal bozukluklar açısından risk oluşturduğu, gelişimin erken döneminde karşılaşılan ve travmatik deneyim olarak değerlendirilen anne yoksunluğunun da ileri ki dönemlerde beynin nörokimyasal yapısında ve davranışlarda değişiklik yarattığı son yıllarda yapılan çalışmalarda ortaya konmaktadır (Akıllıoğlu, vd., 2014: 258).

Çocuğun gelişim ve eğitimi sürecinde, annenin ön planda olduğu bir çok araştırmada görülmektedir. Annesi tarafından sevildiğini hisseden çocuk, anneden gelen yönlendirici eylemlere açık olur. Annenin ilgi ve sevgisinin tutarlı bir şekilde dengeli ve sürekli verilmesi, fiziksel ihtiyaçlarının karşılanması kadar önemlidir (Özensel, 2004: 80).

Kohut; annenin onaylayıcı davranışlarının çocuğun kendisini değerli hissetmesinde önemli rol oynadığını, çocuğu davranışları ile onaylamayan annenin, çocuğun kendisine saygısını ve bütünlük duygusuna zarar vereceğini söylemiştir (Öngider, 2013: 424).

Çocuklar bir çok davranış ve tutumu anne babalarını izleyerek ve taklit ederek öğrenirler. Ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları, çocuğun kişilik gelişiminde önemli role sahiptir Kız çocukları annelerini gözleyerek kadın gibi davranmayı, erkek çocuk da babayı model alarak erkek gibi davranmayı öğrenir (Özdemir, vd., 2012: 568).

Duygusal ve sosyal özelliklerini büyük oranda aile içinde kazanan çocuk, sosyal özelliklerini akranları ve yetişkinleri taklit ederek elde eder. Aile içinde kurulan ilişki kardeş ilişkilerine de etki etmektedir. Destekleyici ve pozitif yaklaşımli ebeveynlerin olduğu ailelerde olumlu yönde kardeş etkileşimi sağlanmaktadır (Kandır ve Alpan, 2008: 36).

1. Annelik Kavramı

Türk Dil Kurumu sözlüğünde anne “*çocuğu olan kadın, ana, valide, kocakarı, mader, nene, aba. / yavrusu olan dişi hayvan*” olarak, annelik ise “*anne olma niteliği veya durumu*” olarak ifade edilmiştir (<http://sozluk.gov.tr/>, 02.06.2019).

Geleneksel tanımda annelik kadınlıktan ayrı bir durum olmayıp, çeşitli kültürel öğelerle değişebilen içerikle, bir çocuğu doğurmak ve onun fiziksel ve ruhsal tüm ihtiyaçlarını karşılama rolü olarak ifade edilebilir. Toplumdan topluma ve tarihsel sürece göre annelik rolüne atfedilen değerler değişebilir (Uğurlu, 2013: 7). Yine geleneksel anlayışta anneliğin içgüdüsel olduğu ve her kadının anne olmak isteyeceği fikri ön plana çıkar (Sever, 2015: 73). Ayrıca bütün inanç sistemlerinde annelik “*kutsal*” olarak görülmüş ve bir kadının ulaşacağı üst merteye olarak tarif edilmiştir (İnan Kaya ve İşbilen Şar, 2018: 102).

Toplumun bir anne olarak kadından beklediği annelik yapması, çocuklarına bakıp büyütmesi ve ev içi ilişkileri düzenlemesidir. Babadan beklenen ise ailesini koruması, dışarı ile ilişkilerini yönetmesi ve geçimlerini sağlamasıdır (Şen ve Boyraz, 2017: 353). Annelik kavramı ve tanımı tarihi süreç içerisinde ideolojilere, toplumsal dönüşümlere göre değişse de kadına annelik üzerinden yüklenen sorumluluk çok fazladır (Sargın, 2018: 36).

Günümüz annelerinden beklenen annelik rolünde ise fedakar ve şefkatli olmak gibi geleneksel kodların yanında, çağın bilgisine ayak uyduran, çocuk uzmanlarının ve doktorlarının sunduğu en gelişmiş bakım yöntemlerini uygulayarak çocuk büyüten, bilişsel ve ruhsal gelişimi takip eden, günümüz fikirlerine uygun çocuk yetiştirme, bunun yanı sıra da kariyerine, sosyal yaşamına devam eden anneler olması beklenirken, annelik tam zamanlı çalışma anlamına gelmektedir. Anneden kendisini çocuğa vakfetmesi, zamanını, uykusunu, sütünü vermesi ve onu en iyi şekilde yetiştirme beklenir (Sever, 2015).

Doğurmak kadınlar için nesnel bir gerçeklik olmasına rağmen her kadın anne olmak istemeyebilir. Ancak birçok durumda annelik kimliği kadın kimliğinin önüne geçmektedir. Dini ve erkek egemen ideolojinin söylemleri etkisinde yüceltilen annelik rolü, kadının sorgulamasına fırsat vermeden içselleştirmesine neden olmaktadır (Öğüt, 2018: 89). Anneliğin oluşumunda günümüzde kitle iletişim araçlarının ve medyanın önemli rolü vardır. Diziler, filimler ve reklamların yanı sıra internet sayesinde kolayca erişilen sosyal medya ortamında kadınlara yeni anne imajları çizilmektedir. Ev işlerinde yetenekli, kültürlü, bilgili, fit ve sportif anne imajı ile ideal kadının nasıl olması gerektiği gösterilmektedir. Zor ve kırılğan dönemlerden geçen kadınlar dayatılan bu imajla kendilerini kıyasladıklarında yetersizlik ve suçluluk duyguları gelişebilmektedir (Sargın, 2018: 37; Uğurlu, 2013: 9).

Kadınlar açısından annelik durumu tarih boyunca çeşitlilik içermiştir. İsteyerek anne olan veya olmayan, bir bebek sahibi olmak için suni döllenme ile yıllarca uğraşan ile gebeliği sonlandırmak için çare arayan, rahmini kiralayan ya da sadece yumurtasını veren, tek başına çocuk büyütmenin zorluğunu yaşıyandan, babasız çocuk büyütme isteyen, annelikten keyif alandan, bunu bir eziyet olarak yaşayana, anneliği kutsal olarak değerlendirenden çileli bir süreç olarak gören kadına kadar annelik durumu geniş bir yelpaze içinde değerlendirilmelidir (Duman Yenier, 2018: 64).

Annelik kavramından türemiş kadının çocuğun bakımına ilişkin çeşitli rollerini tanımlayan üvey annelik, sütannelik, bakıcı annelik kavramlarına kısaca değinilecektir.

a) Üvey annelik

Türk Dil Kurumu Sözlüğünde “öz olmayan anne, analık, üvey ana, cicianne” ve mecaz anlamda “çocuğuna kötü davranan anne” (<http://sozluk.gov.tr/>, 13.06.2019) olarak tanımlanan üvey anne ifadesi kişide olumsuz bir duygu oluşturmaktadır.

Üveylik ilişkisi hem çocuk hem de anneliğe aday kadın açısından endişe yaratacak bir ilişkidir. Üvey annenin başkasının çocuğuna iyi bakamayacağına ilişkin genel yargı, bu ilişkinin başından sorunlu başlamasına neden olmaktadır (www.serapduygulu.com.tr, 14.06.2019).

Hemen hemen hepimiz üvey anneleri, masalların kötü karakterleri olarak tanımışızdır. Masallarda ve anlatılarda sıklıkla karşımıza çıkabilen bu temaları en bariz şekilde “Külkedisi” ve “Pamuk Prenses” masallarında görebiliriz. Sezer (2012) birçok kültürde ve toplumda sorgulanmadan kabul edilen üvey anne kötülüğü karşısında çocuğun çaresizliği durumunun masallarda işlenmesinin, öz annenin kötülüğünün dile getirilmemesinin veya anlatılmasının kabulünün zor olması nedeni ile dönüştürüldüğünü ifade etmiştir (Sezer, 2012, aktaran Tuna, 2018: 60). Yaşanan bu duygu çatışmasında öz annenin her zaman ön planda olduğunu belirten Tuna (2018) öz anne ile yaşanan olumsuz durumlar ve anıların yok sayıldığını, sonucunda da üvey annenin kötü ve çirkin olarak tanım bulduğunu ifade eder.

Üvey annelerle ilgili araştırma yapan Buxton Sasnowska (University of York, 2014), tüm kültürlerde genel olarak üvey annelerin acımasız, zalim, kötü ve asla biyolojik annenin yerini alamayacağı yönünde yargıların olduğunu, bunu acımasız ve yaralayıcı bulduğunu ifade etmiştir. Kendisi de üvey anne olduğu için üvey annelerle çalışmaya yöneldiğini ifade eden Buxton, çalışması sonucunda; üvey anneliğin çok duygu yüklü bir süreç olduğunu, üvey annelerin hayatları ve üvey annelik rolü hakkında bir benzerlik olmadığını, her birinin başarılı ve başarısız olduğu alanların farklı olduğunu belirtmiştir.

Üvey anneler ile ilgili toplumda ki olumsuz imaj, psikolojilerini de olumsuz olarak etkilemektedir. Öz annenin çocuğuna karşı olumlu ya da olumsuz tepkileri eleştirilmezken, üvey annelerin olumlu davranışları küçümsenmiş, olumsuz davranışları ise aşırı tepki ile karşılanmıştır. Bu durum bazen çocuğun yaptığı aşırılıkları ve kuralsızlığa sessiz kalmasına, çocuğa çeşitli hediyeler alarak sevgisini kazanmaya çalışmasına neden olabilir. Üvey annenin içinde bulunduğu bu psikolojik durum, yeni birlikteliğine sahip çıkması, aile içinde dengeleri kurmaya çalışması ve üvey çocuğuna annelik yapmak isteği olarak değerlendirilebilir (www.dbe.com.tr, 14.06.2019).

b) Süt annelik

Çocuğun herhangi bir nedenden dolayı annesi tarafından emzirilememesi durumunda, annesi olmamasına rağmen emziren kadına sütanne denir. Çok eskilere dayanan sütannelik kültürünün farklı coğrafyalarda ve inanç sistemlerinde olduğu bilinmektedir. Sütannelik genellikle annenin doğum esnasında ölmesi ya da yeterli

sütün olmaması bazen de çeşitli hastalıklardan dolayı emzirmenin riskli olması durumunda başvurulan bir yöntem olmasına karşın bir çok kültürde üst sınıfın ve saray ailelerinin tercihi olduğu tarihi kaynaklardan anlaşılmaktadır (Paköz Sarıkaya, 2018, Kırklareli Üniversitesi: 65; Güneş, 2019: 254). Sütannelik oluşumu toplumun kadından beklediği anneliğe ilişkin emzirme ve bakım gibi temel işlevlerin aynı özelliğe sahip bir başkası tarafından yerine getirilmesini sağlayan bir seçenek olmuştur (Güneş, 2019: 263).

Hot ve Başağaoğlu (2014) sütanneliğe ilişkin yaptıkları derleme çalışmasında tarihi süreçte sütannelik geleneğinin birçok toplumda ve dönemde var olduğunu, Hristiyanlık, Musevilik ve İslamiyet'te anne sütünün önemine yer verildiğini ve anne sütü olmadığında çocuğun sütanneye verilebildiğini belirtmiştir. İslam dininde diğer dinlerden farklı olarak sütanneliğe ayrı bir önem verildiğini belirten Hot ve Başağaoğlu; İslamiyet'te anne sütünün bir çeşit akrabalık geliştirdiğini ve evlenme engeli getirdiğini, bir kadının sütünden emen çocukların ve kadının birbirlerine haram olduğunun Kuran ve sünnetle bildirildiğini ifade etmiştir.

Osmanlı döneminde hizmete açılmış olan süt çocuklarına bakım veren yuva olan ırzahane sütannelerin çalıştığı, doktorların gözetiminde çocukları emziren sütannelerin çocukların diğer ihtiyaçları ile de ilgilendikleri tarihi kayıtlarda ifade edilmektedir (Hot ve Başağaoğlu, 2014: 73). Bunun yanı sıra 13. yüzyıldan başlayarak 18. yüzyıla kadar Avrupa da mülk sahibi ve soylu ailelerin çocuklarının sütannelere verildiği ve sütanneliğin meslek olarak yapıldığı, 18. Yüzyıla gelindiğinde İngiltere ve Amerika gibi ülkelerde, bebeklerin anneleri yanında kalmasının ve anneleri tarafından emzirilmesi fikrinin ortaya çıkması ile anne sütü alamayan bebeklerin inek sütü ve biberonla beslenmesi yönünde ki değişimler ile sütannelik geleneğinin değiştiği ifade edilmiştir (Hot ve Başağaoğlu, 2014: 73). Günümüzde anne sütünün önemine ve değerine ilişkin çalışmalarla tüm annelerin bebeklerini emzirmeleri teşvik edilmekte, anne ve bebek dostu hastaneler yeni doğum yapmış annelere emzirme ve anne sütünün faydaları hakkında eğitimler vermektedir.

Gelişmiş bir çok ülkede ve ülkemizde devlet yeni doğum yapmış çalışan annelerin bebeklerini emzirmeleri için izin sürelerini uzatmakta ve çeşitli haklarla emzirmeye teşvik etmektedir. Ancak halen çeşitli nedenlerle biyolojik annesinin

sütünü alamayan çocuklar için gönüllü süt verme ve süt bankası uygulamaları mevcuttur.

c) Bakıcı annelik

Geleneksel geniş aile yapısında çocuğun büyütülmesi ve yetiştirilmesinde ailenin tüm üyeleri çeşitli roller üstlenirken, kırsaldan şehre göç ile birlikte, aile yapısının geniş aileden çekirdek aile yapısına dönüşmesi, kadının iş hayatına katılımı çocukların bakımı sorununu ortaya çıkmıştır.

Aile yapısında ve üretim ilişkisinde yaşanan bu değişimler, bu alanda yeni sosyal politikaların gelişimini zorunlu kılmıştır. Aile ve iş yaşamının uyumlanması, çocuğun ve yaşlının bakım ihtiyaçlarının karşılanması, doğurganlığın teşvik edilmesi gibi alanlarda sosyal politikalar geliştirilmiştir. Bu politikalara bağlı olarak kreş hizmetleri ve bakım hizmetleri gelişmiştir (Erikli, 2018: 40).

İşgücünde kadınların daha fazla yer alması ile birlikte özellikle 1990'lı yıllar itibari ile çocukların evde bakılması yönünde devletlerin kısmi katkıları olmuştur. 90'ların başında özellikle eski Sovyetler Birliği ülkelerinden gelen göçmen kadınlar evde çocuk ve yaşlı bakım hizmetlerinde çalışmaya başlamış, böylece yeni bir sektör doğmuştur (Deniz, 2018: 292).

Eğitim ve gelir düzeyi yüksek kadınlar tarafından yoğun olarak tercih edilen, çocuklarının evde bakıcı ile büyütülmesi hizmeti halen çok yoğun olarak tercih edilmektedir.

G. Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algısı ile İlgili Yapılan Çalışmalar

Ebeveyn rolüne ilişkin kendilik kavramı, birçok farklı kavramı da içinde barındırmaktadır. Ebeveyn rolü, bu rolde yeterlilik, kendilik algısı, ebeveynlikten doyum gibi kişinin kendi kendisini sorguladığı kavramlardır. Bu alanda yapılan çalışmalara değinmeden önce kendilik algısı, ebeveyn rolü ve yeterlilik kavramlarına kısaca değinilmiştir.

1.Kendilik Algısı ve Ebeveynin Rolü

Kişinin kendisi hakkındaki bakış açısı olan kendilik algısı; diğer kişilerden aldığı geri bildirimler, atıflar ve pekiştirmelerin yanı sıra, tecrübelerini ve çevreyi yorumlaması ile biçimlenir. Kişi bu biçimlemeler ile kendisi hakkında olumlu ya da

olumsuz algı oluşturur. Kendisini olumlu algılayan kişilerin değerlilik duygusu ve özgüvenleri güçlü, diğer insanlarla kurulan ilişkilerde ve sosyalleşmede aktif olup yeni durumlar ve olaylar karşısında uyum sağlama kapasiteleri yüksektir (Odacı ve Berber Çelik, 2017: 220).

Kendilik algısı; benlik saygısını da içerir. Rosenberg, benlik saygısını, bireyin kendi değeri hakkında, kendine yüklediği algıları olarak ifade etmiştir. Kişinin kendisi ile ilgili yaptığı değerlendirmelerde olumlu tutum sergilendiğinde benlik saygısının yüksek olacağını, olumsuz tutumda ise benlik saygısının düşük olacağını belirtmiştir (Demir, Beykent Üniversitesi, 2017: 32).

Gelişimi erken yaşlarda başlayan kendilik algısında; olumsuz ebeveyn desteği, çevre ve pekiştirici koşullar kişinin kendisini olumsuz algılamasında etkili olur. Olumsuz kendilik algısına sahip kişiler yeteneklerini ortaya koyamayan, engellenmiş hisseden, yeni koşullara ve durumlara uyum göstermekte zorlanan ve kolay yönlendirilebilen özellikler gösterirler (Odacı ve Berber Çelik, 2017: 220).

Bandura'nın bilişsel-sosyal öğrenme teorisi; insanların yalnızca içsel güçlerle ya da çevrenin etkisi ile harekete geçemediklerini, bir davranışın kazanılması ve sürdürülmesinde bir takım bilişsel süreçlerin ve kişiliğin etkili olduğunu belirterek, bireysel özelliklerin, çevre ve davranış uyarıcıları arasındaki rolünü vurgular (Gerrig ve Zimbardo, 2015: 424).

Bandura teorisinde kendilik algısının gelişmesinde öz yeterliliğin önemli bir unsur olduğuna yer verilmiştir. Belirli bir olay ya da durum karşısında kişinin baş etme stratejileri geliştireceğine duyduğu inanç olarak tanımlanan öz yeterliliğin, o durumla ilgili motivasyonu ve performansı etkilediği belirtilmektedir. Kişinin kendisini yetersiz hissettiği durumlardan kaçtığını, yapmak için istekli ve yetenekleri olmasına rağmen, yeterli niteliklere sahip olmadığını düşünüyorsa eyleme geçmediğini, işi tamamlamak için sabır göstermediğini ifade etmiştir (Gerrig ve Zimbardo, 2015: 425).

Ebeveyn rolünün temelini kendilik algısı oluşturur. Kendilik algısı ebeveynin benlik duygusunu, çocuk yetiştirme tutum ve davranışları ile etkinliklerini şekillendirir (Güler ve Yetim, 2008: 35). Ebeveynlerin kişilik özellikleri çocuğun kendilik algısını etkileyen önemli bir unsurdur. Bu özellikler yalnızca çocuğun davranışları üzerinde etkili olmayıp aynı zamanda onun yetişkinlik özelliklerini de

belirler. Kısacası ebeveynin kişilik özellikleri, ebeveynlik rolünü doğrudan ya da dolaylı olarak etkiler (Ülker, Necmettin Erbakan Üniversitesi, 2016: 32).

Çocuğun olumlu benlik algısı kazanmasında ebeveynin rolünün yanında öğretmenlerin, çocuğun yaşamında yer tutan diğer kişilerin ekonomik, sosyal ve kültürel durumun, etnik özellikler ve yaşanılan çevrenin rolü önemli olup, ailesinde değer gören, ihtiyaçları zamanında ve yerinde karşılanan çocuk olumlu benlik kazanır (Berber Çelik, Karadeniz Teknik Üniversitesi, 2010: 44).

2.Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Çalışmaları

Anne, baba ile çocuk arasındaki ilişkiyi etkileyen bir durum olan ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı MacPhee ve arkadaşlarının (1986) annelerle yaptıkları çalışma ile ortaya konmaya çalışılmıştır (Güler ve Yetim, 2008: 35). MacPhee ve arkadaşları tarafından geliştirilen ölçek ilk olarak 4 yaşından küçük çocukları olan annelerde test edilmiş, daha sonra da 2-5 yaş arası çocukları olan ebeveynlerle yapılan bir başka çalışmada ve başka araştırmacılar tarafından babası evde olmayan 8 yaşından küçük çocuklara sahip ailelerle yapılan çalışmada da kullanılmıştır. Bu ölçek öznel ölçek olup kişilerin ebeveyn rolünü yerine getirirken ne hissettiklerini ölçmeye çalışmaktadır (Gray, 2000: 11).

Stone ve McKenry (1998) tarafından boşanmış ve evden uzakta olan babalar ile yapılan ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı ve rol hiyerarşi ölçümünün yapıldığı çalışmada; babanın çocuğun yaşamına ilişkin konulara dahil olma düzeyine göre ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısının değiştiği hipotezini destekler sonuçlara ulaşmışlardır.

Güler (Mersin Üniversitesi, 2007) tarafından Türkçeye uyarlanarak geçerlilik ve güvenirlik çalışması yapılan Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Ölçeği, kendilik algısını şekillendirdiği düşünülen bazı işlevleri ele alınmıştır. Ebeveynin rolünde kendisini yeterli görme durumu, ebeveynin rolünden aldığı doyum, ebeveyn olarak bakım için yaptığı özveriler ve yatırımlar ile ebeveynlik rolü ile diğer rollerini dengeleme durumları belirlenmeye çalışılmıştır (Güler ve Yetim, 2008: 35).

Bu işlevlerden “*yeterlilik*” algılanan ebeveyn yeterliliği olarak değerlendirilmekte ve bireyin çocuk yetiştirmek için gereken ebeveyn yeteneklerine sahip olup olmadığına ilişkin yargılarından oluşmaktadır. Diğer bir işlev olan “*rol doyumu*” ise ebeveynlik ile ilgili kişinin hissettiği duyguyu ve kalitesini ifade eder.

Ebeveynlikte algılanan “yatırım”, çocuk yetiştirilirken çocuğa karşı gösterilen duyarlılık olarak ifade edilmektedir. Bu duyarlılık çocuğun fiziki, sosyal ve duygusal ihtiyaçlarının farkında olarak bu yönde seçimler yapılmasını ifade etmektedir. “*Rol dengeleme*” işlevi ise kişinin sahip olduğu çeşitli rollerin bir arada yürütülmesini ifade etmektedir (Güler ve Yetim, 2008: 35).

Güler (2007: 108-109) tarafından ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasının yapıldığı; Kuşaklararası Annelik Bilişleri, Kişilik Özelliği, Yaşam Doyumu ve Çocuk Yetiştirme Hedefleri konulu araştırmasında 150 annecanne ve 150 anne (kızı) ile çalışılmıştır. Ölçeğin kullanıldığı ilk çalışma olan bu çalışmada; anne(kız) grubunda yer alan bireylerde kişinin kendini annelik rolünde yeterli bulması ile duygusal tutarsızlık kişilik boyutu arasında anlamlı ilişki olduğu, annecanne grubunda bulunan kişilerde annelikte yeterlilik ile sorumluluk/özdenetim kişilik boyutunun ilişkili olduğu, rol doyumunu ve kişilik özelliği arasındaki ilişkide anne grubunda; dışadönüklük, sorumluluk/özdenetim ve duygusal tutarsızlık negatif yönde; rol doyumunu ise pozitif yönde yordadığı bulunmuştur.

Ülker (Necmettin Erbakan Üniversitesi, 2016: 101) tarafından Kadınlarda Çocukluk Dönemi Mutluluk Anıları ile Ebeveynlik Rollerine İlişkin Kendilik Algısı Arasındaki İlişki konulu araştırmasında Nevşehir Merkez ve Ankara Pursaklar’daki okullarda 1025 öğrencinin annesi ile çalışılmıştır. Bu çalışmada kadınların ebeveynlik rollerine ilişkin kendilik algısının eğitim durumuna, sahip olduğu çocuk sayısına, sosyoekonomik düzeye, çalışma durumlarına ve evlilik yaşına göre anlamlı düzeyde ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Saygıdeğer Demir (Çağ Üniversitesi, 2017: 44) tarafından Annelerde Kaygı Düzeyi ve Evlilik Doyumunun Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algıları Üzerindeki Etkilerinin Değerlendirilmesi isimli araştırmasında; annelerin ebeveynliğe ilişkin kendilik algıları ile evlilikten aldıkları doyum arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı, fakat Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algısı ile kaygı düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olduğu, kendilik algısını ölçmek için kullanılan Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algısı ölçeğinin dört alt boyutundan olan rol dengeleme, yatırım ve yeterliliğin kaygı düzeyiyle ilişkili olup, kaygı düzeyi arttıkça bu üç boyut puanlarında arttığı bulunmuştur.

Koçak (Bahçeşehir Üniversitesi, 2018: 73-77) tarafından yapılan okul öncesi eğitime devam eden çocukların sosyal yetkinlik düzeyi ile annelerinin ebeveynlik rolü benlik algıları arasındaki ilişkinin çalışıldığı araştırmada; 166 okul öncesi eğitime devam eden çocuğu olan anne ve okul öncesi öğretmen ile uygulama yapılmıştır. Araştırmada; annenin çalışma durumunun, anne rol doyumunu düzeyleri, yatırım, rol dengeleme ve yeterlilik alt boyutlarına göre anlamlı bir ilişki bulunmadığı, evlilik süresinin, anne için ebeveynlik rolüne ilişkin kendilik algısı faktörlerinden rol dengeleme, yeterlilik, yatırım ve rol doyumuna göre anlamlı bir ilişki bulunmadığı tespit edilmiştir.

H. Psikolojik Dayanıklılık Kavramı ve Yapılan Çalışmalar

Psikolojik dayanıklılık, son otuz yılda bilimsel anlamda dikkat çeken ve giderek önem kazanan bir kavram olmuştur (Meulena, vd., 2019: 120). Pozitif psikolojinin bir kavramı olan psikolojik dayanıklılık, psikolojik anlamda kişileri neyin olumsuz etkilediğinden çok, neyin sağlıklı tuttuğuna önem vermiştir (Ofas Göksel, Yıldız Teknik Üniversitesi, 2017: 42).

Psikolojik dayanıklılık, son zamanlarda psikolojik destek hizmeti sunan psikiyatrist, psikolojik danışman, sosyal hizmet uzmanı ve psikolog gibi meslekler için önemli bir konu haline gelmiştir (Ofas Göksel, Yıldız Teknik Üniversitesi, 2017: 42).

Psikolojik dayanıklılık, bireyin belirsizlik, engel, vb. birden fazla durumla başa çıkması ve başarılı olma yeteneği şeklinde görülmektedir. Psikolojik dayanıklılık pozitif örgütsel davranış olarak değerlendirildiğinde ise, çatışmalar, terslikler, olumsuz gelişmeler ve başarısızlıklar karşısında yeniden kendini toplama kapasitesi olarak tanımlanmaktadır. Psikolojik dayanıklılık dinamik bir süreç olup, kişinin yaşadığı zorlu yaşam olayları veya travmatik deneyimlerle baş ederek, yeterlilik geliştirmesini ve yeniden uyum sağlaması sürecini içerir (Çetin ve Basım, 2011: 83; Öz ve Bahadır Yılmaz, 2009: 83). Tanımda da görüldüğü gibi psikolojik dayanıklılık, kişilerin olumsuz durumlar karşısında yaşamına yeniden devam edebilme kapasitesi ve gücü olarak ifade edilmektedir.

Psikolojik dayanıklılığın ortaya çıkması için riskli bir durumun oluşması gereklidir. Yaşamın çeşitli alanlarında başarılı olan ve risk içeren, örseleyici bir

durumla karşılaşmayan kişiler dayanıklı değil, yeterli ve başarılı olarak ifade edilirler. Kısaca psikolojik dayanıklılıkta üç önemli durum vardır. Birincisi risk veya zorluk olması, ikinci olarak , baş etme, yeterlilik ve uyum gösterme, üçüncüsü ise koruyucu faktörlerdir (Gizir, 2007: 115)

Yapılan araştırmalarda psikolojik dayanıklılığın oluşma sürecinde öz yeterlilik duygusunun gelişiminin önemli bir aşama olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra benlik saygısı, iyimserlik, iç denetim odağı, olumlu özyeterlilik gibi kişisel özellikler ile psikolojik dayanıklılığın ilişkisi olduğu belirlenmiştir (Kararımak ve Siviş Çetinkaya, 2011: 31). Yapılan araştırmalar psikolojik dayanıklılık ile ilgili faktörlerin üç grupta ele alınabileceğini belirtmektedir. Kişinin yapısal özellikleri, aile uyumu ve desteği ile çevresel destekler olarak gruplandırılmıştır (Çetin ve Basım, 2011: 105).

Yapılan literatür incelemesinde son yıllarda psikolojik dayanıklılık ile ilgili çok sayıda araştırmanın yapıldığı tespit edilmiştir. Çocuklar, ergenler ve yetişkinlerle yapılan bu çalışmalardan burada özellikle, zorlu iş yaşamı olan gruplar ile yetişkin kadınlarla yapılmış çalışmaların bir kısmına yer verilecektir.

Çetinkaya Büyükbodur (Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, 2018) tarafından Ankara, İstanbul ve İzmir’de çeşitli sosyal hizmet alanlarında çalışan 221 sosyal hizmet uzmanı ile yapılan çalışmada psikolojik dayanıklılık ve ikincil travmatik stresi incelenmiştir. Araştırma sonucunda; sosyal hizmet uzmanlarının eğitim düzeyleri ile Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğinin (YPDÖ) alt boyutları olan kendilik algısı, gelecek algısı ve sosyal yeterlilik boyutlarında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Yüksek lisans düzeyinde eğitimi olan sosyal hizmet uzmanlarının YPDÖ toplam puanları ve bu üç alt boyuttaki toplam puanlarının yüksek olduğu tespit edilmiş, buradan eğitim düzeyinin psikolojik dayanıklılığı artırdığı sonucuna varılmıştır. Ayrıca psikososyal desteğe ihtiyaç duyan sosyal hizmet uzmanlarının YPDÖ’nün aile uyumu ve sosyal yeterlilik ve sosyal kaynaklar alt boyutundan daha düşük puan aldıkları bulunmuştur. Bunların yanı sıra sosyal hizmet uzmanlarının vaka yükü artışı ile algıladıkları psikososyal zorluk durumunun artışı psikolojik dayanıklılık puanlarında azalmaya neden olduğu bulunmuştur.

Kındıroğlu (Sabahattin Zaim Üniversitesi, 2018: 86-88) tarafından İstanbul’da devlete bağlı okul öncesi 3-6 yaş çocukların devam ettiği okul öncesi

kurumlara devam eden 300 çocuk ve ebeveynleri ile yapılan, ebeveynlerin psikolojik iyi oluş ve psikolojik dayanıklılık düzeyleri ile çocukların sosyal yetkinlik ve davranışları arasındaki ilişkinin çalışıldığı araştırmada; araştırmaya katılanların psikolojik dayanıklılık ve psikolojik iyi oluşları arasında olumlu ilişki tespit edilmiştir. Katılımcıların psikolojik iyi oluş puanları arttıkça psikolojik dayanıklılığın tüm boyutlarında artış olduğu ve psikolojik dayanıklılığın alt boyutlarında artış oldukça çocukların sosyal yetkinliklerinin arttığı, kaygı-geri çekilme ile öfke-agresyon davranışlarının azaldığı bulunmuştur. Aynı zamanda ebeveynlerin tüm alt boyutlarda psikolojik dayanıklılık puanı arttıkça öfke-agresyon düzeylerinin azaldığı tespit edilmiştir. Ayrıca katılımcıların psikolojik dayanıklılığın kendilik algısı, yapısal stil, sosyal yeterlilik ,aile uyumu ve sosyal kaynaklar alt boyutundan alınan puanların, eşin(annenin) eğitim düzeyine göre farklılaşmadığı görülürken, gelecek algısına yönelik psikolojik dayanıklılık düzeyinin eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur. Bunun yanı sıra ebeveynin gelir durumunun gelecek algısı boyutunda anlamlı sonuç verdiği, orta gelir düzeyine sahip katılımcıların, düşük ve yüksek gelire sahip katılımcılara göre gelecek algısına yönelik psikolojik dayanıklılık düzeylerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Mizmezlioğlu (Işık Üniversitesi, 2018: 52-53) tarafından kamu hastanelerinde çalışan ruh sağlığı çalışanlarının, iş doyumunun, psikolojik dayanıklılık ve sağlıklı yaşam biçimiyle ilişkisi üzerine yapıla araştırmaya,156 ruh sağlığı çalışanı (psikiyatrist, psikolog ve psikiyatri hemşireleri) katılmıştır. Araştırmanın sonucunda psikolojik dayanıklılık ile iş doyumunu ve sağlıklı yaşam biçimi davranışları arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Psikolojik dayanıklılık alt boyutları ile sağlıklı yaşam biçimleri alt boyutları arasında anlamlı ilişkiler tespit edilmiş olup psikolojik dayanıklılığın iş doyumunu üzerinde yordayıcı rol üstlendiği bulunmuştur. Yaş kriterinin sağlıklı yaşam biçimi davranışları, iş doyumunu ve psikolojik dayanıklılık puanlarında bir farklılık yaratmadığı ancak mesleğini seven ve mesleğine bağlı olarak kendini niteleyen katılımcıların psikolojik dayanıklılık ve iş doyumunu puanlarının yüksek olduğu bulunmuştur. Bu çalışmada ki önemli bir bulgu da ekonomik olarak durumu iyi olan katılımcıların psikolojik dayanıklılık puanlarının daha yüksek bulunmasıdır.

Çolak Sarı (Avrasya Üniversitesi, 2018) tarafından yapılmış bir başka araştırmada ise; riskli birimlerde çalışan hemşirelerin psikolojik sağlamlıkları

değerlendirilmiştir. Rize il merkez ve ilçelerinde yer alan kamu hastanelerinin, yoğun bakım, ameliyathane ve acil servislerinde çalışan 181 hemşire ile yapılan çalışmada sonucunda; uzun süre aynı birimde çalışan hemşirelerin yeni başlayan hemşirelere göre psikolojik dayanıklılık düzeylerinin yüksek olduğu, bekar hemşirelerin, evli hemşirelere göre gelecek algısı alt boyutu dayanıklılık düzeylerinin yüksek olduğu, tutulan nöbet sayısının yapısal stil alt boyutu psikolojik dayanıklılık üzerinde etkisi olduğu, bulunduğu birimle ilgili eğitim almış katılımcıların, kendilik algısı ve aile algısı boyutlarında psikolojik dayanıklılık puanlarının yüksek olduğu, mesleklerinden memnun olan katılımcıların tüm boyutlarda psikolojik dayanıklılık puanlarının yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Genç (Hacettepe Üniversitesi, 2019) tarafından yapılan benzer bir çalışmada da çocuk refahı alanında çalışan meslek elemanlarının psikolojik dayanıklılıkları ve baş etme tarzları ele alınmıştır. 108 meslek elemanı ile yapılan çalışmada; katılımcıların psikolojik dayanıklılık ölçek puanları orta düzeyde bulunmuştur. Demografik özellikleri içeren; cinsiyet, yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, medeni durum, çalışma süresi, takip edilen dosya sayısı gibi değişkenlerle psikolojik dayanıklılık ölçek puanları arasında ilişki bulunmamıştır. Çalışanların buldukları alanda kurumdan kaynaklı güçlükler yaşadıkları ve bu güçlüklerle bireysel yöntemlerle çözüm buldukları belirlenmiştir. Ayrıca Başa Çıkma Stratejilerinin alt boyutları olan; planlama, kabullenme ve yeniden yorumlama alt boyutları ile psikolojik dayanıklılık ölçek toplam puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

1. Psikolojik Dayanıklılık - Ebeveyn Rolü İlişkisi

Ebeveynlik, psikoloji, danışmanlık, sosyal hizmet, hukuk ve erken çocukluk eğitimi literatüründe sıkça kullanılan bir kavramdır. Ebeveynlik sadece kişinin özel hayatına değil diğer kişilerle olan ilişkisine de etki eder. Aile yaşamında önemli bir adım olan ebeveynlik duygusu umut ve korku duyguları arasında gelgitler yaşatır. Bu nedenle kişiler farklı kaynaklardan bilgi toplayarak araştırma yaparlar. Ebeveyn olmak zor bir karardır ve bireyler için stresli bir yaşam olayıdır. Kişiye yeni sorumluluklar ve yükler getirir. Ev işlerini ve stresi artırır, çiftlerin cinsel hayatlarını ve arkadaşlık ilişkilerini engeller ve sosyal rollerini artırır (Kızıldağ ve Duran, 2017: 1698).

İnsanlar çocuk sahibi olmak istediklerinde alacakları yeni sorumlulukları ve rolleri gözden geçirirken bir yandan da doğacak çocukları için hayaller kurarlar. Fakat doğan çocuğun zihinsel, fiziksel ya da gelişimsel olarak engelli olması durumunda ailenin tüm yaşamı değişir, hayal kırıklığı, başarısızlık ve mutsuzluk yaşar, aile psikolojik olarak zorlanır ve dayanıklılıkları etkilenir (Aydın ve Aslantürk Egin, 2018: 171).

Ebeveyn olarak farklı özelliklere sahip veya gelişimsel sorunları olan çocuğa sahip olmak hiçbir ebeveynin seçtiği bir rol değildir. Her aile çocuğunu hayal ve amaçlarını gerçekleştirecek bir eser olarak görür (Sarı Yıldırım, 2007: 2) Ancak çocukları ile ilgili zorlayıcı bir durumla karşılaşan tüm ebeveynler kaygı ve stresle karşı karşıya kalır.

Bireyin zorlayıcı ve stres yaratan durumlarla mücadele ederek yeniden toparlanma gücü olarak ifade edilen psikolojik dayanıklılık, ebeveynler için baş etmeye çalıştıkları zor durumlardan güçlenerek çıkmalarını ifade eder. Psikolojik dayanıklılık ebeveynler için koruyucu bir faktör olup günlük yaşamın getirdiği stresten doğan depresyona ve kaygıya karşı koruyucudur (Aydın ve Aslantürk Egin, 2018: 171).

Ebeveynlik rolü ve psikolojik dayanıklılık arasındaki ilişkiyi çalışan Aydın ve Aslantürk Egin (2018), İstanbul'da 10 özel eğitim ve rehabilitasyon merkezine devam eden çocukların aileleri ile çalışmıştır. Araştırmaya 334 aile katılmış ve Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği ile Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Ölçeği kullanılmıştır. Çalışma sonucunda ebeveynlerinin psikolojik dayanıklılık toplam ve alt boyutlardan alınan puanlarının çocuğun engel türüne göre değişmediği sonucuna varmıştır.

İ. Depresyon İle İlgili Yapılan Çalışmalar

Tüm dünyada sık gözlenen bir ruh sağlığı sorunu olan depresyon, bireysel ve toplumsal bir sorundur. Depresyonda ki kişi kendisi ve yakın çevresinin yanı sıra, sosyal ve ekonomik bakımdan toplumsal olumsuzluklara neden olur. Depresyon bireyin yaratıcılığını, işlevselliğini, işini, yaşamdan doyum almasını etkileyerek mutluluğunu engeller (Karakurt, Sağlık Bilimleri Üniversitesi, 2018: 3).

Çökkünlük olarak ta ifade edilen depresyon, derin üzüntülü ve bunaltılı duygu durumun yanı sıra, küçüklük, değersizlik, isteksizlik, güçsüzlük karamsarlık, konuşma, düşünme ve fiziksel hareketlerde yavaşlama ile ortaya çıkan duygu ve düşünceleri etkileyen bir sendromdur (Öztürk ve Uluşahin, 2016: 264).

Hipokrat vücutta insanların duygularıyla alakalı olan dört sıvıdan bahsetmiş ve bunların insan beynini etkilediğini belirtmiştir. Hipokrat, lenf sıvısı ve kara safranın paranoya, melankoli ve maniye sebep olduğunu ileri sürmüştür. Sonraki süreçte Galen tıbbında da melankoli terimi kullanılmıştır. Kahlbaum, 1882 yılında melankoli ve maninin aynı hastalık sürecinin dönemleri şeklinde olduğunu belirtmiştir. Söz konusu bu durumun hafif olan şekli ise “siklotimi” olarak ifade edilmiştir (Tuğrul, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, 2015: 15).

İbni Sina Orta Çağda “Kanun” isimli kitabında beynin ruhsal hastalıkların ortaya çıkmasına sebep olduğunu ifade etmiş, melankolideki farklı duygu durumlarının tanımını yapmıştır. Ayrıca vücutta bulunan sıvıların farklı miktarlarda karışımları sonucunda farklı depresif belirtilerin olacağını ifade etmiştir. Bu görüş, modern dönemde var olan nörotransmitter varsayımının öncüsü şeklinde görülebilir (Tarsuslu, Sakarya Üniversitesi, 2018: 4-5).

Depresyon kelimesi, kademeli bir şekilde 18. YY’da kullanılmaya başlamıştır. Emil Kraepelin daha önceki süreçte kullanılan kavramları inceleyerek melankoliyi tekrardan tanımlamıştır. Emil Kraepelin’ in gelişi sonraki yüzyıllarda depresyonu anlamamıza etki etmiştir. Eugen Bleuler (M.S. 1857-1937), manik depresif gibi ruhsal hastalıkların sınırlarını genişleterek bu grup içinde duygudurum değişikliklerine de değinmiştir (Kürümlüoğlugil, Gaziantep Üniversitesi, 2017: 6). 20. YY’nin başında İsviçreli A. Meyer, soma ve psike arasında bulunan ayrımı netleştirmek için “psikobiyoloji” terimini kullanmış, psikososyal ve biyografi sebeplere dikkat çekmiştir. Melankoli yerine, biyolojik olarak çağrışımları olmaması nedeniyle “depresyon” terimini kullanmıştır (Çiftci, İstanbul Üniversitesi, 2010: 17).

Beck, depresif görünümün irrasyonel olduğu üzerinde durarak; hasta bireyin aklına kendi kişiliğini deprese yapan umutsuzluk temalı karakteristik otomatik düşüncelerin geldiğini, söz konusu düşünceler duygu durumla uyum sağladığından; depresif kişilerin buna inandığını belirtmiştir. Beck, depresif düşüncelerin sadece acı vermediğini, aynı zamanda kişilerin işlevselliğini de sekteye uğrattığını, olumsuz

düşüncelere bağlı olarak işlevsellik kaybı, hasta bireyin hayatında daha fazla yanlışa sebep olduğunu, bunun da hasta bireyde yetersizlik düşüncesini pekiştirdiğini ifade etmiştir (Poyraz, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2018, 23).

Büyük bir küresel halk sağlığı problemi olan depresyonun yaygınlığı, toplumdan topluma göre farklılık göstermektedir (Li, vd., 2019, 117). Depresyon; anlık bir hastalık, bir sendrom ya da bir ruh hali olarak ortaya çıkabilir. Belirtiler toplamı olarak depresyon; temelinde üzüntünün yer aldığı ruhsal, bedensel ve toplumsal belirti ve şikayetlerin bütününe kapsamaktadır. Ruhsal bir durum olarak depresyon; bazen insanların hayatında belirli bir sebebe bağlı olmadan veya günlük engellerin sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bir ruh hastalığı olarak ise depresyon; belirli bir süresi, ölçütü ve sınırları bulunan bir sendromdur (Akçagöz, Üsküdar Üniversitesi, 2017: 20).

Ruhsal hastalıkların sınıflandırılmasında yaygın olarak kullanılan, Amerikan Psikiyatri Birliğinin sınıflandırma sistemi DSM-5'e göre depresyon ve çeşitlerine "*Depresyon Bozuklukları*" başlığı altında yer verilmiştir.

Sekiz başlık altında sınıflandırılan depresyon çeşitleri;

1. *Yıkıcı Duygudurum Düzensizliği Bozukluğu*
2. *Yeğın (Majör) Depresyon Bozukluğu*
3. *Süregiden Depresyon Bozukluğu(Distimi)*
4. *Aybaşı Öncesi(premenstrüel) Disfori Bozukluğu*
5. *Madde/ilacın Yol Açtığı Depresyon Bozukluğu*
6. *Başka Bir Sağlık Durumuna Bağlı Depresyon Bozukluğu*
7. *Tanımlanmış Diğer Bir Depresyon Bozukluğu*
8. *Tanımlanmamış Depresyon Bozukluğu* olarak sıralanmıştır (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2014: 91-112).

Genel olarak depresyonda görülen belirtilere ve bulgulara bakıldığında; kişinin genel görünümünde, konuşmasında, duygulanımında, düşüncelerinde, hareketlerinde ve bilişsel işlevlerinde değişimler görülmektedir.

Depresyonda olan kişilerde genel görünümde çökkünlük, yüz ifadesinde üzüntü ve durgunluk görülür. Depresyonun şiddetli olduğu durumlarda alçak sesli ve

yavaş konuşma, ilgisiz ve duygusuz görünümle beraber ilişki kurmada güçlük görülür. Duygulanımda keyfsizlikten, derin üzüntü ve acıya kadar giden bir duygudurum görülür. Ağır depresyonlarda keder, elem ve üzüntünün yoğunluğundan başka duygular yaşanmaz. İstekle ve zevkle yaptığı işlerden zevk alamaz. Bilişsel olarak, durgun, uyuşukluk, unutkanlık ve dikkat azalması görülür. Düşünce hızı yavaşlar, düşünce içeriği geçmiş pişmanlıklar, gelecek korkusu ve acı veren anılar ile dolar. Psikomotor yavaşlama belirginleşir. İş yapma, yürüme ve konuşmada zorlanılır. Depresyonda ki çoğu kişide yeme isteği azalır, güçsüzlük, halsizlik ve kolayca yorulmadan şikayet edilir. Uyku bozulur, uyku sık bölünür ve erken uyanılır, uykuya dalmada güçlük yaşanır (Öztürk ve Uluşahin, 2016: 264-268).

Amerikan Psikiyatri Birliği tarafından hazırlanan DSM-5'te de majör depresyon bozukluklarının tanı kriterleri beş kategoride değerlendirilmiş ve aşağıdaki şekilde sıralanmıştır.

A- Birbirini takip eden iki haftalık dönem boyunca aşağıda sıralanan belirtilerden en az beşinin veya daha fazlasının görülmüş olması ve işlevselliğin bozulması söz konusudur.

- 1- Neredeyse her gün, günün büyük bölümünde dışarıdan gözlenen veya kendisinin bildirdiği çökkün duygudurum ifade edilir.
- 2- Etkinliklerden zevk almama ve ilgide azalma günün büyük bir kısmında görülür.
- 3- Herhangi bir çaba olmaksızın kilo alma veya çok kilo verme,
- 4- Hemen hemen her gün uyuyamama yada çok uyuma,
- 5- Her gün görülebilen aşırı hareketlilik yada yavaşlık,
- 6- Bitkinlik ve enerji düşüklüğü,
- 7- Nerdeyse her gün görülen aşırı suçluluk veya değersizlik duygusu
- 8- Odaklanma ve düşünmede güçlük yaşama,
- 9 – Tekrar eden ölüm düşüncesi, ölmek istemek veya intihar için eylem tasarlamak,

B- Sayılan bu belirtiler tıbbi, sosyal ve işle ilgili alanlarda işlevselliği bozacak düzeydedir.

C- Görülen bu belirtiler fizyolojik, madde kullanımı ya da başka sağlık sorununa bağlı olarak gelişmemiştir.

D- Depresyonun ortaya çıkışında şizofreni, sanrısız bozukluk, şizoduygulanımsal bozukluk ya da psikozla giden başka bir hastalıkla açıklanmamıştır.

E- Daha önce mani ya da hipomani geçirmemiştir (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2014: 92-94).

Dünya genelinde şu an 300 milyondan fazla insan depresyon ile birlikte yaşamakta olup, 2005 ile 2015 yılları arasında %18'den fazla artış bulunmaktadır (www.who.int, 24.05.2019).

Depresyon oranının yüksek olmasının yanı sıra tanı güçlükleri içermesi, intihar davranışı sıklığının ve kronikleşme riskinin artması, yarattığı ekonomik sonuçlar ve yeti yitimi depresyonun araştırılmasının önemini giderek arttırmaktadır (Başoğlu, Akdeniz Üniversitesi, 2016: 7).

Depresyonda; cinsiyet, aile öyküsü, tıbbi hastalık, stresli yaşam olayları, yetersiz anne baba bakımı, erken dönem olumsuz yaşam deneyimleri, çocuk doğurma, çocuklukta taciz, ebeveyn kaybı bağımlı ve obsesif kişilik özellikleri ve sosyal destek azlığı gibi çeşitli risk faktörleri öncül olabilmektedir. Kadınlarda depresyon görülme oranının erkeklere göre iki kat fazla olduğu yapılan tüm araştırmalarda ortaya konmuştur (Ünal, vd., 2002: 9; www.istanbulsaglik.gov.tr, 18.06.2019).

Kadın cinsiyetinin depresyon açısından risk faktörü olması ve çalışmamızın konusunda kurum bakımı hizmeti veren bakıcı anneler olması nedeni ile kadınların depresyon durumlarının değerlendirildiği bazı çalışmalara yer verilmiştir.

Bilgin (Hacettepe Üniversitesi, 1990) tarafından çalışan ve çalışmayan kadınların depresyon düzeylerinin demografik değişkenler açısından incelendiği araştırmada; çalışmayan kadınların depresyon düzeylerinin, yaş, öğrenim durumu, medeni durum, evlilik süresi, çocuk sayısı ve gelir düzeyi açısından çalışan kadınlardan daha yüksek olduğu, daha önce çalışmış şu anda çalışmayan kadınların depresyon düzeylerinin ise hiç çalışmamış kadınların depresyon düzeyinden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Özyurt Cengiz ve Deveci (2010:1) tarafından 2007 yılında evli kadınlar ile yapılan araştırmada, araştırmaya katılan 225 kadınların %14.7'sinde depresif belirti bulunduğu tespit edilmiştir. Yine Kayahan ve arkadaşları (2003) tarafından yapılan bir başka çalışmada; kadınlarda depresyon prevalansı ve depresyon şiddeti ile risk

faktörleri arasındaki ilişkiye bakılmıştır. 232 kadınla yapılan çalışmada, 119 kadının depresyon puanları yüksek bulunmuş ve psikiyatrik görüşme yapılan 88 kadının 66'sına depresyon tanısı konmuştur. Çalışma yapılan grupta prevalans %25.8 bulunmuştur.

2018 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi Erişkin Acil servis birimine “baş ağrısı” yakınması ile başvuran 273 birey ile yapılan araştırmada; erkeklerin %50'sinde kadınların ise %60,8'inde depresyonun olduğu, lise ve üniversite düzeyinde öğrenim durumu bulunan kişilerin %52,8'inde, ilk ve ortaokul düzeyinde öğrenimi bulunan kişilerin %61,5'inde depresyonun olduğu, bekar kişilerin %53,7'sinde, evli kişilerin %56,8'inde, boşanmış kişilerin ise %62,5'inde depresyonun olduğu bulunmuştur (Poyraz, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2018: 36-37-38).

Akdeniz ve Gönül'e göre (2004); üreme çağı boyunca kadınlar erkeklere göre iki kat daha risk altındadır. Puberte ile birlikte görülme sıklığı artan depresyonun, üreme hormonlarının değişimi ile ortaya çıkma olasılığının artacağını ve bir üreme olayı sırasında depresyon görülürse, diğerlerinde de görülme riskinin artacağını ifade etmişlerdir.

Şahin (Katip Çelebi Üniversitesi, 2018) tarafından, 6 haftalık ile 1 yaş arası bebeği olan anneler ile yaptığı araştırmada, postpartum depresyon görülme oranını %30.6 bulmuştur. Bunun yanı sıra istatistiksel olarak anlamlı olmamasına rağmen; çalışmayan, okur-yazar olamayan, doğum öncesi bakım almayan, gebelik öncesi ve gebelik esnasında ruhsal hastalık öyküsü olan, geliri 1500tl ve altı olan ve doğumda problem yaşayan annelerde postpartum depresyon görülme sıklığı yüksek bulunmuştur.

1. Depresyonun Diğer Değişkenlerle İlişkisi

Depresyonun, ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı üzerine etkilerini değerlendirdiğimizde; kişinin ebeveyn olarak yaşadığı kaygı ve stresin tetikleyicisi olan, çocukla ilgili her türlü olumsuz ve endişe yaratacak durumlar ebeveynleri olumsuz etkilemekte, kaygı ve stres yaratmaktadır. Bunun yanı sıra ailenin kendi sisteminden ve aile işlevselliğinden kaynaklı olumsuzluklarda ebeveynler için stres ve depresyon kaynağıdır (Aydoğan, vd., 2017: 24).

Aydoğan ve Özbay (2017: 24) ebeveynlerin yaşadığı stres ve gerginliği açıklarken, anne-baba- çocuk ilişkisi ve günlük yaşamda karşı karşıya kalınan zorluklar olarak iki boyuttan bahsetmektedir. Çocuktan kaynaklı stres, çocuğun davranış problemleri ve ebeveyn çocuk ilişkilerinde yaşanan sorunlardan kaynaklanmakta iken, ebeveyn kaynaklı stres, anne-babanın yaşadığı depresyon ve kaygıdan kaynaklanmaktadır. Literatürü incelediğimizde engelli çocuğa sahip aileler ile yapılan birçok çalışmada ebeveynlerin tükenmişlik, kaygı ve depresyon düzeylerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir (Dereli ve Okur, 2008; İlhan, Haliç Üniversitesi, 2014; Aydın, Üsküdar Üniversitesi, 2016; Kurtoğlu, Gaziantep Üniversitesi, 2017; Çekic, Sağlık Bilimleri Üniversitesi, 2018).

Psikolojik dayanıklılık zor ve stresli olaylar karşısında, stresi etkili bir şekilde yönetmek ve bu olaydan kişinin direncini artırarak çıkmasıdır. Stres yaratan zor ve travmatik olaylar karşısında bazı kişiler psikolojik ve fiziksel etkiler yaşarken bazıları ise daha kolay baş ederler. Psikolojik dayanıklılık bu baş etme becerisini açıklayan kişilik özelliğidir (Abacı, Gaziantep Üniversitesi, 2018: 32).

Yapılan çeşitli araştırmalarda depresif belirtiler ile kişinin fiziksel ve psikolojik sağlığı arasında ilişki olduğu, psikolojik dayanıklılığın depresif belirtilerde koruyucu ve hafifletici etkisi olduğu ifade edilmektedir. Bundan dolayı psikolojik dayanıklılık depresyonda koruyucu bir faktör olarak görülmektedir (Gelenbe Öztürk, Beykent Üniversitesi, 2017: 37).

Abacı (Gaziantep Üniversitesi, 2018) çocuklarında dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olan annelerde yaptığı çalışmada annelerin anksiyete, depresyon ve psikolojik dayanıklılık düzeylerini belirlemeye çalışmıştır. Çalışmanın sonucunda depresyon ile anksiyete arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğunu, depresyon ile psikolojik dayanıklılık arasında negatif yönde anlamlı ilişki olduğunu tespit etmiştir. Ayrıca daha önce anksiyete bozukluğu tanısı almış annelerin, daha önce depresyon tanısı almış annelere göre psikolojik dayanıklılık toplam puan ortalamasının anlamlı düzeyde düşük olduğunu tespit etmiştir.

Gelenbe Öztürk (Beykent Üniversitesi, 2017) ise gebelikte depresyon belirtilerinin ortaya çıkmasında kişilerin psikolojik dayanıklılığının etkisi olduğunu, gebeliğin istenmeyen bir gebelik olması, daha önce psikiyatrik bir sorun yaşanması

ile doğum süreci ve doğum sonrası sosyal yaşamla ilgili beklentilerin olumsuz olması durumunda depresyon belirtilerinin ortaya çıktığını tespit etmiştir.

III. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Bu başlık altında, sırasıyla araştırmanın modeli, evren ve örneklem, veri toplama araçları ,veri analizi ve etik hasasiyetler başlıklarına yer verilmiştir.

A. Araştırmanın Modeli

Araştırmada, kurum bakımında kalan çocuklara hizmet veren bakıcı annelerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı, psikolojik dayanıklılık ve depresyon düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmada nicel araştırma desenlerinden ilişkisel tarama modeli esas alınmıştır. Tarama modelleri, halen var olan veya geçmişteki bir durumu olduğu şekliyle tanımlamayı amaçlayan araştırma yöntemidir. Araştırmaya dahil edilen birey, nesne veya olaya herhangi bir müdahalede bulunulmadan olduğu gibi tanımlanır (Karasar, 2007: 177).

B. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evreni İstanbul Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne bağlı 0-6 Yaş çocuklara hizmet veren bakıcı anneler olup, örneklemimizi İstanbul'da yalnızca 0-6 yaşa hizmet veren Kocamustafapaşa Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü ve Göztepe Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü'nde görevli bakıcı anneler oluşturmaktadır. Amaçlı örneklem yöntemi ile belirlenmiş olan örnekleme toplam sayısı 115 kişi olup, araştırma kapsamında bütün örnekleme ulaşılmıştır (Arık, 1998: 266).

C. Veri Toplama Araçları

1. Demografik Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından düzenlenen bu form; yaş, eğitim durumu, medeni durumu, evlilik süresi, çocuk sahibi olup olmaması, bakım verdiği çocuk sayısı, çalışma süresi, ailenin toplam geliri, aldığı ücreti yeterli bulup bulmadığı gibi, toplam 13 sorudan oluşmaktadır.

2.Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Ölçeği (ERKA)

1986 yılında MacPhee ve arkadaşları tarafından kişinin ebeveynlikte kendini yeterli görme durumu, diğer yetişkin rolleri ile ebeveynlik rolünü dengeleme, rolünden aldığı doyum ve yeterlilik durumunu ölçmeyi hedeflemiştir. Ölçek 22 maddeden ve 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçekten tek bir toplam puan alınmamaktadır. Her bir alt boyut kendi içinde puanlanmaktadır. Her boyutta alınan yüksek puan kişinin o boyutla ilgili algısının yüksek olduğu anlamına gelmektedir. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlanması 2008'de Güler ve Yetim tarafından yapılmıştır. Uyarlama çalışmasında 22 maddeden 4'ü çıkarılmıştır. Türkçe uyarlamasının alt ölçeklerin güvenilirliğini sınamak amacıyla hesaplanan Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları yeterlilik alt ölçeği için .68, Rol Doyumu Alt Ölçeği için .65, Yatırım Alt Ölçeği için .65 ve Rol Dengelemesi Alt Ölçeği için .61 olarak saptanmıştır.

Yapı geçerlilik incelemesinde elde edilen dört faktörü açıklayan varyans 49.91'dir. Ölçüt bağıntı geçerlilik çalışması için Yaşam Yönelim Testi ile ilişkisine bakılmış ve ERKA'nın rol doyumunu, rol dengeleme ve yeterlilik alt ölçekleri ile anlamlı düzeyde korelasyon tespit edilmişken yatırım alt ölçeği ile anlamlı ilişki tespit edilmemiştir (Güler ve Yetim, 2008: 36-40).

3.Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği (YPDÖ)

Friborg ve arkadaşları (2003, 2005) tarafından geliştirilen bu ölçek; ilk başta 5 boyut altında değerlendirilirken daha sonraki çalışmalar ile 6 boyutlu bir yapıya dönüştürülmüştür. Bu ölçek, ruhsal sağlığın yeniden sağlanması ve devam ettirilmesi için gerekli koruyucu faktörleri tespit etmeyi amaçlar. Ölçek, yapısal stil (3,9,15,21), kendilik algısı (1,7,13,19,28,31), gelecek algısı (2,8,14,20) aile uyumu (5,11,17,23,26,32), sosyal kaynaklar (6,12,18,24,27,30,33) ve sosyal yeterlilik (4,10,16,22,25,29) olmak üzere 6 alt boyuttan ve 33 sorudan oluşmaktadır. Ölçekte, olumlu ve olumsuz özelliklerin farklı taraflarda olduğu ifadeler kullanılmaktadır. Yanıtlar 5 kutucuktan oluşan formata işlenmektedir. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlanması Basım ve Çetin tarafından 2011 yılında yapılmıştır (Basım ve Çetin, 2011: 105-108).

Ölçeğin Türkçe uyarlama çalışmasında öğrenciler ve çalışanlardan oluşan iki ayrı örneklem grubu ile çalışan Basım ve Çetin'in, ölçeğin güvenilirlik çalışması için yapılan test tekrar test uygulaması sonucunda ;alt boyutların Cronbach Alfa katsayıları ise öğrenci örnekleme için 0,66 ile 0,81 arasında, çalışan örnekleme için

0,68 ile 0,79 arasında değişmektedir. Ölçeğin toplam Cronbach Alfa katsayısı her iki örneklem gubu için 0,86 olarak hesaplanmıştır.

Geçerlilik çalışmaları için yapılan faktör analizleri sonucunda öğrenci örneklemini için toplam %55,5, çalışan örneklem için ise toplam %53,5'lik varyans açıklanmıştır (Basım ve Çetin, 2011:108).

4.Beck Depresyon Envanteri

Beck Depresyon Envanteri 1961 yılında Beck ve arkadaşları tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin amacı, depresyon belirtilerinin düzeyini sayısal olarak ifade etmektir. Her maddede depresyonda görülen davranışsal örüntüler azdan çoğa doğru ifade edilmektedir. Ölçek her biri dört kendini değerlendirme ifadesini içeren 21 maddeden oluşmaktadır. Ölçek maddeleri 0-3 puan olarak değerlendirilmektedir. Madde puanlarının toplanmasıyla toplam depresyon puanı elde edilir. Ölçekten alınan puanın yüksek olması depresyon belirti düzeyinin yüksek olduğunu gösterir. Puanlamaya göre; 0-9 minimal ya da yok, 10-16 hafif ölçekte depresif, 17-29 orta düzeyde depresif, 30 ve üzeri şiddetli düzeyde depresif olarak kabul edilir (Hisli, 1989: 4).

Türkçe uyarlanması ve geçerlilik güvenirlik çalışması Hisli (1989) tarafından yapılan ölçeğin güvenirlik çalışması yarıya bölme ve madde analizi yöntemi ile yapılmıştır. Yarıya bölme güvenirliği $r=.74$, madde analizinden elde edilen Cronbach alfa katsayısı $r=.80$ olarak bulunmuştur. Ölçüt bağıntı geçerliliği kapsamında yapılan incelemede MMPI-D skalası ile Beck Depresyon Envanteri arasındaki Pearson korelasyon katsayısı $r=.50$ olarak bulunmuştur. Yapı geçerliliği kapsamında yapılan faktör analizinde faktör yükleri .30 ve üzerinde yük veren 4 faktör elde edilmiştir (Hisli, 1989: 5-6).

D. Verilerin Toplanması

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İstanbul İl Müdürlüğüne bağlı olarak hizmet yürüten Kocamustafapaşa Çocuk Evleri Sitesi ile Göztepe Semiha Şakir Çocuk Evleri Sitesinde görevli bakıcı annelerden toplanmıştır. 7/24 bakım hizmeti sunan bu kuruluşlarda bakıcı anneler vardiyalı çalıştığından, vardiya öncesi anneler ile görüşülerek uygulama yapılmıştır. Araştırmacı tarafından yüz yüze görüşülerek ölçekler hakkında bilgi verilmiş, anlaşılmayan sorular açıklanmıştır.

E. Verilerin İstatiksel Analizi

Araştırma verilerinin analizinde SPSS 23.00 paket programı kullanılmıştır. Katılımcıların demografik özelliklerinin açığa çıkarılabilmesi için frekans dağılımı analizi gerçekleştirilmiştir. “Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Ölçeği,” “Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği” ve “Beck Depresyon Envanteri” sonuçlarının normal dağılım gösterip göstermedikleri basıklık (kurtosis) ve çarpıklık (skewness) katsayıları hesaplanarak bulunmuştur.

Kurum bakımında hizmet veren bakıcı annelerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı, psikolojik dayanıklılık ve depresyon düzeyleri arasındaki ilişkiyi inceleyen bu çalışmada katılımcıların ölçeklerin alt boyutlarında elde edilen puan ortalamaları arasındaki farklar bağımsız örneklem t-testi ve tek yönlü varyans analizi ile (One Way ANOVA) hesaplanmıştır.

Katılımcıların demografik özellikleri, Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Ölçeği, Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği ve Beck Depresyon Envanterinin sonuçları sürekli değişkenler için pearson korelasyon analizi, kategorik değişkenler ise spearman rho analizi ile tespit edilmiştir.

Bakıcı annelerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı düzeyi, psikolojik dayanıklılık düzeyi ile depresyon arasında ki ara değişken rollerinin (aracı ve düzenleyici) tespiti ise doğrusal regresyon analizi ile gerçekleştirilmiştir.

F. Etik Hasasiyetler

Bu araştırma etik kurallara dikkat edilerek yürütülmüştür. Katılımcılara ulaşmak için gerekli resmi izinler alınmıştır. Kullanılan ölçeklerin sahiplerinden ölçek izinleri alınmıştır. Uygulamada katılımcıların gönüllülüğü esas alınmış olup, çalışmanın amacını, bilgilerin gizliliğine özen gösterileceğini ve istedikleri takdirde çalışmadan çekilebileceklerine dair bilgilendirme ve onam formu katılımcılara verilmiştir(Ek5 ve Ek6).

IV. BULGULAR

Kurum bakımında hizmet veren bakıcı annelerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı, psikolojik dayanıklılık ve depresyon düzeyleri arasındaki ilişkinin incelendiği bu çalışmada katılımcılarla ilişkili demografik özellikler ile araştırmada kullanılan ölçeklerden elde edilen verilere ilişkin bulgular bu kısımda açıklanmıştır.

A. Katılımcılara İlişkin Özellikler

1. Katılımcıların Yaş, Çocuk Sayısı, Bakıcı Annelikteki Çalışma Süreleri ve Sorumlu Oldukları Çocuk Sayısı Ortalamaları

Çizelge 1’de gösterildiği üzere çalışmaya katılan bakıcı annelerin yaş ortalaması 38,53 (SS=7,8) olup en genci 23 yaşında, en yaşlısı ise 53 yaşındadır. Bakıcı annelerin kendi sahip oldukları çocuk sayısı ortalaması 1,54 (SS=1,05) iken hiç çocuğu olmayandan 4 çocuk sahibi olana değin ranjı bulunmaktadır. Katılımcıların bakıcı annelikte çalışma sürelerinin ortalaması 100,94 ay (SS=46,62) olmakla mesleki kıdemleri 6 aydan 240 aya kadar değişiklik göstermektedir. Son olarak sorumlu oldukları çocuk sayısı ortalaması 12,1 (SS=4,6) olup en az 4 en çok 25 çocuk sorumluluğu ifade edilmiştir.

Çizelge 1: Katılımcıların Yaş, Çocuk Sayısı, Bakıcı Annelikteki Çalışma Süreleri ve Sorumlu Oldukları Çocuk Sayısı Ortalamaları

	n	μ	SS	Minimum	Maksimum
Yaş	115	38,53	7,8	23	53
Çocuk Sayısı	115	1,54	1,05	0	4
Bakıcı Annelikteki Çalışma Süresi (Ay)	115	100,94	46,62	6	240
Sorumlu Oldukları Çocuk Sayısı	115	12,1	4,6	4	25

2.Katılımcıların Eğitim Düzeyleri Dağılımı

Katılımcıların eğitim düzeylerine ilişkin dağılım çizelge 2’de verilmiştir. Buna göre katılımcıların %6,1’nin (n=7) ilkokul mezunu, %15,7’sinin (n=18) ortaokul mezunu, %54,8’inin (n=63) lise mezunu, %15,7’sinin (n=18) önlisans mezunu ve %7,8’inin (n=9) lisans mezunu olduğu bulunmuştur.

Çizelge 2: Katılımcıların Eğitim Düzeyleri

	n	%
İlkokul Mezunu	7	6,1
Ortaokul Mezunu	18	15,7
Lise Mezunu	63	54,8
Önlisans Mezunu	18	15,7
Lisans Mezunu	9	7,8

3.Katılımcıların Medeni Durum Dağılımı

Katılımcıların medeni durumlarına ilişkin dağılım çizelge 3’de verilmiştir. Buna göre katılımcıların %16,5’nin (n=19) bekar olduğu, %7,8’inin (n=9) boşanmış olduğu, %0,9’unun (n=1) ilişkisinin bulunduğu ve %74,8’inin (n=86) evli oldukları bulunmuştur.

Çizelge 3: Katılımcıların Medeni Durumları

	n	%
Bekar	19	16,5
Boşanmış	9	7,8
İlişki İçinde	1	0,9
Evli	86	74,8

4.Katılımcıların Evlilik Sürelerinin Dağılımı

Katılımcıların evlilik sürelerine ilişkin dağılım çizelge 4’de verilmiştir. Buna göre katılımcıların %1,7’sinin (n=2) 0-1 yıllık evli olduğu, %7,8’inin (n=9) 2-5 yıllık evli olduğu, %20,9’unun (n=24) 6-10 yıllık evli olduğu, %13’ünün (n=15) 11-15

yıllık evli olduğu, %10,4'ünün (n=12) 16-20 yıllık evli olduğu ve %31,3'ünün 21 yıl ve üstü sürelerde evli olduğu bulunmuştur.

Çizelge 4: Katılımcıların Evlilik Süreleri

	n	%
0-1 Yıl	2	1,7
2-5 Yıl	9	7,8
6-10 Yıl	24	20,9
11-15 Yıl	15	13
16-20 Yıl	12	10,4
21 Yıl ve Üstü	36	31,3

5.Katılımcıların Çocuk Sahibi Olması ve Annelik Durumunun İşe Yansımaları Dağılımı

Katılımcıların çocuk sahibi olup olmadıkları ve anneliğin yaptıkları işe yansımalarının dağılımı çizelge 5'de verilmiştir. Buna göre katılımcıların %80,9'unun (n=93) çocuk sahibi olduğu, %19,1'inin (n=22) çocuğunun olmadığı bulunmuştur. Çocuk sahibi olan katılımcıların %80,6'sının (n=75) bu durumun işlerine olumlu yansıdığını, %12,9'unun (n=12) bu durumun işlerine olumlu yansımadağını ve %6,5'inin (n=6) bu durumun işe olumlu yansımaları konusunda emin olmadıklarını beyan etmiştir.

Çizelge 5: Katılımcıların Çocuklarının Olması ve Bu Durumun İşe Olumlu Yansımaları

	n	%	Anneliğin İşe Olumlu Yansımaları					
			Evet (n)	Evet (%)	Hayır (n)	Hayır (%)	Emin Değilim (n)	Emin Değilim (%)
Evet	93	80,9	75	80,6	12	12,9	6	6,5
Hayır	22	19,1	NA	NA	NA	NA	NA	NA

6.Katılımcıların Gelir Düzeylerinin Dağılımı

Katılımcıların aylık gelir dağılımları çizelge 6’da gösterilmiştir. Buna göre katılımcıların %28,7’sinin (n=33) aylık gelirin 2500-3500 TL arasında olduğu, %36,5’nin (n=42) aylık gelirin 3500-4500 TL arasında olduğu, %19,1’inin (n=22) aylık gelirin 4500-5500 TL arasında olduğu ve %15,7’sinin (n=18) aylık gelirin 5500 TL ve üstünde olduğu bulunmuştur.

Çizelge 6: Katılımcıların Gelir Düzeyleri

	N	%
2500-3500 TL	33	28,7
3500-4500 TL	42	36,5
4500-5500 TL	22	19,1
5500 TL ve Üstü	18	15,7

7.Katılımcıların İş Öncesi Eğitim Geçmişlerinin Dağılımı

Katılımcıların mevcut iş öncesindeki eğitim geçmişlerinin dağılımı Çizelge 7’de gösterilmiştir. Buna göre katılımcıların %86,1’inin (n=99) işe başlamadan önce mevcut işleri ile alakalı bir eğitim almış oldukları anlaşılmıştır. Öte yandan, katılımcıların %13,9’unun (n=16) iş öncesinde ilgili bir eğitim geçmişlerinin bulunmadığı bulunmuştur.

Çizelge 7: İş Öncesi Eğitim Geçmişi

	n	%
Evet	99	86,1
Hayır	16	13,9

8.Katılımcıların Ücret Memnuniyetlerinin Dağılımı

Katılımcıların mevcut iş nedeniyle aylık olarak kazançlarından memnuniyetlerinin dağılımı Çizelge 8’de gösterilmiştir. Buna göre katılımcıların %95,7’sinin (n=110) aylık olarak mevcut işten elde ettikleri geliri yetersiz bulurken, %4,3’ünün (n=5) aylık kazançlarını yeterli olarak değerlendirilmiştir.

Çizelge 8: Ücret Memnuniyeti

	n	%
Evet	5	4,3
Hayır	110	95,7

9.Katılımcıların Mevcut İşlerinin Annelik Düşüncelerine Etkisinin Dağılımı

Katılımcıların bakıcı annelik rollerinin annelik düşüncelerine etkisi dağılımı Çizelge 9’da gösterilmiştir. Buna göre katılımcıların %87,8’i (n=101) mevcut işteki bakıcı annelik rolünün kişisel yaşamlarındaki annelik rolüne olumlu yansıdığını belirtirken katılımcıların %6,1’inin (n=7) kararsız olduğu, %6,1’inin (n=7) ise olumsuz yansımaların bulunduğunu ifade etmiştir.

Çizelge 9: Katılımcıların Mevcut İşlerinin Annelik Düşüncelerine Etkisi

	N	%
Olumlu	101	87,8
Kararsız	7	6,1
Olumsuz	7	6,1

B. Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Ölçeği Sonuçları

Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Ölçeği ile ilişkili olarak katılımcılardan elde edilen puan dağılımları Çizelge 10’da verilmiştir. Buna göre rol doyumu alt boyutunda katılımcıların ortalama puanı 14,23 olarak hesaplanmıştır. Bu alt boyutta basıklık (kurtosis) katsayısı .901 olarak ve çarpıklık (skewness) katsayısı -.661 olarak hesaplanmış olmakla Tabachnick ve Fidell (2015)’e göre verilerin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiştir.

Yeterlilik alt boyutunda katılımcıların ortalama puanı 20,11 olarak hesaplanmıştır. Bu alt boyutta basıklık (kurtosis) katsayısı .473 olarak ve çarpıklık (skewness) katsayısı -.478 olarak hesaplanmış olmakla Tabachnick ve Fidell (2015)’e göre verilerin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiştir.

Yatırım alt boyutunda katılımcıların ortalama puanı 11,85 olarak hesaplanmıştır. Bu alt boyutta basıklık (kurtosis) katsayısı -.091 olarak ve çarpıklık (skewness) katsayısı .251 olarak hesaplanmış olmakla Tabachnick ve Fidell (2015)'e göre verilerin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiştir.

Rol Dengeleme alt boyutunda katılımcıların ortalama puanı 14,64 olarak hesaplanmıştır. Bu alt boyutta basıklık (kurtosis) katsayısı -.650 olarak ve çarpıklık (skewness) katsayısı -.246 olarak hesaplanmış olmakla Tabachnick ve Fidell (2015)'e göre verilerin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiştir.

Çizelge 10: Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Ölçeği (ERKA) Sonuçları

	N	Minimum	Maksimum	μ	SS	Skewnes	
						s	Kurtosis
ERKA Rol Doyumu	115	7,00	19,00	14,23	2,31	-,661	,901
ERKA Yeterlilik	115	10,00	28,00	20,11	3,71	-,478	,473
ERKA Yatırım	115	5,00	20,00	11,85	3,27	,251	-,091
ERKA Rol Dengeleme	115	5,00	20,00	14,64	3,68	-,246	-,650

C. Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği Sonuçları

Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği ile ilişkili olarak katılımcılardan elde edilen puan dağılımları Çizelge 11'de verilmiştir. Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği'nin normallik testi için hesaplanan basıklık (kurtosis) çarpıklık (skewness) katsayılarının -1 - +1 aralığından yüksek olması nedeniyle Tabachnick ve Fidell (2015)'e göre bu ölçekten elde edilen puanların normal dağılmadığı anlaşılmıştır. Bu nedenle, ölçeği cevaplayan katılımcılar arasında uç değerlere sahip olanların belirlenmesi amacıyla ölçekten elde edilen puanlar önce z-skor'a dönüştürülmüş ardından uç değere sahip olduğu belirlenen 5 katılımcının (katılımcı no: 20, 79, 83, 98 ve 114) anketleri iptal edilmiştir. Tekrarlanan normallik testi sonucunda puanların normal dağılım gösterdiği tespit edilmiştir.

Yapısal Stil alt boyutunda katılımcıların ortalama puanı 16,08 olarak hesaplanmıştır. Bu alt boyutta basıklık (kurtosis) katsayısı -.874 olarak ve çarpıklık (skewness) katsayısı -.309 olarak hesaplanmış olmakla Tabachnick ve Fidell

(2015)'e göre verilerin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiştir.

Gelecek Algısı alt boyutunda katılımcıların ortalama puanı 16,83 olarak hesaplanmıştır. Bu alt boyutta basıklık (kurtosis) katsayısı .410 olarak ve çarpıklık (skewness) katsayısı -.955 olarak hesaplanmış olmakla Tabachnick ve Fidell (2015)'e göre verilerin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiştir.

Aile Uyumu alt boyutunda katılımcıların ortalama puanı 25,98 olarak hesaplanmıştır. Bu alt boyutta basıklık (kurtosis) katsayısı .220 olarak ve çarpıklık (skewness) katsayısı -.910 olarak hesaplanmış olmakla Tabachnick ve Fidell (2015)'e göre verilerin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiştir.

Kendilik Algısı alt boyutunda katılımcıların ortalama puanı 26,58 olarak hesaplanmıştır. Bu alt boyutta basıklık (kurtosis) katsayısı -.057 olarak ve çarpıklık (skewness) katsayısı -.868 olarak hesaplanmış olmakla Tabachnick ve Fidell (2015)'e göre verilerin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiştir.

Sosyal Yeterlilik alt boyutunda katılımcıların ortalama puanı 23,91 olarak hesaplanmıştır. Bu alt boyutta basıklık (kurtosis) katsayısı -.278 olarak ve çarpıklık (skewness) katsayısı -.642 olarak hesaplanmış olmakla Tabachnick ve Fidell (2015)'e göre verilerin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiştir.

Sosyal Kaynaklar alt boyutunda katılımcıların ortalama puanı 31,22 olarak hesaplanmıştır. Bu alt boyutta basıklık (kurtosis) katsayısı .905 olarak ve çarpıklık (skewness) katsayısı -.995 olarak hesaplanmış olmakla Tabachnick ve Fidell (2015)'e göre verilerin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiştir.

Çizelge 11: Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği (YPDÖ) Sonuçları

	N	Minimum	Maksimum	μ	SS	Skewness	Kurtosis
YPDÖ Yapısal Stil	110	9,00	20,00	16,08	3,02	-,309	-,874
YPDÖ Gelecek Algısı	110	7,00	20,00	16,83	3,30	-,955	,410
YPDÖ Aile Uyum	110	14,00	30,00	25,98	3,92	-,910	,220
YPDÖ Kendilik Algısı	110	17,00	30,00	26,58	3,48	-,868	-,057
YPDÖ Sosyal Yeterlilik	110	12,00	30,00	23,91	4,64	-,642	-,278
YPDÖ Sosyal Kaynaklar	110	20,00	35,00	31,22	3,45	-,995	,905

D. Beck Depresyon Envanteri Sonuçları

Beck Depresyon Envanteri ile ilişkili olarak katılımcılardan elde edilen puan dağılımları Çizelge 12’de verilmiştir. Beck Depresyon Envanteri’nin normallik testi için hesaplanan basıklık (kurtosis) çarpıklık (skewness) katsayılarının -1 - +1 aralığından yüksek olması nedeniyle Tabachnick ve Fidell (2015)’e göre bu ölçekten elde edilen puanların normal dağılmadığı anlaşılmıştır. Bu nedenle, ölçeği cevaplayan katılımcılar arasında uç değerlere sahip olanların belirlenmesi amacıyla ölçekten elde edilen puanlar önce z-skor’a dönüştürülmüş ardından uç değere sahip olduğu belirlenen 5 katılımcının (katılımcı no: 20, 79, 83, 98 ve 114) anketleri iptal edilmiştir. Tekrarlanan normallik testi sonucunda puanların normal dağılım gösterdiği tespit edilmiştir. Buna göre Beck Depresyon Envanteri’nden elde edilen puanların ortalaması 8,27 iken basıklık (kurtosis) katsayısı .133 olarak ve çarpıklık (skewness) katsayısı .649 olarak hesaplanmış olmakla Tabachnick ve Fidell (2015)’e göre verilerin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiştir.

Çizelge 12: Beck Depresyon Envanteri Sonuçları

	N	Minimum	Maximum	μ	SS	Skewness	Kurtosis
Beck Toplam	110	,00	26,00	8,27	5,55	,649	,133

E. Ortalama Farkları

Bu kısımda katılımcıların demografik özellikleri ile Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Ölçeği, Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği ve Beck Depresyon Envanteri'nden elde ettikleri puanların farklılıkları yer almaktadır. İkili kodlanan demografik özellikler için bağımsız örneklem t-testi, üç veya daha fazla kategorilerden oluşanlar için ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. ANOVA analizinde gruplar arası ayrışmaların tespiti için “scheffe post-doc analizi” yapılmıştır.

1.Bakıcı Annelerin Çalışma Süresine Göre Farklılıklar

Bakıcı annelerin çalışma sürelerinin kendilik algısı, psikolojik dayanıklılık ve depresyon düzeylerine etkisinin belirlenebilmesi için öncelikle çalışma sürelerinin dağılımı incelenmiş ve 4 çeyreğe ayrılacakları belirlenmiştir. Buna göre birinci çeyrekte 0-69 ay (n=27), ikinci çeyrekte 70-96 ay (n=38), üçüncü çeyrekte 97-145 ay (n=30) ve son çeyrekte 146-240 ay (n=15) çalışma süreleri belirlenmiştir (Bkz. Çizelge 13). Bu yöntemle çalışma süreleri dört kategoriye ayrılmış olmakla gruplar arası farklılıklar tek yönlü varyans analizi (One-Way ANOVA) ile hesaplanmıştır (Bkz Çizelge 14).

Çizelge 13: Kategorik Çalışma Süreleri

	n	%
0-69 Ay	27	24,5
70-96 Ay	38	34,5
97-145 Ay	30	27,3
146-240 Ay	15	13,6

Katılımcıların bakıcı annelik konumunda çalışma süreleri ile Ebeveynlik Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Ölçeği'nin Rol Doyumu alt ölçeğinden elde ettikleri

ortalama puanlar arasında herhangi bir fark tespit edilememiştir ($F(3,106)=2,090$, $p=.106$). 0-69 ay çalışma süresine sahip olan katılımcıların bu alt boyutta elde ettikleri puan ortalaması 14,37 ($SS=2,44$) iken, 70-96 ay çalışma süresine sahip olanlar 13,89 ($SS=2,28$), 97-145 ay çalışma süresine sahip olanlar 14,93 ($SS=2,13$) ve 146-240 ay çalışma süresine sahip olanlar 13,27 ($SS=2,52$) ortalamaya sahip oldukları bulunmuştur.

Katılımcıların bakıcı annelik konumunda çalışma süreleri ile Ebeveynlik Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Ölçeği'nin Yeterlilik alt ölçeğinden elde ettikleri ortalama puanlar arasında herhangi bir fark tespit edilememiştir ($F(3,106)=.215$, $p=.886$). 0-69 ay çalışma süresine sahip olan katılımcıların bu alt boyutta elde ettikleri puan ortalaması 19,78 ($SS=3,03$) iken, 70-96 ay çalışma süresine sahip olanlar 19,95 ($SS=4,75$), 97-145 ay çalışma süresine sahip olanlar 20,53 ($SS=3$) ve 146-240 ay çalışma süresine sahip olanlar 20,07 ($SS=3,73$) ortalamaya sahip oldukları bulunmuştur.

Katılımcıların bakıcı annelik konumunda çalışma süreleri ile Ebeveynlik Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Ölçeği'nin Yatırım alt ölçeğinden elde ettikleri ortalama puanlar arasında herhangi bir fark tespit edilememiştir ($F(3,106)=.511$, $p=.676$). 0-69 ay çalışma süresine sahip olan katılımcıların bu alt boyutta elde ettikleri puan ortalaması 12,15 ($SS=3,40$) iken, 70-96 ay çalışma süresine sahip olanlar 12,21 ($SS=3,25$), 97-145 ay çalışma süresine sahip olanlar 11,33 ($SS=2,92$) ve 146-240 ay çalışma süresine sahip olanlar 11,53 ($SS=4,02$) ortalamaya sahip oldukları bulunmuştur.

Katılımcıların bakıcı annelik konumunda çalışma süreleri ile Ebeveynlik Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Ölçeği'nin Rol Dengeleme alt ölçeğinden elde ettikleri ortalama puanlar arasında herhangi bir fark tespit edilememiştir ($F(3,106)=.220$, $p=.882$). 0-69 ay çalışma süresine sahip olan katılımcıların bu alt boyutta elde ettikleri puan ortalaması 14,48 ($SS=3,86$) iken, 70-96 ay çalışma süresine sahip olanlar 14,74 ($SS=3,55$), 97-145 ay çalışma süresine sahip olanlar 14,30 ($SS=3,53$) ve 146-240 ay çalışma süresine sahip olanlar 15,20 ($SS=4,26$) ortalamaya sahip oldukları bulunmuştur.

Katılımcıların bakıcı annelik konumunda çalışma süreleri ile Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği'nin Yapısal Stil alt ölçeğinden elde ettikleri ortalama

puanlar arasında herhangi bir fark tespit edilememiştir ($F(3,106)=.125, p=.945$). 0-69 ay çalışma süresine sahip olan katılımcıların bu alt boyutta elde ettikleri puan ortalaması 16,15 ($SS=3,25$) iken, 70-96 ay çalışma süresine sahip olanlar 15,84 ($SS=2,98$), 97-145 ay çalışma süresine sahip olanlar 16,23 ($SS=3,01$) ve 146-240 ay çalışma süresine sahip olanlar 16,27 ($SS=2,99$) ortalamaya sahip oldukları bulunmuştur.

Katılımcıların bakıcı annelik konumunda çalışma süreleri ile Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği'nin Gelecek Algısı alt ölçeğinden elde ettikleri ortalama puanlar arasında herhangi bir fark tespit edilememiştir ($F(3,106)=.1,775, p=.156$). 0-69 ay çalışma süresine sahip olan katılımcıların bu alt boyutta elde ettikleri puan ortalaması 17,15 ($SS=3,11$) iken, 70-96 ay çalışma süresine sahip olanlar 16,79 ($SS=3,34$), 97-145 ay çalışma süresine sahip olanlar 15,90 ($SS=3,74$) ve 146-240 ay çalışma süresine sahip olanlar 18,20 ($SS=2,11$) ortalamaya sahip oldukları bulunmuştur.

Katılımcıların bakıcı annelik konumunda çalışma süreleri ile Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği'nin Aile Uyumu alt ölçeğinden elde ettikleri ortalama puanlar arasında herhangi bir fark tespit edilememiştir ($F(3,106)=.889, p=.449$). 0-69 ay çalışma süresine sahip olan katılımcıların bu alt boyutta elde ettikleri puan ortalaması 25,74 ($SS=4,73$) iken, 70-96 ay çalışma süresine sahip olanlar 26,37 ($SS=3,92$), 97-145 ay çalışma süresine sahip olanlar 25,20 ($SS=3,50$) ve 146-240 ay çalışma süresine sahip olanlar 27 ($SS=3,05$) ortalamaya sahip oldukları bulunmuştur.

Katılımcıların bakıcı annelik konumunda çalışma süreleri ile Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği'nin Kendilik Algısı alt ölçeğinden elde ettikleri ortalama puanlar arasında herhangi bir fark tespit edilememiştir ($F(3,106)=.892, p=.448$). 0-69 ay çalışma süresine sahip olan katılımcıların bu alt boyutta elde ettikleri puan ortalaması 25,96 ($SS=4,73$) iken, 70-96 ay çalışma süresine sahip olanlar 26,82 ($SS=3,5$), 97-145 ay çalışma süresine sahip olanlar 26,3 ($SS=3,22$) ve 146-240 ay çalışma süresine sahip olanlar 27,67 ($SS=3,22$) ortalamaya sahip oldukları bulunmuştur.

Katılımcıların bakıcı annelik konumunda çalışma süreleri ile Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği'nin Sosyal Yeterlilik alt ölçeğinden elde ettikleri ortalama puanlar arasında herhangi bir fark tespit edilememiştir ($F(3,106)=1,945,$

p=.127). 0-69 ay çalışma süresine sahip olan katılımcıların bu alt boyutta elde ettikleri puan ortalaması 22,89 (SS=4,73) iken, 70-96 ay çalışma süresine sahip olanlar 23,79 (SS=4,79), 97-145 ay çalışma süresine sahip olanlar 23,73 (SS=4,56) ve 146-240 ay çalışma süresine sahip olanlar 26,4 (SS=3,74) ortalamaya sahip oldukları bulunmuştur.

Çizelge 14: Çalışma Sürelerine Göre Kendilik Algısı, Psikolojik Dayanıklılık ve Depresyon Skorları Farkları

		N	μ	SS	F	Sig.
ERKA Rol Doyumu	0-69 Ay	27	14,37	2,44	2,09	.106
	70-96 Ay	38	13,89	2,28		
	97-145 Ay	30	14,93	2,13		
	146-240 Ay	15	13,27	2,52		
ERKA Yeterlilik	0-69 Ay	27	19,78	3,03	.215	.886
	70-96 Ay	38	19,95	4,75		
	97-145 Ay	30	20,53	3,00		
	146-240 Ay	15	20,07	3,73		
ERKA Yatırım	0-69 Ay	27	12,15	3,40	.511	.676
	70-96 Ay	38	12,21	3,25		
	97-145 Ay	30	11,33	2,92		
	146-240 Ay	15	11,53	4,02		
ERKA Rol Dengeleme	0-69 Ay	27	14,48	3,86	.220	.882
	70-96 Ay	38	14,74	3,55		
	97-145 Ay	30	14,30	3,53		
	146-240 Ay	15	15,20	4,26		
YPDÖ Yapısal Stil	0-69 Ay	27	16,15	3,25	.125	.945
	70-96 Ay	38	15,84	2,98		
	97-145 Ay	30	16,23	3,01		
	146-240 Ay	15	16,27	2,99		

Çizelge 14 (devam): Çalışma Sürelerine Göre Kendilik Algısı, Psikolojik Dayanıklılık ve Depresyon Skorları Farkları

		N	μ	SS	F	Sig.
YPDÖ Gelecek Algısı	0-69 Ay	27	17,15	3,11	1,775	.156
	70-96 Ay	38	16,79	3,34		
	97-145 Ay	30	15,90	3,74		
	146-240 Ay	15	18,20	2,11		
YPDÖ Aile Uyum	0-69 Ay	27	25,74	4,73	.889	.449
	70-96 Ay	38	26,37	3,92		
	97-145 Ay	30	25,20	3,50		
	146-240 Ay	15	27,00	3,05		
YPDÖ Kendilik Algısı	0-69 Ay	27	25,96	3,86	.892	.448
	70-96 Ay	38	26,82	3,50		
	97-145 Ay	30	26,30	3,22		
	146-240 Ay	15	27,67	3,22		
YPDÖ Sosyal Yeterlilik	0-69 Ay	27	22,89	4,73	1,945	.127
	70-96 Ay	38	23,79	4,79		
	97-145 Ay	30	23,73	4,56		
	146-240 Ay	15	26,40	3,74		
YPDÖ Sosyal Kaynaklar	0-69 Ay	27	31,30	3,35	1,226	.304
	70-96 Ay	38	31,71	3,83		
	97-145 Ay	30	30,23	3,44		
	146-240 Ay	15	31,80	2,37		
Beck Toplam	0-69 Ay	27	9,59	6,32	1,037	.379
	70-96 Ay	38	8,50	6,06		
	97-145 Ay	30	7,10	3,97		
	146-240 Ay	15	7,67	5,39		

Katılımcıların bakıcı annelik konumunda çalışma süreleri ile Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği'nin Sosyal Kaynaklar alt ölçeğinden elde ettikleri

ortalama puanlar arasında herhangi bir fark tespit edilememiştir ($F(3,106)=1,226$, $p=.304$). 0-69 ay çalışma süresine sahip olan katılımcıların bu alt boyutta elde ettikleri puan ortalaması 31,3 ($SS=3,35$) iken, 70-96 ay çalışma süresine sahip olanlar 31,71 ($SS=3,83$), 97-145 ay çalışma süresine sahip olanlar 30,23 ($SS=3,44$) ve 146-240 ay çalışma süresine sahip olanlar 31,8 ($SS=2,37$) ortalamaya sahip oldukları bulunmuştur.

Katılımcıların bakıcı annelik konumunda çalışma süreleri ile Beck Depresyon Envanteri'den elde ettikleri ortalama puanlar arasında herhangi bir fark tespit edilememiştir ($F(3,106)=1,037$, $p=.379$). 0-69 ay çalışma süresine sahip olan katılımcıların elde ettikleri puan ortalaması 9,59 ($SS=6,32$) iken, 70-96 ay çalışma süresine sahip olanlar 8,5 ($SS=6,06$), 97-145 ay çalışma süresine sahip olanlar 7,1 ($SS=3,97$) ve 146-240 ay çalışma süresine sahip olanlar 7,67 ($SS=5,39$) ortalamaya sahip oldukları bulunmuştur.

2. Annelik Durumuna Göre Kendilik Algısı, Psikolojik Dayanıklılık ve Depresyon Skorları Farkları

Annelik durumuna göre kendilik algısı, psikolojik dayanıklılık ve depresyon skorları farkları bağımsız örneklem t testi ile analiz edilmiştir (bkz. Çizelge 15). Buna göre katılımcıların anne olma durumu ile Ebeveynlik Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Ölçeği'nin Rol Doyumu alt ölçeğinden elde ettikleri ortalama puanlar arasında herhangi bir fark tespit edilememiştir ($t(110)= -1,611$, $p=.110$). Anne olan katılımcıların bu alt ölçekteki ortalama puanı 14,37 ($ss=2,2$) iken anne olmayan katılımcıların ortalamaları 13,45 ($ss=2,5$) olarak hesaplanmıştır.

Katılımcıların anne olma durumu ile Ebeveynlik Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Ölçeği'nin Yeterlilik alt ölçeğinden elde ettikleri ortalama puanlar arasında negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($t(110)= -1,976$, $p=.05$). Anne olan katılımcıların bu alt ölçekteki ortalama puanı 20,41 ($ss=3,6$) iken anne olmayan katılımcıların ortalamaları 18,6 ($ss=3,8$) olarak hesaplanmıştır. Sonuç olarak, anne olan katılımcıların anne olmayanlara göre daha fazla yeterlilik duygusu yaşadıkları değerlendirilmektedir.

Katılımcıların anne olma durumu ile Ebeveynlik Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Ölçeği'nin Yatırım alt ölçeğinden elde ettikleri ortalama puanlar arasında herhangi bir fark tespit edilememiştir ($t(110)= .579$, $p=.564$). Anne olan

katılımcıların bu alt ölçekteki ortalama puanı 11,77 (ss=3,3) iken anne olmayan katılımcıların ortalamaları 12,25 (ss=3,1) olarak hesaplanmıştır.

Çizelge 15: Annelik Durumuna Göre Kendilik Algısı, Psikolojik Dayanıklılık ve Depresyon Skorları Farkları

	Annelik (Evet)			Annelik (Hayır)			t	p
	n	μ	SS	N	μ	SS		
ERKA Rol Doyumu	90	14,37	2,2	20	13,45	2,5	-1,611	.110
ERKA Yeterlilik	90	20,41	3,6	20	18,6	3,8	-1,976	.050
ERKA Yatırım	90	11,77	3,3	20	12,25	3,1	.579	.564
ERKA Rol Dengeleme	90	14,77	3,5	20	13,9	4,4	-.963	.338
YPDÖ Yapısal Stil	90	16,32	2,8	20	15	3,6	-1,787	.077
YPDÖ Gelecek Algısı	90	16,81	3,3	20	16,9	3,3	.108	.914
YPDÖ Aile Uyumu	90	25,97	3,5	20	26	5,4	.023	.982
YPDÖ Kendilik Algısı	90	26,6	3,4	20	26,5	3,6	-.116	.908
YPDÖ Sosyal Yeterlilik	90	24,01	4,7	20	23,45	4,3	-.487	.627
YPDÖ Sosyal Kaynaklar	90	31,2	3,3	20	31,4	3,8	.259	.796
Beck Toplam	90	7,8	5,2	20	10,2	6,5	1,732	.086

Katılımcıların anne olma durumu ile Ebeveynlik Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Ölçeği'nin Rol Dengeleme alt ölçeğinden elde ettikleri ortalama puanlar arasında herhangi bir fark tespit edilememiştir ($t(110) = -0.963$, $p = .338$). Anne olan katılımcıların bu alt ölçekteki ortalama puanı 14,77 (ss=3,5) iken anne olmayan katılımcıların ortalamaları 13,9 (ss=4,4) olarak hesaplanmıştır.

Katılımcıların anne olma durumu ile Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği'nin Yapısal Stil alt ölçeğinden elde ettikleri ortalama puanlar arasında herhangi bir fark tespit edilememiştir ($t(110) = -1.787$, $p = .077$). Anne olan katılımcıların bu alt ölçekteki ortalama puanı 16,32 (ss=2,8) iken anne olmayan katılımcıların ortalamaları 15 (ss=3,6) olarak hesaplanmıştır.

Katılımcıların anne olma durumu ile Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği'nin Gelecek Algısı alt ölçeğinden elde ettikleri ortalama puanlar arasında herhangi bir fark tespit edilememiştir ($t(110) = .108$, $p = .914$). Anne olan

katılımcıların bu alt ölçekteki ortalama puanı 16,81 (ss=3,3) iken anne olmayan katılımcıların ortalamaları 16,9 (ss=3,3) olarak hesaplanmıştır.

Katılımcıların anne olma durumu ile Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği'nin Aile Uyumu alt ölçeğinden elde ettikleri ortalama puanlar arasında herhangi bir fark tespit edilememiştir ($t(110) = .023, p = .982$). Anne olan katılımcıların bu alt ölçekteki ortalama puanı 25,97 (ss=3,5) iken anne olmayan katılımcıların ortalamaları 26 (ss=5,4) olarak hesaplanmıştır.

Katılımcıların anne olma durumu ile Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği'nin Kendilik Algısı alt ölçeğinden elde ettikleri ortalama puanlar arasında herhangi bir fark tespit edilememiştir ($t(110) = -.116, p = .908$). Anne olan katılımcıların bu alt ölçekteki ortalama puanı 26,6 (ss=3,4) iken anne olmayan katılımcıların ortalamaları 26,5 (ss=3,6) olarak hesaplanmıştır.

Katılımcıların anne olma durumu ile Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği'nin Sosyal Yeterlilik alt ölçeğinden elde ettikleri ortalama puanlar arasında herhangi bir fark tespit edilememiştir ($t(110) = -.487, p = .627$). Anne olan katılımcıların bu alt ölçekteki ortalama puanı 24,01 (ss=4,7) iken anne olmayan katılımcıların ortalamaları 23,45 (ss=4,3) olarak hesaplanmıştır.

Katılımcıların anne olma durumu ile Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği'nin Sosyal Kaynaklar alt ölçeğinden elde ettikleri ortalama puanlar arasında herhangi bir fark tespit edilememiştir ($t(110) = .259, p = .796$). Anne olan katılımcıların bu alt ölçekteki ortalama puanı 31,2 (ss=3,3) iken anne olmayan katılımcıların ortalamaları 31,4 (ss=3,8) olarak hesaplanmıştır.

Katılımcıların anne olma durumu ile Beck Depresyon Envanteri'nden elde ettikleri ortalama puanlar arasında herhangi bir fark tespit edilememiştir ($t(110) = 1,732, p = .086$). Anne olan katılımcıların bu alt ölçekteki ortalama puanı 7,8 (ss=5,2) iken anne olmayan katılımcıların ortalamaları 10,2 (ss=6,5) olarak hesaplanmıştır.

3. Eğitim Düzeyine Göre Kendilik Algısı, Psikolojik Dayanıklılık ve Depresyon Skorları Farkları

Bakıcı annelerin eğitim düzeyleri ile kendilik algısı, psikolojik dayanıklılık ve depresyon düzeylerine tek yönlü varyans analizi (One-Way ANOVA) ile hesaplanmıştır (Bkz Çizelge 16)

Katılımcıların eğitim düzeyleri ile Ebeveynlik Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Ölçeği'nin Rol Doyumu alt ölçeğinden elde ettikleri ortalama puanlar arasında herhangi bir fark tespit edilememiştir ($F(4,105)= 1,091, p=.365$). İlkokul mezunu olan katılımcıların bu alt boyutta elde ettikleri puan ortalaması 14,71 (SS=1,98) iken, ortaokul mezunu olanlar 13,94 (SS=2,55), lise mezunu olanlar 14,48 (SS=2,09), önlisans mezunu olanlar 14 (SS=2,71) ve lisans mezunu olanlar 12,89 (ss=3,06) ortalamaya sahip oldukları bulunmuştur.

Katılımcıların eğitim düzeyleri ile Ebeveynlik Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Ölçeği'nin Yeterlilik alt ölçeğinden elde ettikleri ortalama puanlar arasında herhangi bir fark tespit edilememiştir ($F(4,105)= 1,570, p=.188$). İlkokul mezunu olan katılımcıların bu alt boyutta elde ettikleri puan ortalaması 17,29 (SS=6,16) iken, ortaokul mezunu olanlar 20,56 (SS=4,40), lise mezunu olanlar 20,30 (SS=2,95), önlisans mezunu olanlar 20,75 (SS=4,73) ve lisans mezunu olanlar 18,67 (ss=2,40) ortalamaya sahip oldukları bulunmuştur.

Katılımcıların eğitim düzeyleri ile Ebeveynlik Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Ölçeği'nin Yatırım alt ölçeğinden elde ettikleri ortalama puanlar arasında herhangi bir fark tespit edilememiştir ($F(4,105)= .272, p=.896$). İlkokul mezunu olan katılımcıların bu alt boyutta elde ettikleri puan ortalaması 11,71 (SS=4,07) iken, ortaokul mezunu olanlar 11,39 (SS=2,85), lise mezunu olanlar 11,80 (SS=3,50), önlisans mezunu olanlar 12,50 (SS=3,41) ve lisans mezunu olanlar 12,22 (ss=2,11) ortalamaya sahip oldukları bulunmuştur.

Katılımcıların eğitim düzeyleri ile Ebeveynlik Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Ölçeği'nin Rol Dengeleme alt ölçeğinden elde ettikleri ortalama puanlar arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($F(4,105)= 2,920, p=.025$). İlkokul mezunu olan katılımcıların bu alt boyutta elde ettikleri puan ortalaması 17,71 (SS=3,25) iken, ortaokul mezunu olanlar 16 (SS=3,56), lise mezunu olanlar 14,10 (SS=3,38), önlisans mezunu olanlar 14,69 (SS=4,22) ve lisans mezunu olanlar 12,78 (ss=3,73) ortalamaya sahip oldukları bulunmuştur. Grup içi farklılıkların tespit edilmesi için yapılan scheffe posthoc testine göre kategoriler arasında net bir ayrışma tespit edilememiştir. Sonuç olarak, bakıcı annelerin eğitim seviyesi yükseldikçe rollerini daha az dengeleyebildikleri değerlendirilmiştir.

Katılımcıların eğitim düzeyleri ile Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği'nin Yapısal Stil alt ölçeğinden elde ettikleri ortalama puanlar arasında herhangi bir fark tespit edilememiştir ($F(4,105)=1,202, p=.314$). İlkokul mezunu olan katılımcıların bu alt boyutta elde ettikleri puan ortalaması 14,86 ($SS=2,79$) iken, ortaokul mezunu olanlar 15,28 ($SS=2,32$), lise mezunu olanlar 16,22 ($SS=3,29$), önlisans mezunu olanlar 17,19 ($SS=2,10$) ve lisans mezunu olanlar 15,78 ($ss=3,70$) ortalamaya sahip oldukları bulunmuştur.

Katılımcıların eğitim düzeyleri ile Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği'nin Gelecek Algısı alt ölçeğinden elde ettikleri ortalama puanlar arasında herhangi bir fark tespit edilememiştir ($F(4,105)=2,243, p=.069$). İlkokul mezunu olan katılımcıların bu alt boyutta elde ettikleri puan ortalaması 18,14 ($SS=2,41$) iken, ortaokul mezunu olanlar 17,28 ($SS=3,46$), lise mezunu olanlar 16,03 ($SS=3,43$), önlisans mezunu olanlar 18,31 ($SS=2,24$) ve lisans mezunu olanlar 17,56 ($ss=3,28$) ortalamaya sahip oldukları bulunmuştur.

Katılımcıların eğitim düzeyleri ile Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği'nin Aile Uyumunu alt ölçeğinden elde ettikleri ortalama puanlar arasında herhangi bir fark tespit edilememiştir ($F(4,105)=.949, p=.439$). İlkokul mezunu olan katılımcıların bu alt boyutta elde ettikleri puan ortalaması 28 ($SS=2,58$) iken, ortaokul mezunu olanlar 26,61 ($SS=3,65$), lise mezunu olanlar 25,63 ($SS=3,87$), önlisans mezunu olanlar 26,38 ($SS=3,76$) ve lisans mezunu olanlar 24,78 ($ss=5,65$) ortalamaya sahip oldukları bulunmuştur.

Katılımcıların eğitim düzeyleri ile Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği'nin Kendilik Algısı alt ölçeğinden elde ettikleri ortalama puanlar arasında herhangi bir fark tespit edilememiştir ($F(4,105)=1,863, p=.122$). İlkokul mezunu olan katılımcıların bu alt boyutta elde ettikleri puan ortalaması 27,14 ($SS=2,34$) iken, ortaokul mezunu olanlar 27,28 ($SS=3,29$), lise mezunu olanlar 25,93 ($SS=3,82$), önlisans mezunu olanlar 28,31 ($SS=1,82$) ve lisans mezunu olanlar 26,11 ($ss=3,62$) ortalamaya sahip oldukları bulunmuştur.

Katılımcıların eğitim düzeyleri ile Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği'nin Sosyal Yeterlik alt ölçeğinden elde ettikleri ortalama puanlar arasında herhangi bir fark tespit edilememiştir ($F(4,105)=.601, p=.663$). İlkokul mezunu olan katılımcıların bu alt boyutta elde ettikleri puan ortalaması 22 ($SS=3$) iken, ortaokul

mezunu olanlar 23,83 (SS=5,06), lise mezunu olanlar 24 (SS=4,77), önlisans mezunu olanlar 25 (SS=4,16) ve lisans mezunu olanlar 23 (ss=5,12) ortalamaya sahip oldukları bulunmuştur.

Katılımcıların eğitim düzeyleri ile Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği'nin Sosyal Kaynaklar alt ölçeğinden elde ettikleri ortalama puanlar arasında herhangi bir fark tespit edilememiştir ($F(4,105)=.487, p=.745$). İlkokul mezunu olan katılımcıların bu alt boyutta elde ettikleri puan ortalaması 31,29 (SS=4,19) iken, ortaokul mezunu olanlar 31,39 (SS=3,63), lise mezunu olanlar 30,95 (SS=3,51), önlisans mezunu olanlar 32,25 (SS=3,45) ve lisans mezunu olanlar 30,78 (ss=2,17) ortalamaya sahip oldukları bulunmuştur.

Katılımcıların eğitim düzeyleri ile Beck Depresyon Envanteri'nden elde ettikleri ortalama puanlar arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir fark tespit edilmiştir ($F(4,105)=4,685, p=.002$). İlkokul mezunu olan katılımcıların bu alt boyutta elde ettikleri puan ortalaması 3 (SS=2,83) iken, ortaokul mezunu olanlar 5,83 (SS=5,33), lise mezunu olanlar 9,28 (SS=5,45), önlisans mezunu olanlar 7,38 (SS=5,34) ve lisans mezunu olanlar 12,11 (ss=4,11) ortalamaya sahip oldukları bulunmuştur. Grup içi farklılıkların tespit edilmesi için yapılan scheffe posthoc testine göre ilkököl ve lisans mezunları arasında lisans mezunları aleyhine anlamlı bir fark tespit edilmiştir ($p=.021$). Sonuç olarak bakıcı annelerin eğitim düzeylerinin artması ile mevcut işleri nedeniyle yaşadıkları depresyonun da arttığı değerlendirilmiştir.

Çizelge 16: Eğitim Düzeyine Göre Kendilik Algısı, Psikolojik Dayanıklılık ve Depresyon Skorları Farkları

		N	μ	SS	F	Sig.
ERKA Rol Doyumu	İlkokul Mezunu	7	14,71	1,98	1,091	.365
	Ortaokul Mezunu	18	13,94	2,55		
	Lise Mezunu	60	14,48	2,09		
	Ön Lisans Mezunu	16	14,00	2,71		
	Lisans Mezunu	9	12,89	3,06		
ERKA Yeterlilik	İlkokul Mezunu	7	17,29	6,16	1,570	.188
	Ortaokul Mezunu	18	20,56	4,40		
	Lise Mezunu	60	20,30	2,95		
	Ön Lisans Mezunu	16	20,75	4,73		
	Lisans Mezunu	9	18,67	2,40		
ERKA Yatırım	İlkokul Mezunu	7	11,71	4,07	.272	.896
	Ortaokul Mezunu	18	11,39	2,85		
	Lise Mezunu	60	11,80	3,50		
	Ön Lisans Mezunu	16	12,50	3,41		
	Lisans Mezunu	9	12,22	2,11		
ERKA Rol Dengeleme	İlkokul Mezunu	7	17,71	3,25	2,920	.025
	Ortaokul Mezunu	18	16,00	3,56		
	Lise Mezunu	60	14,10	3,38		
	Ön Lisans Mezunu	16	14,69	4,22		
	Lisans Mezunu	9	12,78	3,73		

Çizelge 16 (devam): Eğitim Düzeyine Göre Kendilik Algısı, Psikolojik Dayanıklılık ve Depresyon Skorları Farkları

		N	μ	SS	F	Sig.
YPDÖ Yapısal Stil	İlkokul Mezunu	7	14,86	2,79	1,202	.314
	Ortaokul Mezunu	18	15,28	2,32		
	Lise Mezunu	60	16,22	3,29		
	Ön Lisans Mezunu	16	17,19	2,10		
	Lisans Mezunu	9	15,78	3,70		
YPDÖ Gelecek Algısı	İlkokul Mezunu	7	18,14	2,41	2,243	.069
	Ortaokul Mezunu	18	17,28	3,46		
	Lise Mezunu	60	16,03	3,43		
	Ön Lisans Mezunu	16	18,31	2,24		
	Lisans Mezunu	9	17,56	3,28		
YPDÖ Aile Uyumu	İlkokul Mezunu	7	28,00	2,58	.949	.439
	Ortaokul Mezunu	18	26,61	3,65		
	Lise Mezunu	60	25,63	3,87		
	Ön Lisans Mezunu	16	26,38	3,76		
	Lisans Mezunu	9	24,78	5,65		
YPDÖ Kendilik Algısı	İlkokul Mezunu	7	27,14	2,34	1,863	.122
	Ortaokul Mezunu	18	27,28	3,29		
	Lise Mezunu	60	25,92	3,82		
	Ön Lisans Mezunu	16	28,31	1,82		
	Lisans Mezunu	9	26,11	3,62		
YPDÖ Sosyal Yeterlilik	İlkokul Mezunu	7	22,00	3,00	.601	.663
	Ortaokul Mezunu	18	23,83	5,06		
	Lise Mezunu	60	24,00	4,77		
	Ön Lisans Mezunu	16	25,00	4,16		
	Lisans Mezunu	9	23,00	5,12		
YPDÖ Sosyal Kaynaklar	İlkokul Mezunu	7	31,29	4,19	.487	.745
	Ortaokul Mezunu	18	31,39	3,63		
	Lise Mezunu	60	30,95	3,51		
	Ön Lisans Mezunu	16	32,25	3,45		
	Lisans Mezunu	9	30,78	2,17		
Beck Toplam	İlkokul Mezunu	7	3,00	2,83	4,685	.002
	Ortaokul Mezunu	18	5,83	5,33		
	Lise Mezunu	60	9,28	5,45		
	Ön Lisans Mezunu	16	7,38	5,34		
	Lisans Mezunu	9	12,11	4,14		

4. Yaş Göre Kendilik Algısı, Psikolojik Dayanıklılık ve Depresyon Skorları Farkları

Bakıcı annelerin yaşlarının kendilik algısı, psikolojik dayanıklılık ve depresyon düzeylerine etkisinin belirlenebilmesi için öncelikle yaşların dağılımı incelenmiş, ortanca değer (mod) olarak 40 yaş tespit edilmiştir. Buna göre katılımcılar 40 yaşa kadar birinci grup olarak, 41 yaş ve sonrası ise ikinci grup olarak kodlanmıştır (Bkz. Çizelge 17). Bu yöntemle yaş iki gruba ayrılmış olmakla gruplar arası farklılıklar bağımsız örneklem t-testi ile hesaplanmıştır (Bkz. Çizelge 18).

Çizelge 17: Yaş Kategorisi

	n	%
0-40 Yaş	59	53,6
41 ve Üstü Yaş	51	46,4

Katılımcıların yaşları ile Ebeveynlik Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Ölçeği'nin Rol Doyumu alt ölçeğinden elde ettikleri ortalama puanlar arasında herhangi bir fark tespit edilememiştir ($t(110) = -.433, p = .666$). 40 yaştan genç olan katılımcıların bu alt ölçekteki ortalama puanı 14,12 ($ss = 2,41$) iken 41 yaş ve üstünde olan katılımcıların ortalamaları 14,31 ($ss = 2,28$) olarak hesaplanmıştır.

Katılımcıların yaşları ile Ebeveynlik Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Ölçeği'nin Yeterlilik alt ölçeğinden elde ettikleri ortalama puanlar arasında herhangi bir fark tespit edilememiştir ($t(110) = -.600, p = .550$). 40 yaştan genç olan katılımcıların bu alt ölçekteki ortalama puanı 19,88 ($ss = 3,41$) iken 41 yaş ve üstünde olan katılımcıların ortalamaları 20,31 ($ss = 4,14$) olarak hesaplanmıştır.

Katılımcıların yaşları ile Ebeveynlik Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Ölçeği'nin Yatırım alt ölçeğinden elde ettikleri ortalama puanlar arasında herhangi bir fark tespit edilememiştir ($t(110) = .990, p = .324$). 40 yaştan genç olan katılımcıların bu alt ölçekteki ortalama puanı 12,15 ($ss = 3,41$) iken 41 yaş ve üstünde olan katılımcıların ortalamaları 15,20 ($ss = 3,15$) olarak hesaplanmıştır.

Katılımcıların yaşları ile Ebeveynlik Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Ölçeği'nin Rol Dengeleme alt ölçeğinden elde ettikleri ortalama puanlar arasında herhangi bir fark tespit edilememiştir ($t(110) = -1,539, p = .127$). 40 yaştan genç olan katılımcıların bu alt ölçekteki ortalama puanı 14,12 ($ss = 3,74$) iken 41 yaş ve üstünde olan katılımcıların ortalamaları 15,20 ($ss = 3,57$) olarak hesaplanmıştır.

Katılımcıların yaşları ile Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği'nin Yapısal Stil alt ölçeğinden elde ettikleri ortalama puanlar arasında herhangi bir fark tespit edilememiştir ($t(110) = -.620, p = .537$). 40 yaştan genç olan katılımcıların bu alt ölçekteki ortalama puanı 15,92 ($ss = 3,15$) iken 41 yaş ve üstünde olan katılımcıların ortalamaları 16,27 ($ss = 2,88$) olarak hesaplanmıştır.

Katılımcıların yaşları ile Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği'nin Gelecek Algısı alt ölçeğinden elde ettikleri ortalama puanlar arasında herhangi bir fark tespit edilememiştir ($t(110) = -.566, p = .573$). 40 yaştan genç olan katılımcıların bu alt ölçekteki ortalama puanı 16,66 ($ss = 3,27$) iken 41 yaş ve üstünde olan katılımcıların ortalamaları 17,02 ($ss = 3,37$) olarak hesaplanmıştır.

Katılımcıların yaşları ile Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği'nin Aile Uyumunu alt ölçeğinden elde ettikleri ortalama puanlar arasında herhangi bir fark tespit edilememiştir ($t(110) = -1,021, p = .310$). 40 yaştan genç olan katılımcıların bu alt ölçekteki ortalama puanı 25,63 ($ss = 4,35$) iken 41 yaş ve üstünde olan katılımcıların ortalamaları 26,39 ($ss = 3,35$) olarak hesaplanmıştır.

Katılımcıların yaşları ile Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği'nin Kendilik Algıları alt ölçeğinden elde ettikleri ortalama puanlar arasında herhangi bir fark tespit edilememiştir ($t(110) = -1,230, p = .221$). 40 yaştan genç olan katılımcıların bu alt ölçekteki ortalama puanı 26,20 ($ss = 3,86$) iken 41 yaş ve üstünde olan katılımcıların ortalamaları 27,02 ($ss = 2,96$) olarak hesaplanmıştır.

Katılımcıların yaşları ile Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği'nin Sosyal Yeterlilik alt ölçeğinden elde ettikleri ortalama puanlar arasında herhangi bir fark tespit edilememiştir ($t(110) = -.1081, p = .914$). 40 yaştan genç olan katılımcıların bu alt ölçekteki ortalama puanı 23,86 ($ss = 4,63$) iken 41 yaş ve üstünde olan katılımcıların ortalamaları 23,96 ($ss = 4,71$) olarak hesaplanmıştır.

Katılımcıların yaşları ile Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği'nin Sosyal Kaynaklar alt ölçeğinden elde ettikleri ortalama puanlar arasında herhangi bir fark tespit edilememiştir ($t(110) = -.656, p = .513$). 40 yaştan genç olan katılımcıların bu alt ölçekteki ortalama puanı 31,02 ($ss = 3,38$) iken 41 yaş ve üstünde olan katılımcıların ortalamaları 31,45 ($ss = 3,55$) olarak hesaplanmıştır.

Katılımcıların yaşları ile Beck Depresyon Envanteri'nden elde ettikleri ortalama puanlar arasında herhangi bir fark tespit edilememiştir ($t(110) = 1,771, p = .079$). 40 yaştan genç olan katılımcıların bu alt ölçekteki ortalama puanı 9,14 ($ss = 5,89$) iken 41 yaş ve üstünde olan katılımcıların ortalamaları 7,27 ($ss = 5$) olarak hesaplanmıştır.

Çizelge 18: Yaşa Göre Kendilik Algısı, Psikolojik Dayanıklılık ve Depresyon Skorları Farkları

	0-40 Yaş			41 ve Üstü Yaş			t	p
	n	μ	SS	n	μ	SS		
ERKA Rol Doyumu	59	14,12	2,41	51	14,31	2,28	-.433	.666
ERKA Yeterlilik	59	19,88	3,41	51	20,31	4,14	-.600	.550
ERKA Yatırım	59	12,15	3,41	51	11,53	3,15	.990	.324
ERKA Rol Dengeleme	59	14,12	3,74	51	15,20	3,57	-1,539	.127
YPDÖ Yapısal Stil	59	15,92	3,15	51	16,27	2,88	-.620	.537
YPDÖ Gelecek Algısı	59	16,66	3,27	51	17,02	3,37	-.566	.573
YPDÖ Aile Uyumu	59	25,63	4,35	51	26,39	3,35	-1,021	.310
YPDÖ Kendilik Algısı	59	26,20	3,86	51	27,02	2,96	-1,230	.221
YPDÖ Sosyal Yeterlilik	59	23,86	4,63	51	23,96	4,71	-.108	.914
YPDÖ Sosyal Kaynaklar	59	31,02	3,38	51	31,45	3,55	-.656	.513
Beck Toplam	59	9,14	5,89	51	7,27	5,00	1,771	.079

F. Korelasyon Analizi

Katılımcıların demografik özellikleri, Ebeveynlik Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Ölçeği'nin alt boyutları, Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği'nin alt boyutları ve Beck Depresyon Envanteri'nden elde ettikleri sonuçlar arasındaki korelasyonlar pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı yöntemi ile hesaplanmıştır (Bkz. Çizelge 19).

Katılımcıların yaşı ile eğitim düzeyi ($r = -.533$, $p < .01$), gelir seviyesi ($r = -.188$, $p < .01$) ve depresyon skoru ($r = -.208$, $p < .05$) arasında negatif yönlü; çocuk sahibi olma ($r = .370$, $p < .01$), meslekte geçirdiği süre ($r = .464$, $p < .01$) ve annelik düşüncesi ($r = .190$, $p < .05$) arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Cohen d ilişki güçlülüğü (Cohen, 1992) kapsamında tespit edilen korelasyon ilişkilerinden eğitim düzeyi ve meslekte geçirdiği süre değişkenlerinin yaş ile orta seviyede geri kalanlar ile zayıf seviyede ilişkilere sahip olduğu belirlenmiştir.

Katılımcıların eğitim düzeyi ile çocuk sahibi olma ($r = -.366, p < .01$), meslekte geçirdiği süre ($r = -.307, p < .01$), annelik düşüncesi ($r = -.229, p < .05$) ve ERKA rol dengeleme ($r = -.263, p < .01$) arasında negatif yönlü; gelir seviyesi ($r = .202, p < .05$) ve depresyon skoru ile ($r = .301, p < .01$) pozitif yönlü ve anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Cohen d ilişki güçlülüğü (Cohen, 1992) kapsamında tespit edilen korelasyon ilişkilerinin tamamının zayıf seviyede olduğu bulunmuştur.

Katılımcıların çocuk sahibi olma durumu ile meslekte geçirdikleri süre arasında ($r = .319, p < .01$) ve annelik düşüncesi arasında ($r = .319, p < .01$) pozitif yönlü ve anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Cohen d ilişki güçlülüğü (Cohen, 1992) kapsamında tespit edilen korelasyon ilişkilerinin tamamının zayıf seviyede olduğu bulunmuştur.

Çizelge 19: Değişkenler Arasındaki Korelasyonlar

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Yaş (1)	1																
Eğitim Düzeyi (2)	-,533**	1															
Çocuk Sahibi Olma (3)	,370**	-,366**	1														
Gelir Seviyesi (4)	-,188*	,202*	-,015	1													
Bakıcı Anne Süre (ay) (5)	,464**	-,307**	,319**	-,093	1												
Annelik Düşüncesi (6)	,190*	-,229*	,319**	,060	,002	1											
ERKA Rol Doyumu (7)	-,029	-,121	,153	,121	-,034	-,034	1										
ERKA Yeterlilik (8)	,027	,041	,187	,137	,086	-,061	,258**	1									
ERKA Yatırım (9)	-,067	,080	-,056	-,150	-,092	,027	,017	,275**	1								
ERKA Rol Dengeleme (10)	,070	-,263**	,092	,000	,056	-,051	,361**	,330**	,035	1							
YPDÖ Yapısal Stil (11)	,040	,140	,169	,135	-,020	,095	,018	,166	-,082	-,075	1						
YPDÖ Gelecek Algısı (12)	,070	,030	-,010	-,016	,016	,132	-,141	,027	-,157	,132	,370**	1					
YPDÖ Aile Uyumu (13)	,075	-,136	-,002	,030	,027	,051	-,087	,012	-,090	,055	,243*	,345**	1				
YPDÖ Kendilik Algısı (14)	,140	-,003	,011	,056	,059	,120	,100	,181	-,060	,181	,467**	,560**	,175	1			
YPDÖ Sosyal Yeterlilik (15)	,017	,061	,047	,086	,171	-,026	,049	,136	-,004	,182	,191*	,413**	,275**	,330**	1		
YPDÖ Sosyal Kaynaklar (16)	,033	,013	-,025	,012	-,020	,083	-,043	,031	-,148	,149	,250**	,439**	,450**	,345**	,389**	1	
Beck Toplam (17)	-,208*	,301**	-,164	-,010	-,119	-,137	-,031	,017	,239*	-,145	-,142	-,442**	-,282**	-,362**	-,231*	-,271**	1

**p<.01, *p<.05

Katılımcıların ERKA Yatırım alt ölçeği sonuçları ile depresyon skoru arasında ($r=.239$) pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Cohen d ilişki güçlülüğü (Cohen, 1992) kapsamında tespit edilen bu ilişkinin zayıf seviyede olduğu bulunmuştur.

YPDÖ Gelecek Algısı alt boyutunun depresyon skoru ile negatif yönlü ($r= -.442$, $p<.01$) ilişkisi tespit edilmiştir. Yine, depresyon skorunun YPDÖ aile uyumu ile ($r= -.282$, $p<.01$), YPDÖ kendilik algısı ile ($r= -.362$, $p<.01$), YPDÖ sosyal yeterlilik ile ($r= -.231$, $p<.05$) ve YPDÖ sosyal kaynaklar ile ($r= -.271$, $p<.01$) negatif yönlü ve anlamlı ilişkisi bulunmuştur. Cohen d ilişki güçlülüğü (Cohen, 1992) kapsamında depresyon ile anlamlı ilişkisi olan değişkenlerden gelecek algısının orta seviyede diğer değişkenlerin ise zayıf seviyede güçlü oldukları bulunmuştur.

G. Aracı Değişken Analizleri

Bakıcı annelerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı düzeyinin, psikolojik dayanıklılık düzeyi ile depresyon arasındaki ilişki üzerindeki etkisi aracı değişken analizi ile hesaplanmıştır (Bkz Çizelge 20).

Depresyon skorunun bağımlı değişken, psikolojik dayanıklılık ve kendilik algısının bağımsız değişkenler olarak tanımlandığı analizde bağımsız değişkenlerin toplam puanı yerine her bir alt boyut ayrı ayrı analize dahil edilmiştir. Böylelikle alt boyutların ölçmeye çalıştıkları davranış, düşünce ve duyguların tamamının etkisi incelenebilecektir.

Çizelge 20: Aracı Değişken Analizi

	Model 1 (Depresyon - YPDÖ)					Model 2 (Depresyon - ERKA)					Model 3 (Depresyon – Gelecek Algısı + Yatırım)					
	β	S.E.	B	t	Sig.	β	S.E.	B	t	Sig.	β	S.E.	B	t	Sig.	
Yapısal Stil	,203	,182	,111	1,117	,267											
Gelecek Algısı	-,502	,192	-,299	-2,622	,010						-,697	,145	-,415	-4,816	,000	
YPDÖ																
Aile Uyumu	-,222	,140	-,157	-1,582	,117											
Kendilik Algısı	-,333	,179	-,209	-1,865	,065											
Sosyal Yeterlilik	-,010	,117	-,009	-,087	,931											
Sosyal Kaynaklar	-,035	,169	-,022	-,208	,836											
ERKA																
Rol Doyumu						,056	,240	,024	,233	,816						
Yeterlilik						-,005	,155	-,004	-,035	,972						
Yatırım						,413	,165	,245	2,509	,014						
Rol Dengeleme						-,243	,157	-,161	-1,547	,125						
	R ² = .244					R ² = .081					R ² = .225					
	x ² =819,613; F(6,103)=5,543					x ² =271,928; F(4,105)=2,313					x ² =755,283; F(2,107)=15,526					
	p=.000					p=.062					p=.000					

Kendilik algısı düzeyinin, psikolojik dayanıklılık düzeyi ile depresyon arasındaki ilişki üzerindeki etkisi üç modelde incelenmiştir. Birinci modelde psikolojik dayanıklılık ile depresyon skoru arasındaki yordama ilişkisi incelenmiş ve sadece gelecek algısı alt boyutunun depresyonu negatif yönlü anlamlı şekilde yordayabildiği bulunmuştur ($p=.010$). Gelecek algısı puanının düşmesi veya olumsuz gelecek algısının bulunması halinde depresyon skorunda yükselme olacağı anlamına gelen bu ilişkinin anlamlı bir modele sahip olduğu ($F(6,103)=5,543$, $p<.001$) hesaplanmış ve “gelecek algısı” değişkeninin depresyonun %24,4'ünü ($R^2=.244$) yordayabildiği bulunmuştur.

İkinci modelde aracı olması beklenen “kendilik algısı” ile depresyon skoru arasındaki yordama ilişkisi incelenmiş ve sadece “yatırım” alt boyutunun depresyonu pozitif yönlü anlamlı şekilde yordayabildiği bulunmuştur ($p=.014$). Kendisine daha fazla yatırım yapan katılımcıların depresyon skorunda yükselme olacağı anlamına gelen bu ilişkinin anlamlı bir modele sahip olmadığı ($F(4,105)=2,313$, $p=.062$) hesaplanmış ve “gelecek algısı” değişkeninin depresyonun %8,1'ini ($R^2=.081$) yordayabildiği bulunmuştur. Her ne kadar modelin anlamlı bir ilişki üretmediği hesaplanmış olsa da örneklem sayısının ve çeşitliliğinin artması halinde anlamlı sınıra çok yakın olan bu alt boyutun anlamlı bir ilişki üreteceği kabul edilmiştir.

Son modelde bağımsız değişken olarak tanımlanmış olan “gelecek algısının” yanı sıra aracı değişken olarak tanımlanmış “yatırım” alt boyutu eklenmiştir. Buna göre aracı değişkenin etkisi ile gelecek algısının kısmen veya tamamen etkisinin kaybolması beklenirken anlamlılık değeri artmıştır ($p=.010 \rightarrow p=.000$). Bu nedenle kendilik algısının alt boyutu olan yatırımın aracı değişken ilişkisi üretmediği sonucuna ulaşılmıştır. Öte yandan, gelecek algısının p değerindeki iyileşme, yatırım alt boyutunun aracı değişken olarak değil düzenleyici değişken olma ihtimalini gündeme getirmiştir.

H. Düzenleyici Değişken Analizleri

Bakıcı annelerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısının alt boyutu olan yatırımın psikolojik dayanıklılığın alt boyutu olan gelecek algısı üzerinde düzenleyici olup olmadığı düzenleyici değişken analizi ile gerçekleştirilmiştir (Bkz. Çizelge 21).

Çizelge 21: Düzenleyici Değişken Analizi

		Model 1				
		β	S.E.	B	t	Sig.
YPDÖ	Z-Gelecek Algısı	-2,385	.514	-.404	-4,637	.000
ERKA	Z-Yatırım	1,008	.482	.182	2,093	.039
Düzenleyici	Z-Gelecek Algısı * Z-Yeterlilik	-.448	.521	-.074	-.859	.392
		R ² = .230				
		x ² =773,294; F(3,106)=10,572				
		p=.000				

Buna göre z skorları hesaplanan gelecek algısı ve yatırımın depresyon üzerindeki yordama etkisinin devam ettiği, ancak düzenleyici değişken olarak tanımlanan etkileşim puanının depresyon skorunu anlamlı şekilde yordayamadığı hesaplanmıştır (p=.392). Bu nedenle bakıcı annelerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısının depresyon ve psikolojik dayanıklılık arasında düzenleyici değişken rolüne sahip olmadığı tespit edilmiştir.

V. SONUÇ VE ÖNERİLER

Kurum bakımı hizmetinde kalan çocuklara bakım veren bakıcı annelerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı, psikolojik dayanıklılık ve depresyon düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacı ile yapılan bu çalışmanın bulguları, araştırmanın soruları ve hipotezler çerçevesinde değerlendirilmiştir.

A. Araştırma Sorularına İlişkin Sonuçlar

1. Demografik Özelliklerin Değerlendirilmesi

Araştırmaya katılan bakıcı annelerin yaş ortalaması 38,53, kendi sahip oldukları çocuk sayısı 1,54, çalışma sürelerinin ortalaması 100,94 ay (yaklaşık 8,5 yıl), bakım verirken sorumlu olun çocuk sayısı 12,1 ve evli olan annelerin oranının %74,8 olduğu bulunmuştur (Çizelge 1). Katılımcıların yaş ortalamasının 40 yaş civarı olması, bakıcı annelerin çoğunluğunun çocuk yetiştirmenin ve üretkenliğin ön planda olduğu orta yaş dönemi kadınlardan oluştuğu şeklinde değerlendirilmiştir. Literatüre bakıldığında Öner (Arel Üniversitesi, 2014) tarafından çocuk yuvasında çalışan 68 bakıcı anne ile yapılan çalışmada; katılımcıların %53'nün 33 yaşın üstünde ve %60,30'nun evli olduğunu bulmuştur. Aslan ve Erbay (2017)'in çocuk evlerinde çalışan 195 bakım elemanı ile yaptıkları çalışmada bakım elemanlarının %41,5'nin 31-40 yaş arasında olduğunu, katılımcıların evli olma oranının ise %74,1 olarak tespit edildiği görülmektedir. Bahadır (Üsküdar Üniversitesi, 2018) tarafından yapılan çalışmada ise bakım elemanlarının %38,3'nün 30-40 yaş aralığında ve %68'nin evli olduğunu bulmuştur. Bu çalışmada da bakıcı annelerin yaş aralığı ve evli olma durumu literatürdeki çalışmalar ile benzer olduğu görülmüştür. Bu durum, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının çocuk bakım kuruluşlarında bakım personeli/bakıcı anneler ile ilgili bir standart geliştirmiş olduğunun göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Bakıcı annelerin eğitim düzeylerinin dağılımına bakıldığında; %54,8'nin lise mezunu, ön lisans ve lisans mezunu toplamının %27, toplamda lise ve üstü eğitime sahip bakıcı annelerin %81,8, ilkökul ve ortaokul mezunu ise %21,8 olduğu tespit

edilmiştir. Yönetmelik gereğince bakıcı annelerin eğitim düzeyinin en az lise olması gerekirken bu araştırmada da ilkokul ve ortaokul mezunu annelerin bulunması çalışma yılı ile açıklanabilir (www.resmigazete.gov.tr, 02.06.2019). Çalışmaya katılan annelerin %40,9'u 8 yıl ve üzeri çalışma süresine sahip olup (Çizelge 13) eğitim kriterinin getirildiği yönetmelik 2008 yılında kabul edilmiştir. Bundan dolayı ilkokul ve ortaokul mezunu annelerin yönetmelik öncesi işe alınan ve bakıcı sertifika eğitimleri ile işe devam eden anneler olduğu değerlendirilmiştir.

Bakıcı annelerin %80,9'nun çocuk sahibi olduğu tespit edilmiştir. Çocuk sahibi olmanın işlerine olumlu yansıdığı ifade eden bakıcı anneler %80,6 iken, olumlu yansımadığını ifade eden % 12,9'dur. Çocuk sahibi annelerin %6,5'i ise olumlu yansıması konusunda kararsız olduklarını ifade etmiştir (Çizelge 5). Dikmen (Hacettepe Üniversitesi, 2019: 50) tarafından yapılan çalışmada hizmet verenlerin gözünden çocuk evleri modelinin değerlendirilmesi çalışmasında görüşme yapılan 147 bakım elemanının %91,5'i çocuk sahibi olmanın işini yaparken avantaj oluşturduğunu, % 8,5'i ise avantaj olmadığını tespit ederek benzer sonuçlar bulmuştur.

Bakıcı annelerin toplam gelir durumları değerlendirildiğinde; %36,5'nin 3500-4500 TL arası, % 28,7'sinin ise asgari ücretin biraz üzerinde olan 2500-3500 TL aralığında, yalnızca % 15,7'sinin 5500 TL üzeri gelire sahip olduğu görülmüştür (Çizelge 6). Ücretten memnuniyet dağılımında ise katılımcıların %95,7'sinin ücretten memnun olmadıkları ve yetersiz buldukları tespit edilmiştir (Çizelge 8). Yaman (Hacettepe Üniversitesi, 2010: 81) bakım elemanları ile yaptığı araştırmada benzer bir sonuç bulmuş olup, bakım elemanlarının %84,1'i aldıkları ücreti yetersiz bulduklarını ifade etmiştir. 0-6 yaş çocuklarda bakım verenin yüklendiği sorumluluk yüksek olup, işin niteliğinin zor oluşu ücrete yönelik beklentiyi de artırmaktadır.

İşe başlamadan önce çocuk bakımı ve eğitimi konusunda eğitim alan bakıcı annelerin oranı %86,1'dir (Çizelge 7). Yaman (Hacettepe Üniversitesi, 2010) tarafından yapılan çalışmada da bakıcı annelerin %82,2'si yaptıkları işle ilgili eğitim aldıklarını tespit ederek benzer sonuç bulmuştur. Bu durum da 2008 yılında yürürlüğe giren Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Yönetmeliği sonrasında işe alınan bakıcı annelerin eğitilmiş olmalarının tercih edildiği şeklinde değerlendirilmektedir. İşe alınan bakıcı annelerin çocuk gelişimi ve bakımı konusunda eğitilmiş ve bilgi sahibi olması, kurum bakımındaki çocukların ruhsal ve

davranışsal sorunları ile karşı karşıya kalan bakıcı annelerin işe adaptasyonunu ve sorun çözme kabiliyetini artırıcı bir unsurdur.

Araştırmada bakıcı annelik görevinin annelik düşüncelerini olumlu etkilediğini ifade edenler %87,8 iken, olumsuz etkilediğini belirtenler ile bu konuda kararsız olduklarını belirtenlerin oranı ise %6,1 olarak bulunmuştur (Çizelge 9).

Bakıcı anne olarak çalışmanın, katılımcıların anneliğe ilişkin düşüncesini büyük oranda olumlu etkilediği görülmektedir. Olumsuz etkilenenler ile kararsız olduğunu ifade edenlerin ise çocuklara ve anneliğe ilişkin düşünceleri değişmektedir. Bu düşünceler çalışma yaşamında karşılaştıkları vakaların özelliklerine göre olumlu ya da olumsuz değerlendirmeler içermektedir. Türk kültüründe anne olmak kadın için değerli ve üstün bir rol olduğundan bakıcı anne olarak çalışan kadınlar tarafından da olumlu değerlendirilmekte olup toplumsal rolle örtüşmektedir.

2. Uygulamada Kullanılan Ölçeklerin Sonuçları ve Birbirleri İle İlişkileri

Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Ölçeğinin (ERKA) alt boyutlarından alınan puanların ortalamalarına bakıldığında, “rol doyumunu” alt boyutundan 14,23, “yeterlilik” alt boyutundan 20,11, “yatırım” alt boyutundan 11,85, “rol dengeleme” alt boyutundan 14,64 aldıkları görülmüştür (Çizelge 10). Literatüre bakıldığında Saygıdeğer Demir’in (Çağ Üniversitesi, 2017: 26-27), çocukları özel bir ilköğretim ve ortaokula devam eden 113 anne ile yaptığı çalışmasında; katılımcıların ERKA’nın “rol doyumunu” alt boyutundan 14,30, “yeterlilik” alt boyutundan 19,38, “yatırım” alt boyutundan 16,73 ve “rol dengeleme” alt boyutundan 17,13 puan aldıkları tespit edilmiştir. Yılmaz ve arkadaşları (2018) tarafından 976 kadınla yapılan bir başka çalışmada ise katılımcıların ERKA’nın “rol doyumunu” alt boyutundan 15,5, “yeterlilik” alt boyutundan 20,75, “yatırım” alt boyutundan 14,45 ve “rol dengeleme” alt boyutundan 15,10 puan aldıklarını tespit etmiştir. Yapılan değerlendirmede rol doyumunu ve yeterlilik alt boyutu puanlarının literatürde karşılaşılan çalışmalar ile benzer olduğu, rol dengeleme alt boyutu puanlarının da Yılmaz ve arkadaşlarının (2018) çalışması ile benzer olduğu ancak yatırım alt boyutu puanının diğer iki çalışmanın puanlarından düşük olduğu değerlendirilmiştir. ERKA’da yatırım alt boyutu ebeveyn rolüne ve konumuna bağlı olmayı ifade ettiğinden, yatırım puanları yüksek olan ebeveynlerin çocukların her türlü ihtiyaçlarını bilerek ve gözeterek karşıladığı, çocuklara karşı daha anlayışlı, beklentilerinde olgun davranan, çocuğunu

olumlu olarak değerlendirebilen ve rollerini kabullenmiş ebeveynler olduğu ifade edilmektedir (Güler ve Yetim, 2008: 35). Yatırım alt boyutu puanlarının diğer çalışmalara kıyasla düşük olması çocuğa verilen değer konusundaki bilinç düzeyi ile ilgili olduğu düşünüldüğünde katılımcıların bu konuda bilinç düzeylerinin düşük olduğu yönünde değerlendirilebilir. Diğer bir ifade ile çocuğa atfedilen değer ile sosyal, kültürel ve ekonomik gelişmişlik düzeyi arasında olumlu yönde paralel bir ilişki söz konusudur.

Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği (YPDÖ) altı alt boyuttan oluşmaktadır. Bu çalışmada katılımcıların alt boyutlardan aldıkları ortalama puanlara bakıldığında; “yapısal stil” alt boyutundan 16,08, “gelecek algısı” alt boyutundan 16,83, “aile uyumu” alt boyutundan 25,98, “kendilik algısı” alt boyutundan 26,58, “sosyal yeterlilik” alt boyutundan 23,91, “sosyal kaynaklar” alt boyutundan 31,22 puan aldıkları bulunmuştur (Çizelge 11). Literatürde psikolojik dayanıklılık ile ilgili benzer araştırmalara baktığımızda; Uçar’ın (Aydın Üniversitesi, 2014) farklı engel gruplarında çalışan 202 özel eğitim öğretmeni ve Sarı Çolak’ın (Avrasya Üniversitesi, 2018) riskli birimlerde (acil, yoğun bakım ve ameliyathane) çalışan 181 hemşire ile yaptığı çalışmasında YPDÖ’nün tüm alt boyutlarında benzer puanlar aldıkları değerlendirilmiştir. Turgut (Hacettepe Üniversitesi, 2018) tarafından kurum bakımında büyümüş 107 yetişkin bireyle yapılan çalışmada ise; YPDÖ’nün tüm alt boyutlarında daha düşük puanlar aldıkları tespit edilmiştir. Uçar (Aydın Üniversitesi, 2014), Çolak Sarı (Avrasya Üniversitesi, 2018) ve bu çalışmada katılımcıların işleri gereğince travmatik ve zorluk yaşamış kişilerle karşılaşmaları bir tür zorlukları öğrenme ve deneyimleme yöntemi olup, bu gruplarla çalışanların psikolojik dayanıklılıklarının gelişmesine sebep olmuştur. Bandura sosyal- bilişsel kuramında insanların gözleme yoluyla da öğrenebileceklerini, gözlemledikleri davranışlar ile içsel zihin temsillerini oluşturacaklarını ve oluşturdukları bu temsilleri kullanabileceklerini ifade etmiştir (Cervone ve Pervin, 2016: 451). Buradan yola çıkarak iş yaşamının öğretici ve güçlendirici bir unsur olduğu, bu nedenle zor mesleklere çalışanların psikolojik dayanıklılığının da daha yüksek olduğu söylenebilir.

Bu çalışmada katılımcıların Beck Depresyon Ölçeğinden elde ettikleri puanların ortalaması 8,27 olarak bulunmuştur (Çizelge 12). Bakıcı annelerin depresyon puanlarının ortalamasının normal sınırlar içerisinde olduğu

değerlendirilmiştir. Muşlu ve arkadaşları (2012) tarafından birinci basamak sağlık kuruluşu ile hastanelerde çalışan 100 hemşire ile yapılan karşılaştırmalı çalışmada; her iki birimde de çalışan hemşirelerin depresyon puanlarının demografik özelliklere göre farklılık göstermediği ve her iki grupta da ortalama 9,2 olduğu tespit edilmiştir. Kızıllırmak ve Demir (2016) tarafından hastanede çeşitli birimlerde çalışan 329 hemşire ile yapılan bir başka çalışmada; katılımcıların depresyon düzeylerinin çeşitli demografik değişkenlere göre anlamlı düzeyde değişiklik gösterdiği ve tüm katılımcıların ortalama puanının 9.86 olduğu tespit edilmiştir. Zorlu iş koşullarına sahip benzer gruplarla yapılan çalışmalarda depresyon düzeyinin ortalama puanlarının minimum düzeyde olması, bu çalışanları koruyucu farklı faktörlerin varlığını düşündürmektedir. Bircan (Üsküdar Üniversitesi, 2015), çalışan ve çalışmayan kadınlarla yaptığı araştırmasında çalışmayan kadınların depresyon oranlarını daha yüksek bulurken, çalışmanın kadınları depresyondan koruduğunu tespit etmiştir. İşin niteliğinin zorluğuna rağmen çalışıyor olmanın depresyonda koruyucu faktör olduğu düşünülmüştür.

Araştırmada uygulanan Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Ölçeği (ERKA), Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği (YPDÖ) ve Beck Depresyon Ölçeklerinin birbirleri ile olan ilişkilerini değerlendirdiğimizde;

Bakıcı annelerin ERKA'nın "yatırım" alt boyutundan aldığı ortalama puanlar ile depresyon düzeyleri arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Bu durum bakıcı annelerin ebeveyn olarak çocuklarına ilişkin yatırımları arttıkça depresyonlarının da arttığını göstermektedir. Çocuğun fiziksel, sosyal, duygusal ihtiyaçlarını anlayarak karşılamak anlamına gelen yatırım boyutunda, ebeveynlerin çocuklarından daha olgun beklentileri geliştirdikleri ifade edilmesine rağmen depresyon puanlarının artması, çocuklarının ihtiyaçlarına karşı hassasiyet gösteren annelerin depresyona yatkın oldukları şeklinde değerlendirilmektedir. Balat ve arkadaşları (2014: 58) çocukları ile tutarlı, yeterli ve olumlu ilişki kuran kişilerin ebeveyn öz yeterlilik algısının yüksek olduğunu belirtmiştir. Ayrıca annenin öz yeterlilik düzeyinin birçok olumsuz ebeveyn davranışı yanında depresyon düzeyini de etki ettiğine değinmiştir.

Bakıcı annelerin psikolojik dayanıklılık ile depresyon düzeyleri arasındaki ilişkide YPDÖ'nün "gelecek algısı", "aile uyumu", "kendilik algısı", "sosyal yeterlilik" ve "sosyal kaynaklar" alt boyut puanlarının depresyon düzeyleri ile

negatif yönlü ve anlamlı ilişkisi tespit edilmiştir. Bu durum bakıcı annelerin, bu alt boyutlara ilişkin olumsuz algıları arttıkça depresyon düzeylerinin artacağı anlamına gelmektedir. Literatürdeki benzer araştırmalara (Taş, Düzce Üniversitesi, 2013; Abacı, Gaziantep Üniversitesi, 2018; Özbek, Toros Üniversitesi, 2018) baktığımızda depresyon ile psikolojik dayanıklılık arasında negatif yönlü ilişki tespit edilmiştir. Ayrıca yurtdışında yapılan araştırmalarda da (Bitsika, vd., 2013; Sharpley, vd., 2014; Catalano, vd., 2011) psikolojik dayanıklılığın depresyona karşı tampon etkisi (the buffering effect) olduğu ve psikolojik dayanıklılık düzeyi arttıkça depresyon düzeyinin düştüğü tespit etmişlerdir. Bulgularımız literatür ile paralellik göstermektedir. Bu nedenle çocukların bakımından birebir sorumlu olan bakıcı annelerin psikolojik dayanıklılıklarının artırılması için Bakanlığın annelere dönük onların gelecek algısını, aile uyumunu, kendilik algısını, sosyal yeterliliklerini ve kaynaklarını güçlendirici özel çalışmalar yapmasının annelerin psikolojik sağlıklarını korumada etkili olacağı değerlendirilmiştir.

3. Demografik Değişkenler İle İlgili Korelasyon Analizleri

Demografik değişkenler arası ilişkiye bakıldığında; yaş ile eğitim düzeyi, gelir seviyesi ve depresyon puanları arasında negatif yönlü anlamlı ilişki tespit edilmiştir (Çizelge 19). Yaş arttıkça eğitim düzeyi, gelir seviyesi ve depresyon puanları düşmektedir. Ayrıca yaş ile çocuk sahibi olma, bakıcı anne olarak çalışma süresi ve annelik düşüncesine etkisi arasında pozitif ilişki olduğu tespit edilmiştir. Yani katılımcıların yaşı arttıkça çocuk sahibi olma oranı, çalışma süresi, anneliğe ilişkin olumlu düşünceleri de artmaktadır.

Bir diğer demografik değişken olan eğitim düzeyine baktığımızda; eğitim düzeyi ile çocuk sahibi olma, bakıcı annelikte geçirilen süre, annelik düşüncesine etkisi ve ERKA'nın "rol dengeleme" ortalama puanları arasında negatif bir ilişki, gelir seviyesi ve depresyon puanları arasında pozitif yönlü ilişki tespit edilmiştir. Katılımcıların eğitim düzeyi arttıkça çocuk sahibi olma durumu, çalışma süresi ve anneliğe ilişkin olumlu bakışı ve ebeveyn rolüne ilişkin "rol dengeleme" özellikleri azalmış olup eğitim düzeyi arttıkça gelir seviyesi ve depresyon puanları artmıştır. Buradan yola çıkarak bu grupta yer alan annelerin işe yeni başlamış, eğitim düzeyi daha yüksek anneler olduğu değerlendirilmektedir. Yapılan işin zorluğundan dolayı çalışma süresi daha az ve eğitim düzeyi daha yüksek olan annelerin rol dengelemede

düşük puan almaları ve depresyon puanlarının yüksek olması beklenen bir durum olup süreç içerisinde güçlenecekleri düşünülmektedir.

Çalışmanın diğer bir demografik değişkeni olan çocuk sahibi olma durumu ile bakıcı annelikte geçirilen süre ve annelik düşüncesinin olumlu etkilenmesi arasında pozitif ilişki tespit edilmiştir. Çocuk sahibi olan bakıcı annelerin, bakıcı anne olarak çalışma sürelerinin daha fazla olduğu ve annelik hakkında daha olumlu düşündükleri değerlendirilmiştir.

4. Demografik Değişkenler İle Ölçekler Arasındaki İlişki

Bakıcı annelerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı ile demografik değişkenler arasındaki ilişkiye bakıldığında; katılımcıların eğitim düzeyi ile meslekte geçirdiği süre, annelik düşüncesi ve ERKA'nın "rol dengeleme" alt ölçek puanları arasında negatif yönlü; gelir seviyesi ve depresyon skoru ile pozitif yönlü ve anlamlı ilişkiler tespit edilmiş olup tamamının zayıf seviyede olduğu bulunmuştur. Kısacası eğitim düzeyleri yüksek olan, meslekte geçirilen süresi fazla olan, anneliğe ilişkin düşüncesi olumlu olan bakıcı annelerin rol dengeleme puanları azalırken, çocuk sahibi olan bakıcı annelerin "rol dengeleme" puanları daha yüksektir.

Katılımcıların anne olup olmamasına bağlı olarak ERKA'nın "yeterlilik" alt ölçek puanlarının farklılık gösterdiği, anne olan katılımcıların "yeterlilik" puanlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Çocuk sahibi olan bakıcı annelerin çocuk yetiştirmede yeterlilik duygusunu daha fazla yaşamaları beklenen bir durumdur.

Bakıcı annelerin demografik özellikleri ile YPDÖ'nün alt ölçeklerinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir.

Bakıcı annelerin depresyon düzeyleri ile demografik değişkenler arasındaki ilişkiye bakıldığında yaş ile depresyon puanları arasında negatif yönlü anlamlı ilişki tespit edilmiştir (Çizelge 19). Yaş arttıkça depresyon puanlarının azaldığı görülmektedir.

B. Araştırma Hipotezlerine İlişkin Sonuçlar

H: 1- Bakıcı Annelerin Kendilik Algısı Demografik Özelliklerine Bağlı Olarak Değişmektedir.

Bakıcı annelerin yaş, eğitim düzeyi, çalışma yılı ve anne olup olmaması demografik değişkenlerine göre ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısına bakıldığında; bakıcı annelerin yaşları ile ERKA'nın "rol doyumu", "kendilik algısı", "yatırım" ve "rol dengeleme" alt ölçeklerinden elde ettikleri ortalama puanlar arasında herhangi bir fark tespit edilememiştir. Böylece araştırma hipotezlerimizden Hipotez 1.a-" Bakıcı annelerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı ile bakıcı annenin yaşı arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır." hipotezi destek görmemiştir. Bu çalışmada iki kategoride değerlendirilen yaş değişkeni 40 yaş altı ve 40 yaş üstü olarak gruplanmış ve katılımcıların yaş ortalaması 38,5 olarak tespit edilmiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğunu orta yaş grubu olarak değerlendirdiğimiz kadınlar oluşturduğundan anneliğe ilişkin kendilik algılarının da benzer olduğu değerlendirilmiştir. Ayrıca çalışmanın daha büyük gruplarla yapılması halinde yaştan kaynaklı farklılıklar daha iyi gözlemlenebilir.

Bakıcı annelerin eğitim düzeyleri ile ölçek puanları arasındaki ilişkiye baktığımızda yine ERKA'nın; "yeterlilik", "rol doyumu" ve "yatırım" alt ölçek puanlarının ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmazken , "rol dengeleme" alt ölçeğinden elde ettikleri ortalama puanlar arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir (Çizelge 16). Bakıcı annelerin eğitim seviyesi yükseldikçe rollerini daha az dengeleyebildikleri değerlendirilmiştir. Eğitim düzeyi artan kadınların anne olmak dışındaki rollerinin de önemli olması beklenen bir durumdur. Eğitim düzeyi artan kadınların çalışma hayatında ve sosyal hayatta farklı roller üstlendiği düşünüldüğünde annelik dışındaki rollerinde ön plana çıkması mümkün olmakta, kadınlar rol dengelemede sorun yaşayabilmektedir. Ergöl ve arkadaşları (2012:47) akademisyen kadınlarla yaptıkları çalışmada; çalışma hayatının kadına çeşitli avantajlar sağlamasına rağmen, geleneksel değerlerden dolayı bazı sorunlar doğurduğunu, çalışan kadınların en sık yaşadığı sorunun rol çatışması, çocuk bakımı, ev içi sorumluluklar olduğunu ve bu durumun kadınların ev ve iş yaşamı dengesini kurmalarında zorluk yaşamalarına neden olduğunu ifade etmiştir. Bakıcı annelerin eğitim düzeyleri ile "rol dengeleme" boyutu arasındaki bu ilişki araştırma hipotezlerimizden hipotez 1.b-" Bakıcı annelerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı eğitim durumuna göre farklılık göstermektedir." hipotezi kısmen destek görmüştür.

Bakıcı annelerin bakıcı anne olarak çalışma süresine göre ERKA'nın "rol doyumu", "kendilik algısı", "yatırım" ve "rol dengeleme" alt ölçeklerinden elde ettikleri ortalama puanlar arasında herhangi bir fark tespit edilememiştir. Böylece araştırma hipotezlerimizden hipotez 1-c "Bakıcı annelerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı ile bakıcı anne olarak çalışma süresine göre farklılık göstermektedir." hipotezi destek görmemiştir.

Bakıcı annelerin anne olup olmamasına bağlı olarak ERKA'nın "rol doyumu", "yatırım", "rol dengeleme", alt ölçeğinden elde ettikleri ortalama puanlar arasında herhangi bir fark tespit edilmezken, "yeterlilik" alt ölçeğinden elde ettikleri ortalama puanlar arasında anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Sonuç olarak, anne olan katılımcıların anne olmayanlara göre daha fazla yeterlilik duygusu yaşadıkları değerlendirilmiştir. Ebeveyn yeterliliği, kişinin ebeveyn olarak yeteneklerine ilişkin yargılarından oluşmakta olup çocuğun her türlü ihtiyaçlarını karşılamaya ilişkin beceriye sahip olup olmadığına ilişkin algısıdır (Güler ve Yetim, 2008: 35). Bu nedenle çocuk sahibi olan bakıcı annelerin, çocuk sahibi olmayanlara göre ebeveyn olarak yeterlilik duygusunu daha fazla hissetmeleri beklenen bir durumdur. Böylece araştırma hipotezlerimizden hipotez 1-d "Bakıcı annelerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı ile anne olup olmamasına bağlı olarak farklılık göstermektedir." hipotezi destek görmemiştir.

H: 2 - Bakıcı Annelerin Psikolojik Dayanıklılığı, Demografik Özelliklerine Bağlı Olarak Değişmektedir.

Bakıcı annelerin yaşı ile Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğinin (YPDÖ)'nün "yapısal stil", "gelecek algısı", "aile uyumu", "kendilik algısı", "sosyal yeterlilik", "sosyal kaynaklar" alt ölçeklerinden elde ettikleri ortalama puanlar arasında herhangi bir fark tespit edilmemiştir.

Genç (2019) tarafından çocuk refahı alanında çalışanlar ile yapılan çalışmada psikolojik dayanıklılık alt ölçek puanlarının yaşa göre farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Sarı Çolak (Avrasya Üniversitesi, 2018) tarafından riskli birimlerde çalışan hemşirelerle yapılan çalışmada ise YPDÖ alt boyutlarından alınan puanların yaşa göre farklılaştığı bulunmuştur. Literatürde kişilerin psikolojik sağlık algılarının yaşa göre değişkenlik göstermesi karşılaşılan bir durum olup, küçük yaşta karşılaşılan zorlu yaşam olaylarından çocukların daha fazla etkilendikleri, yetişkin

kişilerin ise olumsuz yaşam olaylarından daha az etkilendikleri ve psikolojik dayanıklılıklarının arttığı ifade edilmektedir. Sonuç olarak araştırma hipotezlerimizden olan hipotez 2-a “Bakıcı annelerin psikolojik dayanıklılıkları ile yaşları arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki vardır.” hipotezi destek görmemiştir.

Bakıcı annelerin eğitim durumuna bağlı olarak YPDÖ’nün “yapısal stil”, “gelecek algısı”, “aile uyumu”, “kendilik algısı”, “sosyal yeterlilik”, “sosyal kaynaklar” alt ölçeklerinden elde ettikleri ortalama puanlar arasında herhangi bir fark tespit edilmemiştir. Sonuç olarak araştırma hipotezlerimizde olan hipotez 2-b “Bakıcı annelerin psikolojik dayanıklılık düzeyi ile bakıcı annenin eğitim durumuna bağlı olarak farklılık göstermektedir.” hipotezi destek görmemiştir. Literatüre bakıldığında Tekin (Gazi Üniversitesi, 2011) tarafından hemşireler ile yapılan çalışmada; demografik özelliklerden medeni durum, öğrenim durumu ve gelir seviyesinin psikolojik dayanıklılığı etkilediği bulunmuştur.

Bakıcı annelerin çalışma yılına bağlı olarak YPDÖ’nün “yapısal stil”, “gelecek algısı”, “aile uyumu”, “kendilik algısı”, “sosyal yeterlilik”, “sosyal kaynaklar” alt ölçeklerinden elde ettikleri ortalama puanlar arasında herhangi bir fark tespit edilememiştir. Sonuç olarak araştırma hipotezlerimizde olan hipotez 2-c “Bakıcı annelerin psikolojik dayanıklılıkları ile bakıcı annelerin çalışma yılına bağlı olarak farklılık göstermektedir.” hipotezi destek görmemiştir.

Bakıcı annelerin anne olup olmamasına bağlı olarak YPDÖ’nün “yapısal stil”, “gelecek algısı”, “aile uyumu”, “kendilik algısı” “sosyal kaynaklar” ve “sosyal yeterlilik” alt ölçeklerinden elde ettikleri ortalama puanlar arasında herhangi bir fark tespit edilememiştir. Sonuç olarak araştırma hipotezlerimizde olan hipotez 2-d “Bakıcı annelerin psikolojik dayanıklılıkları ile bakıcı annelerin anne olup olmamasına bağlı olarak farklılık göstermektedir.” hipotezi destek görmemiştir.

H: 3 - Bakıcı Annelerin Depresyon Düzeyleri Demografik Özelliklerine Bağlı Olarak Değişmektedir.

Bakıcı annelerin yaşına, çalışma yılına ve anne olup olmama durumuna, bağlı olarak depresyon ortalama puanları arasında herhangi bir fark tespit edilememiştir. Yalnızca katılımcıların eğitim düzeyleri ile depresyon puanları arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Böylece araştırmamızın; Hipotez 3-a “Bakıcı annelerin depresyon düzeyleri ile yaşı arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki vardır.”

hipotezi, hipotez 3-c “Bakıcı annelerin depresyon düzeyleri ile bakıcı annelerin çalışma yılına bağlı olarak farklılık göstermektedir.” hipotezi ve hipotez 3-d “Bakıcı annelerin depresyon düzeyleri ile bakıcı annenin anne olup olmamasına bağlı olarak farklılık göstermektedir.” hipotezleri desteklenmezken hipotez 3-b “ Bakıcı annelerin depresyon düzeyleri, bakıcı annelerin eğitim durumuna göre farklılık göstermektedir.” hipotezi desteklenmiştir. Literatür’de benzer araştırmalara baktığımızda Taycan ve arkadaşları (2006) tarafından üniversite hastanesinde çalışan hemşirelerle yapılan çalışmada; katılımcıların eğitim durumu, çocuk sahip olma durumu ve çalışma yılı ile depresyon puanları arasında anlamlı ilişki tespit etmemiştir. Araştırma bulgularımız ile paralellik gösteren bu çalışmada eğitim durumu ile depresyon arasında ilişki tespit edilmemesi farklılık arz etmektedir. Yine Aydın (Üsküdar Üniversitesi, 2016) ve Bölükbaşı Özdemir’in (Kırıkkale Üniversitesi, 2018) yaptığı araştırmalarda da eğitim durumu ile depresyon düzeyi arasında ilişki tespit edilmemiştir. Bu çalışmada eğitim düzeyi arttıkça depresyon puanlarının artmasının nedeni olarak yapılan işin daha düşük eğitime sahip kişiler tarafından da yapılması ve eğitim düzeyi arttıkça ücretlerde anlamlı artışların olmaması eğitimi yüksek bakıcı annelerin mutsuz olmasına sebep olduğu değerlendirilmektedir.

H: 4 - Bakıcı Annelerin Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Düzeyi ve Psikolojik Dayanıklılık Arasında Pozitif İlişki Vardır.

Araştırmanın bulguları değerlendirildiğinde ERKA’nın alt boyutları ile YPDÖ’nün alt boyut puanları arasında herhangi bir ilişki tespit edilmemiştir. Böylece dördüncü hipotezimiz olan “ Bakıcı annelerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı düzeyi ve psikolojik dayanıklılık arasında pozitif ilişki vardır.” hipotezi destek görmemiştir.

H: 5 - Bakıcı Annelerin Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Düzeyi, Psikolojik Dayanıklılık Düzeyi İle Depresyon Arasındaki İlişkide Ara Değişken Rolüne Sahiptir.

Bakıcı annelerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı düzeyinin, psikolojik dayanıklılık düzeyi ile depresyon arasındaki aracı ve düzenleyici değişken ilişkisine bakılmış olup, bakıcı annelerin kendilik algısının, psikolojik dayanıklılık ve depresyon düzeyi arasındaki ilişkide aracı değişken olmadığı belirlenmiştir.

Dolayısıyla beşinci hipotezimizde destek görmemiştir.

Yapılan bu araştırmanın sonucunda; Kurum bakımında çalışan ve 0-6 yaş çocuklara bakım hizmeti veren bakıcı annelerin ERKA'nın "yatırım" alt boyutu ile depresyon arasında pozitif yönlü, YPDÖ'nün "gelecek algısı", "aile uyumu", "kendilik algısı", "sosyal yetkinlik" ve "sosyal kaynaklar" alt boyutları ile negatif yönlü ilişki olduğu ve ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısının psikolojik dayanıklılık ve depresyon üzerinde etkisi olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca yaş arttıkça eğitim düzeylerinin, gelir seviyesinin ve depresyonun azaldığı, yaş arttıkça çocuk sahibi olma oranının, bakıcı anne olarak çalışma sürelerinin ve anneliğe ilişkin olumlu düşüncelerin arttığı, eğitim düzeyi arttıkça ERKA'nın "rol dengeleme" alt boyut puanlarının düştüğü, eğitim düzeyi arttıkça gelir seviyesi ve depresyonun arttığı tespit edilmiştir.

C. Öneriler

1. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın, bakıcı annelerin niteliğini güçlendirmek için çeşitli önlemler alması gereklidir. Özellikle psikolojik sağlıklarının korunması ve güçlendirilmesi için destekleyici programlara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle annelerin Bakanlık tarafından bakıcı anneler için hazırlanan eğitim programlarında; genelci eğitimler yerine çocukların yaş gruplarına göre ihtisaslaşmış eğitim programlarının hazırlanması ve özellikle 0-6 yaş çocuklara bakım verecek bakıcı annelerin yetiştirilmesi sağlanmalıdır.
2. Bakıcı annelerin kişisel becerilerini, baş etme becerilerini ve sorun çözme becerilerini geliştirecek seminerler, odak grup çalışmaları, stres yönetimine ilişkin eğitimler ile sorun çözme grup çalışmalarının yapılması, sosyal ve fiziksel aktivitelere fırsat yaratılması sağlanmalıdır.
3. Verimliliğin sağlanması açısından çalışanların ücret düzeyleri artırılmalıdır.
4. Bakıcı anneler ile ilgili araştırmaların sayısının yetersizliği dikkate alındığında araştırmacılar tarafından yeni araştırmaların yapılması önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- AKYÜZ Emine, **Çocukların Hakları ve Korunması**, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2012.
- AMERİKAN PSİKİYATRİ BİRLİĞİ, **DSM-5 Tanı Ölçütleri Başvuru El Kitabı**, Çev. Ertuğrul Köroğlu, Ankara, Hekimler Yayın Birliği, Beşinci Baskı, 2014.
- ARIK İ. Alev, **Psikolojide Bilimsel Yöntem**, İstanbul, Çantay Kitabevi, 2. Baskı, 1998.
- AVCI Neslihan ve TORAN Mehmet, (Ed.), **Okul Öncesi Eğitime Giriş**, Ankara, Eğiten Kitap, Norrsken Ltd. Şti., 2012.
- AYDOĞAN Yasemin, ÖZYÜREK Arzu ve AKDUMAN GÜLTEKİN Gülümser, **Erken Çocukluk Döneminde Gelişim**, Ankara, Vize Basın Yayın, 2015.
- CERVONE Daniel, PERVİN A. Lawrence, **Kişilik Psikolojisi Kuram ve Araştırma**, Çev.Ed. Mustafa Baloğlu, Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık, 12. Basım, 2016.
- GEÇTAN Engin, **Çağdaş Yaşam ve Normal Dışı Davranışlar**, İstanbul, Remzi Kitabevi, 7. Basım, 1989.
- GERRİG J. Richard ve ZİMBARDO Philip G., **Psikoloji ve Yaşam-Psikolojiye Giriş**, Çev. Gamze Sart, Çev. Ed. Asil Ali Özdoğru, Ankara, Nobel, 19. Basım, 2015.
- KARASAR Niyazi, **Bilimsel Araştırma Yöntemi**, Ankara, Nobel Yayın, 17. Baskı, 2007.
- MORGAN T. Clifford, **Psikolojiye Giriş Ders Kitabı**, Çev. H. Arıcı, vd., Ankara, Meteksan Ltd. Şti., 6. Baskı, 1988.
- ÖZTÜRK M. Orhan ve ULUŞAHİN N. Aylin, **Ruh Sağlığı ve Bozuklukları**, Ankara, Bayt Yayın Hizmetleri, 14. Baskı, 2016.
- SANTROCK W. John , **Yaşam Boyu Gelişim**, Çev. G. Yüksel, Ankara, Nobel Yayınevi, 13. Basım, 2016.

SENEMOĞLU Nuray, **Gelişim Öğrenme ve Öğretim**, Ankara, Anı Yayıncılık 26. Baskı, 2018.

TABACHNICK G. Barbara ve FIDELL S. Linda, **Çok Değişkenli İstatistiklerin Kullanımı**, Çev. Ed. Mustafa Baloğlu, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2015.

YAVUZER Haluk, **Çocuk Psikolojisi**, İstanbul, Remzi Kitabevi, 9. Basım, 1993.

MAKALELER

AKBAŞ Emrah ve TOPÇUOĞLU ATASÜ Reyhan , “Modern Çocukluk Paradigmasının Oluşumu-Eleştirel Bir Değerlendirme”, **Journal Of Society & Social Work**, cilt 20, sayı 1, 2009, s.96.

AKDENİZ Fisun ve GÖNÜL A. Saffet, “ Kadınlarda Üreme Olayları İle Depresyon İlişkisi”, **Klinik Psikiyatri**, cilt 7,sayı 2, 2004, s.70-74.

AKILLIOĞLU Kübra, KARADEPE Mustafa ve BİNOKAY U.Seçil, “ Deneysel Modellerde Anne Yoksunluğunun Beyin ve Davranış Üzerine Etkisi”, **Arşiv Kaynak Tarama Dergisi**, cilt 23,sayı 2, 2014, s.257-271.

ASLAN Emine ve ERBAY Ercüment, “Ankara Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğüne Bağlı Çocuk Evlerinde Çalışan Bakım Elemanları ve Çocuk Evi Sorumlularının İş Doyumu ve Tükenmişlik Düzeyleri”, **Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi**, cilt 21, sayı 2, 2017, s. 535-556.

ATTEPE Seda, “Anne Baba Kaybının Çocuklar Üzerindeki Etkileri”, **Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi**, cilt 6, sayı 23, Ekim-Kasım-Aralık 2010, s. 23-28.

ATAK Hasan, “Kimlik Gelişimi ve Kimlik Biçimlenmesi: Kuramsal Bir Değerlendirme”, **Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar**, cilt 3, sayı 1, 2011, s. 163-213

AYDIN Aydan ve ASLANTÜRK EGİN C.Tuba, “ Zihin Engelli, Serebral Palsili ve Otizmlili Çocuk Ebeveynlerinin Psikolojik Dayanıklılıkları İle Ebeveynlik Algılarının Karşılaştırılması” **OMÜ Eğitim Fakültesi Dergisi**,cilt 37, sayı 1, 2018,s. 171-188.

AYDOĞAN Didem ve ÖZBAY Yaşar, “ Ebeveynlik Stres Ölçeği Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması”, **Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi**, cilt 2,sayı 2, Eylül 2017, s. 24-38.

- BASIM Nejat ve ÇETİN Fatih, “Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği'nin Güvenilirlik ve Geçerlilik Çalışması” **Türk Psikiyatri Dergisi**, cilt 22, sayı 2, 2011, s. 104-114.
- BALAT U. Gülden, SEZER Türker ve TUNÇELİ H.İlknur, “Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Çocukların Annelerinin Öz Yeterlilik ve Öfke Düzeylerinin İncelenmesi”, **Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi**, cilt 0, sayı 29, 2015, s. 47-60.
- BITSİKA Vicki, SHARPLEY F. Christoper and BELL Ryan, “The Buffering Effect of Resilience upon Stress, Anxiety and Depression in Parants of a Child with an Autism Spectrum Disorder”, **Journal of Development and Physical Disabilities**, cilt 25, sayı 5, 2013,s. 533-543.
- CATALANO Denise, CHAN Fong, WILSON Lisa and CHIU Chung Yi, “The Buffering Effect of Resilience on Depression among Individulas with Spiral Cord Injury : A Satrutural Equation Model”, **Rehabilitation Psychology**, cilt 56. Sayı 3, 2011, s. 200-211.
- COHEN Jacob, “ A Power Primer” , **Psychological Bulletin**, cilt 112, sayı 1, 1992, s.155-159.
- ÇAM Olcay ve BÜYÜKBAYRAM Ayşe, “ Hemşirelerde Psikolojik Dayanıklılık ve Etkileyen Faktörler”, **Psikiyatri Hemşireliği Dergisi**, cilt 8, sayı 2, 2017, s. 118–126.
- ÇİÇEK Ali, “0-6 Yaş Grubu Çocuklarda Dil Gelişimi”, **Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, cilt 4, sayı 1, 2002, s. 115-124.
- ÇETİN Fatih ve BASIM Nejat, Psikolojik Dayanıklılığın İş Tatmini ve Örgütsel Bağlılık Tutumlarındaki Rolü. **İş Güç The Journal of Industrial Relations and Human Resources**, cilt 13, sayı 3, 2011, 79-94.
- DANIŞ Mehmet Zafer ve GENÇ Yusuf, “Kurumsal Bakım Elemanlarının Genel Özellikleri” **Yalova Sosyal Bilimler Dergisi**, cilt 0, sayı 2, Nisan-Eylül 2011,s. 170-183.
- DEMİRCİOĞLU Z. Işıl, DEMİR Koray ,FUÇULAR E. Ezgi, SÜLÜNGÜR Orhun, YALÇIN E. Selin , TOPCU Merve, “Mahler'in Ayrışma-Bireyleşme Kuramına Göre Küçük Kara Balık Kitabı'nın İncelenmesi”, **Ayna Klinik Psikoloji Dergisi**, cilt 5, sayı 2, 2018,s. 72-93.
- DENİZ Ayla, “ Türkiye'ye Filipinli Dadı Göçü: Aracı Firmaların Rolünü Anlamak”, **Coğrafi Bilimler Dergisi**, cilt 16,sayı 2, 2018, s.289-301.

- DERELİ Feyza ve OKUR Sibel, “ Engelli Çocuğa Sahip Olan Ailelerin Depresyon Durumunun Belirlenmesi”, **Yeni Tıp Dergisi**, cilt 25,sayı 3,2008,s.164-168.
- DUMAN YENİER Özge, “Her Şeye Kadir Eskill Anneden Ana Katline”, **Psikeart**, cilt 0,sayı 57,Mayıs-Haziran 2018,s.64-69.
- ELMACI Davut, “ Günümüzün Yetim Kalan Kuruluşları: Yetiştirme Yurtları”, **Türk Eğitim Bilimleri Dergisi**, cilt 8, sayı 4, 2010, s. 949-970.
- ERİKLİ Süheyla, “Türkiye’de Aile Dostu refah Politikalarının Kreş ve Bakımevleri Hizmetleri Açısından Gerekliliği”, **İş, Güç: The Journal of Industrial Relations & Human Resources**, cilt 0,sayı 20, 2018,s. 31-46.
- ERYILMAZ Ali, “Yaşam Boyu Gelişim Yaklaşımları”, **Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar**, cilt 3,sayı 1, 2011, s. 49-66.
- ERGÖL Şule, KOÇ Gülten, EROĞLU Kafiye, TAŞKIN Lale, “ Türkiye’de Kadın Araştırma Görevlilerinin Ev ve İş Yaşamlarında Karşılaştıkları Güçlükler”, **Yükseköğretim ve Bilim Dergisi**, cilt 2, sayı 1, Nisan 2012, s. 43-49.
- GİZİR Cem Ali, “ Psikolojik Sağlık, Risk Faktörleri Ve Koruyucu Faktörler Üzerine Bir Derleme Çalışması”, **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**, cilt 3, sayı 28,2007, s. 113-128.
- GÖKBAYRAK Şenay, “Refah Devletlerinin Dönüşümü ve Bakım Hizmetlerinin Görünmez Emekçileri Göçmen Kadınlar”, **Çalışma ve Toplum**, cilt 2,sayı 21, 2009, s. 56-81.
- GÖKÇEASLAN ÇİFCİ Elif, “Türkiye’de ve Dünyada Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuklara Yönelik Hizmetlerin Tarihsel Gelişimi”, **Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi** , cilt: 5, sayı: 19, 2009, s.53-65
- GÜLER Meltem., YETİM Ünsal, “Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Ölçeği Geçerlik ve Güvenirlik çalışması”, **Türk Psikoloji Yazıları**, cilt 11, sayı 22, Aralık 2008, s. 34-43.
- GÜNEŞ H. Nihat, “ Sosyal Olarak İnşa Edilmiş Modern Annelik Söylemi İçerisinde Bir Asma Kat: Sütanne Geleneği”, **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, cilt 18,sayı 69,Kış- 2019,s.252-267.
- HİSLİ Nesrin, “Beck Despresyon Enventarinin Üniversite Öğrencileri İçin Geçerliği, Güvenirliği”, **Psikoloji Dergisi**, cilt 7 sayı 23, 1989, s.3-13.
- HOT İnci ve BAŞAĞAOĞLU İbrahim, “Tarihte Sütannelik Geleneği”, **Türkiye Klinikleri J Med Ethics**, cilt 22, sayı 2, 2014,s.68-74.

- IŞIKHAN Vedat, “ Kurumda Çalışan Yaşlı Bakım Elemanlarının Bakım Yükünü Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi”, **Toplum ve Sosyal Hizmet**, cilt 29,sayı 1, Nisan 2018, s. 1-26.
- İNAN KAYA Gamze ve İŞBİLEN ŞAR Evren, “Annelik Hephastos’un Düşüşü”, **Psikeart**, sayı 57,Mayıs-Haziran 2018,s.102-107.
- İPEK Aydın, “Çocuk Haklarının Gelişimi ve Karşılaştırmalı Olarak Anayasal Açından Değerlendirilmesi”, **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, cilt 20, sayı 1, 2012, s.153.
- KANDIR Adalet ve ALPAN Yasemin, “Okul Öncesi Dönemde Sosyal-Duygusal Gelişime Anne-Baba Davranışlarının Etkisi”. **Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi**, cilt 14, sayı 14, 2008, s. 33-38.
- KARAKAŞ Banu ve ÇEVİK Ömer Can, “ Çocuk Refahı: Çocuk Hakları Perspektifinde Bir Değerlendirme”, **Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, cilt 18, sayı 3, 2016, s. 889-906.
- KARAIMAK Özlem ve SİVİŞ ÇETİNKAYA Rahşan, “Benlik Saygısının ve Denetim Odağının Psikolojik Sağlamlık Üzerine Etkisi: Duyguların Aracı Rolü” **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**, cilt 4, sayı 35, 2011, s. 30-43.
- KARATAŞ Kasım, ASLAN Harun ve KILIÇ Adem, “Türkiye’de Çocuk Polisinin Yapılanması ve Görevleri Çerçevesinde Sosyal Hizmetin Yeri ve Önemi”, **Toplum ve Sosyal Hizmet**, cilt 30, sayı 1, 2019, s. 166-186.
- KAYAHAN Bülent, ALTINTOPRAK Ender, KARABİLGİN Sürel, ÖZTÜRK Özgür, “15-49 Yaşları Arasındaki Kadınlarda Depresyon Prevalansı ve Depresyon Şiddeti İle Risk Faktörleri Arasındaki İlişki” **Anadolu Psikiyatri Dergisi**, cilt 4 sayı 4, 2003, s.208-219.
- KESEBİR Sermin, ÖZDOĞAN KAVZAOĞLU Semine ve ÜSTÜNDAĞ Mehmet Fatih, “ Bağlanma ve Psikopatoloji”, **Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar**, cilt 3, sayı 2, 2011, s.321-342.
- KESGİN Bedrettin, “Sosyal Hizmetler Bağlamında SHÇEK' in Taşra Teşkilatının İl Özel İdaresine Devri Sorunu”, **İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, cilt .0 sayı 50, 2014, s. 139-150.
- KIZILDAĞ Seval ve DURAN Ayşe, “Adaptation Of The Perceptions Of Parenting InVENTORY For Turkey: A Validity And Reliability Study”, **International Journal Of Eurasia Social Sciences**, cilt 8, sayı 30, 2017, s. 1696-1713.

- KIZILIRMAK Merve ve DEMİR Satı, “Hastanede Çalışan Hemşirelerde Depresyon ve Yaşam Kalitesinin İncelenmesi”, **TAF Perventive Medicine Bulletin**, cilt 15, sayı 2, 2016, s.132-140.
- KOBAK Canan ve PEK Hatice, “Okul Öncesi Dönemde (3-6 Yaş) Ana Çocuk Sağlığı Ve Anaokulundaki Çocukların Beslenme Özelliklerinin Karşılaştırılması”, **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, cilt: 30, sayı: 2, 2015, s.42-55.
- KOL Suat, “Erken Çocuklukta Bilişsel Gelişim ve Dil Gelişimi”, **Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, cilt 21, sayı 21, Mayıs 2011, s. 1-21.
- LI Hongjin., GE Song , GREENE Brian and DUNBAR-Jacob Jacqueline, “Depression in the Context of Cronic Diseases in the United States and China”, **International Journal of Nursing Sciences**, Cilt: 6, Sayı 1, 2019, s. 117-122.
- MAMUR IŞIKÇI Yasemin ve KARATEPE Selma, “Türkiye’de Çocuğa Yönelik Sosyal Politika Uygulamaları ve Tarihsel Analizi” **Akademik Yaklaşıklar Dergisi- Journal Of Academic Approaches**, cilt 7, sayı 1, 2016, s. 69-100.
- MUŞLU Cemil, BALTACI Davut, KUTANİS Remzi ve KARA İ. Hamdi, “Birinci Basamak ve Hastanede Çalışan Hemşirelerde Anksiyete, Depresyon ve Hayat Kalitesi”, **Konuralp Tıp Dergisi**, cilt 4, sayı 1, 2012, s.17-23.
- ODACI Hatice ve BERBER ÇELİK Çiğdem, “ Kendilik Algısı ve Saldırganlık Arasındaki İlişki: Yalnızlığın Aracı Rolü” **Journal of Mood Disorders**, cilt 7, sayı 4, 2017,s.219-225. - www.jmood.org
- ÖĞÜT Hande, “ Anellik İçgüdüsel Mi, Toplumsal Mı? Deneyim Mi, Kurum Mu? Bir Yaratma Modeli Mi, İktidarsız Sorumluluk Mu? Özgürleştirici Mi, Tutsak Edici Mi?, **Psikeart**, cilt 0,sayı 57,Mayıs-Haziran 2018,s.88-97.
- ÖZ Fatma ve BAHADIR YILMAZ Emel, “Ruh Sağlığının Korunmasında Önemli Bir Kavram:Psikolojik Sağlamlık”,**Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi**,cilt 16,sayı 3, 2009.s. 82-89.
- ÖZATEŞ GELMEZ Özge Sanem, “Çocuk Refahı Alanında Sosyal Dışlanmayla Mücadele: Sosyal Hizmet Eğitimi Bir Mücadele Aracı Olarak Kullanılabilir Mi?”, **Eğitimde Kuram ve Uygulama**, cilt 15,(özel sayı 1),2019,s.37-48.
- ÖZDEMİR Osman, ÖZDEMİR GÜZEL Pınar, KADAK M. Tayyib ve NASIROĞLU Serhat. “Kişilik Gelişimi”, **Psikolojide Güncel Yaklaşımlar**, cilt 4, sayı 4, 2012, s.566-589.

- ÖZENSEL Ertan, “ Türk Toplumunda Çocuğun Yetiştirilmesinde Annenin Rolü: Konya İli Örneği” **Değerler Eğitimi Dergisi**, cilt 2,sayı 6, 2004, s. 77-96.
- ÖZKAN Salih, “Türkiye’de Darüleytamların Gelişimi ve Niğde Darüleytamı”, **Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, cilt 1, sayı 19, 2006, s.211-229.
- ÖZYURT CENGİZ Beyhan ve DEVECİ Artuner, “ Manisa’da Kırsal Bir Bölgedeki 15-49 Yaş Evli Kadınlarda Depresif Yaygınlığı ve Aile İçi Şiddetle İlişkisi”, **Türk Psikiyatri Dergisi**, cilt 21,sayı 1,2010, s.1-7.
- SAĞLAM Mehmet ve ARAL Neriman, “ Tarihsel Süreç İçerisinde Çocuk ve Çocukluk Kavramları”, **Çocuk ve Medeniyet Dergisi**, cilt 1, sayı 2, 2016, s. 43-57.
- SARGIN Müge, “ Anneliğin Yeni Yüzleri”, **Psikeart**, cilt 0, sayı 57, Mayıs-Haziran 2018,s.36-39.
- SARI YILDIRIM Hatice, “ Zihinsel Engelli Çocuğu Olan Ailelerde Aile Yüklenmesi”, **Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi**, cilt 11,sayı 2, 2007, s.1-7.
- SEVER Merin, “ Kadınlık, annelik, gönüllü çocuksuzluk: Elisabeth Badinter’den Badinter’den *Kadınlık Mı Annelik Mi?*, Tina Miller’den *Annelik Duygusu: Mitler Ve Deneyimler* Ve Corinne Maier’den *No Kid* Üzerinden Bir Karşılaştırmalı Okuma Çalışması”, **Fe Dergi**,cilt 7, sayı 2, 2015, s. 72-86.
- SEZER Melek Özlem, **Masallar ve Toplumsal Cinsiyet**, 3.Basım, Evrensel, İstanbul, 2012, s.60. Aktaran Şehnaz Tuna “ Üvey Anne Bildiklerimiz”, **Psikeart**, cilt 0, sayı 57, Mayıs-Haziran 2018, s.58-63.
- SHARPLEY Christopher, BITSİKA Vicki, WOOTEN C.Addie and CHRISTIE RH David, “Does Resilience Buffer Against Depression in Prostate Cancer Patients ? A Multi-Site Replication Study” , **European Journal of Cancer Care**, cilt 23, sayı 4, 2014, s.544-552.
- SOYSAL A. Şebnem, BODUR Şahin, İŞERİ Elvan ve ŞENOL Selahattin, “Bebeklik Döneminde Bağlanma Sürecine Genel Bir Bakış” **Klinik Psikiyatri**, cilt 8, 2005, s.88-99.
- STONE Glenn and MCKENRY Patrick, “Nonresidential Father Involment: A Test of a Mind-Range Theory”, **The Journail of Genetic Psychology**. Cilt 159, sayı 3,1998, s.313-336.

- ŞAHİN HİSLİ Nesrin, BASIM Nejat ve ÇETİN Fatih, “ Kişilerarası Çatışma Çözme Yaklaşımlarında Kendilik Algısı ve Kontrol Odağı”, **Türk Psikiyatri Dergisi**, cilt 20, sayı 2, 2009,s.153-163.
- ŞEN Şerife ve BOYRAZ Elif, “ Anelik Rolü Ve Çocuk İçin Tüketime Yansımaları: Kadınların Ebeveynlik Tutumları Ve Hedonik Tüketim Eğilimi Üzerine Bir Araştırma” **Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, cilt 14, sayı 2, 2017, s. 347-370.
- ŞENOCAK Hasan, “Korunmaya Muhtaç Çocuklara Sağlanan Bakım Yöntemleri”, **Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi**, sayı 51, 2006, s. 177-228.
- ŞİMŞEK Zeynep, EROL Neşe, ÖZTOP Didem ve ÖZCAN ÖZER Özlem, “Kurum Bakımında ki Çocuk ve Ergenlerde Davranış ve Duygusal Sorunların Epidemiyolojisi; Ulusal Örnekleme Karşılaştırmalı Bir Araştırma”, **Türk Psikiyatri Dergisi**, cilt 19,sayı 3,2008, s. 235-246.
- TAN Mine, “Çağlar Boyunca Çocukluk”, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, cilt 22, sayı 1, 1989, s.71-88
- TAYCAN Okan, KUTLU Leman, ÇİMEN Selma ve AYDIN Nurcan, “ Bir Üniversite Hastanesinde Çalışan Hemşirelerde Depresyon ve Tükenmişlik Düzeyinin Sosyodemografik Özelliklerle İlişkisi”, **Anatolian Journal of Psychiatry**, cilt 7,sayı 2, 2006, s.100-108.
- TÜZÜN Olcay ve SAYAR Kemal, “Bağlanma Kuramı ve Psikopatoloji”, **Düşünen Adam**, cilt 19, sayı 1, 2006, s. 24-39.
- UĞURLU Elif Gizem, “Anelik Rolünün Öğrenilme Sürecinde Medya'nın Yeri”, **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, cilt 1, sayı 34, 2013,s.1-24.
- URAL Ozana, GÜVEN Gülçin, SEZER Türker, EFE AZKESKİN Kadriye, ve YILMAZ Elif, “ Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Bağlanma Biçimleri İle Sosyal Yetkinlik Ve Duygu Düzenleme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, **Hacettepe University Faculty of Health Sciences** , cilt 1, sayı 2, 2015, s.589-598.
- ÜNAL Süheyla , KÜEY Levent, GÜLEÇ Cengiz, BEKAROĞLU Mehmet, EVLİCE Yunus Emre ve KIRAL Selçuk, “Depresif Bozukluklarda Risk Etkenleri”, **Klinik Psikiyatri**, sayı 5, 2002,s.8-15.

- VAN DER MEULENA Erik, VAN VELDHOVEND J.P.Marc, VAN DER VELDENB G. Peter, “ Stability Of Psychological Resilience Of Police Officers: A Three-Wave Latent Class Analysis”, *Personality and Individual Differences*, cilt 144, 2019, s.120-124.
- YAZICI Ergün, “Korunmaya Çocuklar ve Çocuk Evleri”, **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 9, Sayı: 18, 2012, s. 499-525.
- YILDIRIM Şeyda ve IŞIKHAN Vedat, “Çocuk Evinde Kalan Çocukların Sosyalleşme Sürecindeki İlişkilerinin Değerlendirilmesi”, **Toplum ve Sosyal Hizmet**, cilt 29, sayı 1, 2017,s. 46-70.
- YILDIRIM Şeyda, “2000’li Yıllarda Çocuk Koruma Sistemi İçinde Bakım Hizmetlerinin Genel Görünümü”, **Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, cilt 15, sayı, 2017, s. 87-110.
- YILMAZ Hasan, ÜLKER Müjgan, YILMAZ Ahmet Selçuk, “ Kadınlar Ebeveynlik Rollerine İlişkin Kendilik Algısı’nın Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi”, **Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi**, cilt 7, sayı 2, 2018, s. 415-431.
- YOLCUOĞLU İsmet Galip, “Türkiye’de Çocuk Koruma Sisteminin Genel Olarak Değerlendirilmesi”, **Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırmalar Dergisi**, cilt 5, sayı 18, Temmuz-Ağustos-Eylül 2009,s. 43-57.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

- 1 Nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/19.5.1.pdf, Erişim Tarihi: 17.06.2019.
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, <https://www.ailevecalisma.gov.tr/tr-tr/sss/cocuak-hizmetleri-genel-mudurlugu/evlat-edinme-hizmeti/>. Erişim Tarihi: 29.05.2019.
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, <https://www.ailevecalisma.gov.tr/tr-tr/istatistikler/aile-ve-sosyal-politikalar-alanindaki-istatistikler/cocuk-hizmetleri-istatistikleri/>, Erişim Tarihi: 17.06.2019.
- “Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı 2018 yılı Faaliyet Raporu” http://www.sp.gov.tr/upload/xSPRapor/files/RqI2i+ACSHB_2018_FAALIYET_RA PORU.pdf 04.07.2019.

- Çelik Cemil, “ Çocuk Kavramı Ve Medeni Hukuk Açısından Çocuk Haklarının Tarihi Gelişimi”, sayı36, şubat 2005 erişim tarihi: 24.05.2019 <http://www.e-akademi.org/incele.asp?konu=%C7OCUK%20KAVRAMI%20VE%20MEDEN%DD%20HUKUK%20A%C7ISINDAN%20%C7OCUK%20HAKLARININ%20TAR%DDH%DD%20GEL%DD%DE%DDM%DD&kimlik=-1854485512&url=makaleler/ccelik-1.htm>
- Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin Uygulanması Hakkında Genelge, 14.02.2011, 2011/02 nolu genelge <https://www.ailevecalisma.gov.tr/chgm/mevzuat/genelge/> Erişim Tarihi: 28.05.2019
- Çocuk Destek Merkezleri Yönetmeliği, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/03/20150329-1.htm>, Erişim Tarihi: 19.06.2019.
- Çocuk Hakları Sözleşmesi, <https://cocukmeclisi.ibb.istanbul/cocuk-haklari-sozlesmesi/>, Erişim Tarihi: 18.05.2019.
- Çocuk Koruma Kanunu, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5395.pdf>, Erişim tarihi:22.06.2019
- Davranış Bilimleri Enstitüsü, <https://www.dbe.com.tr/Cocukvegenc/tr/news/uvey- anne-baba-olmak/> Erişim Tarihi:14.06.2019.
- Duygulu Serap, Üvey Anne Baba Olmak <http://www.serapduygulu.com.tr/makaleler/anne-baba/uvey- anne-baba-olmak.html> Erişim Tarihi:14.06.2019.
- Sayıl Melike, Gelişim Psikolojisi Dersi Ek Notu, Yükleme tarihi: 2010 <https://www.pdfdrive.com/geli%C5%9Fim-psikolojisi-ders-notu-1-2-e58540528.html>, Tarihi: 07.06.2019.
- Sertçelik Sercan, “Depresyon” http://www.istanbulsaglik.gov.tr/w/sb/per/belge/depresyon_2013.pdf, Erişim Tarihi:18.06.2019.
- Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, 05.10.2008, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/10/20081005-1.htm> Erişim Tarihi: 02.06.2019.
- SHÇEK Çocuk Evleri Yönetmeliği, www.ailevecalisma.gov.tr/chgm/mevzuat/yonetmelikler/, Erişim Tarihi: 26.05.2019.
- Sosyal Hizmetler Kanunu, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2828.pdf>, Erişim Tarihi; 17.06.2019.

TDK, <http://sozluk.gov.tr/>). Erişim Tarihi:02.06.2019 ve 13.06.2019.

Türk Ceza Kanunu, www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf, Erişim Tarihi:
22.06.2019

Türk Medeni Kanunu., <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4721.pdf>.
Erişim Tarihi: 29.05.2019.

World Health Organization, 2019, <https://www.who.int/>, Erişim Tarihi: 24.05.2019.

TEZLER

ABACI Kübra, “Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu Tanılı Çocukların Annelerinin Anksiyete, Depresyon Ve Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerinin Belirlenmesi”,(Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep Üniversitesi, 2018.

AKÇAGÖZ Hilal, “Çalışan Kadınların, Benlik Kavramı İle Depresyon Durumunun İncelenmesi Benlik Kavramı Ve İdeal Benlik Kavramı Arasındaki Fark İle Depresyon Durumunun Değişkenler Açısından Belirlenmesi”, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Üsküdar Üniversitesi, 2017.

AYDIN Şebnem, “Fiziksel ve/ veya Zihinsel Engelli Çocuk Annelerinin Depresyon Düzeylerinin İncelenmesi”, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Üsküdar Üniversitesi, 2016.

BAHADIR Mukadder, “Korunma Altındaki Çocuklarla Çalışan Bakım Elemanlarının Mesleki Algı Ve Motivasyonları - İstanbul Çocuk Evleri Örneği”, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Üsküdar Üniversitesi, 2018.

BAŞOĞLU Ceyda, “Neuman'ın Sistemler Modeline Temellendirilmiş Depresyonla Başa Çıkma Programı'nın Hastaların Başa Çıkma Stratejileri, Öz Saygı ve Depresyon Düzeylerine Etkisi”, (Yayınlanmamış doktor tezi), Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Akdeniz Üniversitesi, 2016.

BİLGİN Mehmet, “Çalışan ve Çalışmayan Kadınlara İlişkin Bazı Değişkenlerin Depresyon Düzeylerine Etkisi”, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hacettepe Üniversitesi, 1990.

- BİRCAN Seda, “İstanbul İli, Beylikdüzü İlçesi’nde Çalışan ve Çalışmayan Evli Kadınlarda Depresyonu Yordayan Değişkenlerin İncelenmesi, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Üsküdar Üniversitesi, 2015.
- BERBER ÇELİK Çiğdem, “Üniversite Öğrencilerinin Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantılarının Kendilik Algısı ve Boyun Eğici Davranışlar Üzerine Etkisi”, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karadeniz Teknik Üniversitesi, 2010.
- BETER Önder, “Türkiye ve İngiltere’de Çocuk Koruma Sistemleri”, (Yayınlanmamış doktora tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hacettepe Üniversitesi, 2010.
- BÖLÜKBAŞI ÖZDEMİR Şule, “2-6 Yaş Arası Çocuğu Olan Annelerin Depresyon ve Anksiyete Düzeyleri İle Çocuğun Beslenme Alışkanlıkları ve Durumu Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi”, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kırıkkale Üniversitesi, 2018.
- BUXTON SASNOWSKA Patrycja, “The Complex Dynamics of Step-m-otering: A Qualitative Study” (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Center For Women’s, University of York, 2014.
- ÇEKİC Miyase Didem, “Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Programındaki Zihinsel ve/veya Bedensel Engelli Çocukların Annelerinin Depresyon ve Anksiyete Düzeylerinin Belirlenmesi”, (Tıpta uzmanlık tezi), Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Sağlık Bilimleri Üniversitesi, 2018.
- ÇETİNKAYA BÜYÜKBODUR Aşşın, “Sosyal Hizmet Uzmanlarında Psikolojik Dayanıklılık Ve İkincil Travmatik Stresin İncelenmesi”, (Yayımlanmamış doktora tezi), Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, 2018.
- ÇİFTCİ Eda, “Yoğun Bakım Hemşirelerinin Anksiyete ve Depresyon Düzeyleri ve Etkileyen Faktörler”, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul Üniversitesi, 2010.
- ÇOLAK SARI Eda, “Riskli Birimlerde Çalışan Hemşirelerin Psikolojik Sağlamlıklarının Değerlendirilmesi”, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Sağlık Bilimler Enstitüsü, Avrasya Üniversitesi, 2018.
- DAL Veysel “Koruyucu Aile Hizmetlerinin Geliştirilmesinde Koruyucu Aile Derneklerinin Rolü”. (Yayınlanmamış doktora tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, 2018.

- DEMİR Özge, “ Yetişkin Bireylerde Kendilik Algısı ve Bağlanma Stillerinin Aleksitimi Üzerindeki Etkisi” (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beykent Üniversitesi, 2017.
- DİKMEN Ali, “Hizmet Verenlerin Gözünden Çocuk Evleri Hizmet Modelinin Değerlendirilmesi-Ankara İli Örneği”, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hacettepe Üniversitesi, 2019.
- DURSUN Gülşah, “Yenidoğan Dönemindeki Kısa Süreli Annelik Yoksunluğunun 2-3 Yaş Arası Çocukların Ruh Sağlığı ve Gelişimi Üzerine Etkisi” Yüksek Lisans Tezi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Adnan Menderes Üniversitesi, 2013.
- GENÇ Burcu, “Çocuk Refahı Alanında Çalışan Meslek Elemanlarının Psikolojik Dayanıklılıkları Ve Baş Etme Tarzları”, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi) Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hacettepe Üniversitesi, 2019.
- GELENBE ÖZTÜRK Alım Ecem, “Gebelikte Depresyon Belirtilerinin Ortaya Çıkmasında Psikososyal Faktörlerin Ve Kişilerin Psikolojik Dayanıklılığının Etkileri”, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beykent Üniversitesi, 2017.
- GÜLER Meltem, “Kuşaklararası Annelik Bilişleri, Kişilik Özelliği, Yaşam Doyumu ve Çocuk Yetiştirme Hedefleri”, Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin Üniversitesi, 2007.
- İLHAN Kübra, “ Engelli Çocuğu Olan Anne Ya Da Babalarda Aile Desteği Ve Aile Stresi İle İlgili Değişkenlerin İncelenmesi”, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Haliç Üniversitesi, 2014.
- KARAKURT Yakup, “Yenidoğan Yoğun Bakım Ünitesinde Yatan Mekanik Ventilatöre Bağlı Bebeklerin Annelerinin Beck Depresyon Ölçeği İle Değerlendirilmesi”, (Tıpta uzmanlık tezi), Okmeydanı Sağlık Uygulama ve Araştırma Merkezi, Sağlık Bilimleri Üniversitesi, 2018.
- KETEN Derya “Korunmaya Muhtaç Çocuklar: Ankara Çocuk Evleri Üzerine Niteliksel Bir Araştırma”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, 2017.
- KINDIROĞLU Zeynep, “Ebeveynlerin Psikolojik İyi Oluş ve Psikolojik Dayanıklılık Düzeyleri İle Çocukların Sosyal Yetkinlik ve Davranışları Arasındaki İlişki”, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü , Sabahattin Zaim Üniversitesi, 2018.

- KOÇAK Gülşah, “Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Çocukların Sosyal Yetkinlik Düzeyi ile Annelerinin Ebeveynlik Rolü Benlik Algıları Arasındaki İlişki”. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bahçeşehir Üniversitesi, 2018.
- KURTOĞLU Haluk Habib, “ Bir Rehabilitasyon Kurumundan Yardım Alan Engelli Çocuk Ailelerinin Aile İlgisi ve Tükenmişlik Durumlarının Engelli Çocuğu Bulunmayan Ailelerle Karşılaştırılması”, (Tıpta uzmanlık tezi), Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Gaziantep Üniversitesi, 2017.
- KÜRÜMLÜOĞLUGİL Rabia, “Depresyon Hastalarına Verilen Psikoeğitimin Bilişsel Çarpıtmalar Üzerine Etkileri”. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep Üniversitesi, 2017.
- MAMUR IŞIKÇI Yasemin, “ Sosyal Politika Açısından Türkiye’ de Çocuk Hakları Sorunu: Alana İlişkin Bir Araştırma”, (Yayınlanmamış doktora tezi) , Sosyal Bilimler Enstitüsü, İnönü Üniversitesi, 2013.
- MEYDANCI Ezgi, “Bağlanma Örüntüleri ve Obsesif Kompulsif Belirtiler Arasındaki İlişkide Duygu Düzenleme Şekillerinin Aracı Rolünün Araştırılması”, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Haliç Üniversitesi, 2017.
- MİZMİZLİOĞLU Ecem, “Bir Grup Ruh Sağlığı Çalışanında İş Doyumunun Psikolojik Dayanıklılık Ve Sağlıklı Yaşam Biçimiyle İlişkisi”, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Işık Üniversitesi, 2018.
- OFLAS GÖKSEL Suna, “Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine, Kültürlerarası Duyarlılığa Ve Risk Faktörlerine Göre Yordanması”, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yıldız Teknik Üniversitesi, 2017.
- ÖNER Özge, “Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına Bağlı Bir Çocuk Yuvasında Çalışan Bakım Personellerinin İş Stresi Ve Tükenmişlik Düzeyleri Arasındaki İlişkide Annelik Statüsü ve Kişilik Özelliklerinin Biçimlendirici Etkisi”, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arel Üniversitesi, 2014.
- ÖRDEM Özlem, “Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türk Modernleşmesi Bağlamında Türk Romanında Çocuk” (Yayınlanmamış doktora tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ege Üniversitesi, 2015.

- ÖZBEK Esra, “Engelli Çocuğa Sahip Anneler İle Engelli Olmayan Çocuğa Sahip Annelerin Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerinin Depresyon Açısından İncelenmesi”, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Toros Üniversitesi, 2018.
- PAKÖZ SARIKAYA Aysun, “Anne Sütü Bankalarının Türkiye’deki Mevcut Durumu ve Sağlık Personelinin Bu Konu Hakkındaki Bilgi ve Görüşleri”, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kırklareli Üniversitesi, 2018.
- POYRAZ Burcu. “Acil Servise Baş Ağrısı Yakınması İle Başvuran Hastalarda Depresyon Sıklığının ve Depresyon Öngörü Özelliklerinin Saptanması”, (Yayınlanmamış uzmanlık tezi), Tıp Fakültesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2018.
- SALİM Muammer, “Geçmişten Günümüze Türkiye’de Çocuk Koruma Politikaları Ve Sosyal Hizmetler Ve Çocuk Esirgeme Kurumu”, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Süleyman Demirel Üniversitesi, 2011.
- SAYGIDEĞER DEMİR Burcu, “Annelerde Kaygı Düzeyi ve Evlilik Doyumunun Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algıları Üzerindeki Etkilerinin Değerlendirilmesi” (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çağ Üniversitesi, 2017.
- ŞAHİN Murat, “Kurum Bakımı Altındaki Çocuklarda Değer Oluşumu: Ankara Çocuk Evleri Örneği”, (Yayınlanmamış doktora tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazi Üniversitesi, 2019.
- ŞAHİN Öznur, “6 Hafta- 1 Yaş Bebeği Olan Annelerde Postpartum Depresyon Sıklığı ve Sosyodemografik Risk Faktörlerinin Değerlendirilmesi”, (Yayınlanmamış tıpta uzmanlık tezi), Aile Hekimliği, Katip Çelebi Üniversitesi, 2018.
- TARSUSLU Bedia, “Erkek Üniversite Öğrencilerinde Depresyon, Rol Normları Ve Psikolojik Yardım Arama Tutumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sakarya Üniversitesi, 2018.
- TAŞ Seltap, “Düzce Üniversitesi Araştırma ve Uygulama Hastanesi Hemşirelerinde Psikolojik Dayanıklılık, Depresyon ve Algılanan Stresin Değerlendirilmesi”, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Düzce Üniversitesi, 2013.

- TEKİN Emel, “Askeri Hastanelerde Çalışan Hemşirelerin Psikolojik Dayanıklılık Ve Tükenmişlik Düzeylerinin Belirlenmesi” (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Gazi Üniversitesi, 2011.
- TUĞRUL Merve, “Migren Ve Depresyon Hastalıklarına Sahip Olan Bireylerin Bakım Vericilerinin Bakım Verme Yükleri Depresyon Düzeyleri Ve Stresle Başa Çıkma Tarzlarının Belirlenmesi”, (Yayınlanmamış yüksek lisans Tezi), Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, 2015.
- TURGUT Şeyma , “ Türkiye’deki Kurum Bakımında Büyümüş Bireylerin Psikolojik Dayanıklılık (Yılmazlık) Düzeylerinin İncelenmesi”, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hacettepe Üniversitesi, 2018.
- UÇAR Tuncay, “Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerinin ve Mesleki Sosyal Destek Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi.(İstanbul İli Avrupa Yakası Örneği)”, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul Aydın Üniversitesi, 2014.
- ÜLKER Müjgan, “Kadınlarda Çocukluk Dönemi Mutluluk Anıları İle Ebeveynlik Rollerine İlişkin Kendilik Algısı Arasındaki İlişki”, (Yayınlanmış yüksek lisans tezi), Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Necmettin Erbakan Üniversitesi, 2016.
- YAMAN Fikret, “Bakıcı Annelerin Sosyo – Ekonomik ve Çalışma Yaşamlarına İlişkin Özellikleri: Ankara İli Örneği”, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hacettepe Üniversitesi, 2010.

DİĞER KAYNAKLAR

- GRAY Edith, “Measuring Parental Involvement İn Couple Families İn Austrailia: What İs Parental İnvolvement and How Should We Measure İt?”, Discussion Paper DP-002 Demography Program, Resesrch School Of Social Sciences, 2000, s.1-33.

EKLER

- EK1** Sosyo- Demografik Bilgi Formu
- EK2** Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Ölçeği
- EK3** Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği
- EK4** Beck Depresyon Ölçeği
- EK5** Araştırmaya Katılım Onam Formu
- EK6** Ölçek Onayları Ve İzinler

EK1 SOSYO- DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

KATILIMCI NUMARASI: .....

- 1) Yaşınız: .....
- 2) Eğitim Durumunuz:
İlkokul ( ) Ortaokul ( ) Lise ( ) Ön Lisans ( ) Lisans ( )
- 3) Medeni Durumunuz
Evli ( ) Bekar ( ) Boşanmış ( ) İlişki İçinde ( )
- 4) Evli iseniz ne kadar süredir evlisiniz?
0 -1 yıl ( )
2 – 5 yıl ( )
6 – 10 yıl ( )
11 – 15 yıl ( )
16 – 20 yıl ( )
21 ve üstü ( )
- 5) Çocuğunuz var mı?
Evet ( ) Hayır ( )
- 6) Evet ise kaç çocuğunuz var?.....
- 7) Evet ise Anne olmanız işinizi yaparken sizi olumlu olarak etkiledi mi?
Evet ( ) Hayır ( ) Emin değilim ( )
- 8) Ailenizin ortalama aylık geliri ne kadardır?
2500-3500 ( ) 3500-4500 ( ) 4500- 5500 ( ) 5500 ve üzeri ( )
- 9) Ne kadar süredir bakıcı anne olarak görev yapıyorsunuz? .....
- 10) Gün içerisinde işinizi yaparken genel olarak kaç çocuktan sorumlu oluyorsunuz? -----
-
- 11) Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğünde çalışmaya başlamadan önce ya da çalışırken bakıcı anneliğe ilişkin bir eğitim aldınız mı?
Evet (Lütfen belirtiniz.) .....
Hayır ( )
- 12) Yaptığınız işin karşılığı aldığınız ücreti yeterli buluyor musunuz?
1- Evet yeterli ( ) 2- Hayır yeterli değil ( )
- 13) Kurum bakımında kalan çocuklara bakım vermek anneliğe ilişkin düşüncelerinizi etkiledi mi?
Olumlu ( ) Olumsuz ( ) Kararsızım( )

EK2

Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Ölçeği (ERKA)						
Aşağıdaki ifadeler sizin kendinizi nasıl bir ebeveyn olarak gördüğünüz, ebeveynlik hakkındaki görüşleriniz ve ebeveynliği nasıl gerçekleştirdiğiniz ile ilgilidir. Doğru ya da yanlış cevap yoktur.						
Lütfen her bir ifade için dört kutucuktan yalnız birini işaretleyin. Sizi en iyi tanımlayanı işaretleyin						
İşaretsiz ifade takımı bırakmayınız.						
Bana göre gerçekten doğru	Bana göre kısmen doğru				Bana göre kısmen doğru	Bana göre gerçekten doğru
		1. Bazı ebeveynler nasıl iyi ebeveyn olunacağı konusunda çok fazla okur	öte yandan	bazı ebeveynler ise ebeveynlikle ilgili okumaya pek zaman harcamaz		
		2. Bazı ebeveynlerin çocuk yetiştirmenin doğru ve yanlış şekilleri konusunda net fikirleri vardır	öte yandan	bazı ebeveynlerin ise kendi çocuklarını yetiştirme hakkında şüpheleri vardır.		
		3. Bazı ebeveynler çocukları olduğundan beri arkadaşlarını yeterince göremediğini düşünür	öte yandan	bazı ebeveynler ise eski arkadaşlarını önceki kadar sık görüyor ya da yeni arkadaşlar edinmiştir.		
		4. Bazı ebeveynler sıklıkla keşke çocuk yapmasaydım der	öte yandan	bazı ebeveynler ise çocuk sahibi olmaktan nadiren pişmanlık duyar.		
		5. Bazı ebeveynler, ebeveyn olma hakkında öğrenilebilecek herşeyi öğrenmek ister	öte yandan	bazı ebeveynler ise, ebeveyn olma hakkında ihtiyaçları olan herşeyi bildiğini düşünür.		
		6. Bazı ebeveynler, genellikle çocuklarının ne istediklerini veya neye ihtiyacı olduğunu anlayamaz	öte yandan	bazı ebeveynler ise, çocuklarının ihtiyaçlarını ya da isteklerini anlamak konusunda kendilerini yetenekli hissederler.		
		7. Ebeveyn oldukları için, bazı yetişkinler tahmin ettiklerinden daha memnundur	öte yandan	bazı yetişkinler için ise, ebeveyn olmak onların bekledikleri kadar memnun edici değildir.		
		8. Bazı ebeveynler, nasıl ebeveynlik yapmak gerektiği konusunda fazla düşünmez, sadece yapar	öte yandan	bazı ebeveynler ise, nasıl ebeveynlik yapılacağı konusunda ellerinden geldiği kadar fazla şey öğrenmeye çalışır.		
		9. Bazı ebeveynler, çocuklarının ihtiyaçlarını karşılarken iyi bir iş yaptığını düşünür	öte yandan	bazı ebeveynler ise, çocuklarının ihtiyaçlarını ne kadar iyi karşıladıkları konusunda şüphe duyar.		
		10. Bazı ebeveynler, çocuk sahibi olmanın hoşlarına giden şeyleri yapmaya daha az zaman ayırma anlamına geldiğini düşündüklerinden dolayı rahatsızlık duyar	öte yandan	bazı ebeveynler ise, kendilerine ayıracak daha az zaman kalmasını umursamaz.		
		11. Bazı yetişkinler, geçmişe dönmek mümkün olsa tekrar çocuk sahibi olmak konusunda tereddüt eder	öte yandan	bazı yetişkinler ise, seçenek sunulduğunda çocuk sahibi olmak için tereddüt etmez.		
		12. Bazı ebeveynler, en son çocuk yetiştirme öneri ve metodlarını izlemenin zorunluluk olduğunu düşünür	öte yandan	bazı ebeveynler ise, daha ziyade mevcut bilgileri ile çocukların günlük ihtiyaçlarını karşılar.		
		13. Bazı ebeveynler nasıl bir ebeveyn oldukları konusunda sıklıkla kaygılanır	öte yandan	bazı ebeveynler ise, ebeveynlik yetenekleri konusunda kendilerinden emindir.		
		14. Bazı ebeveynler için çocuklar çoğunlukla sıkıntı kaynağıdır	öte yandan	bazı ebeveynler için ise, kendi çocukları hayatlarındaki temel eğlence kaynağıdır.		
		15. Bazı anne ve babalar, yeterince etkili ebeveyn olmadıklarını düşünür	öte yandan	bazı anne ve babalar ise, kendilerini ebeveyn olarak oldukça yeterli bulur.		
		16. Bazı anne ve babalar, çocukları ile eskiden yapmaktan hoşlandıkları şeyleri	öte yandan	bazı ebeveynler ise, çocukları ile yaşam tarzlarını çok fazla değiştirmez.		
		17. Bazı anne ve babalar, kendilerinin ebeveyn olmaya uygun olduklarından emin değildir	öte yandan	bazı ebeveynlere ise, ebeveyn olmak kolay ve doğal gelir.		
		18. Bazı ebeveynler, çocuk sahibi olduktan sonra hayatlarının kısıtlanmış ve sınırlanmış olduğunu düşünür	öte yandan	bazı ebeveynler ise, sadece çocukları olduğu için yapmaktan hoşlandıkları şeylerden vazgeçmez.		

EK3**Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği**

1. Beklenmedik bir olay olduğunda... Her zaman bir çözüm bulurum	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Doğu kez ne yapacağımı kestiremem
2. Gelecek için yaptığım planların... Başarılması zordur	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Başarılması mümkündür
3. En iyi olduğum durumlar şu durumlardır... Ulaşmak istediğim açık bir hedefim olduğunda	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Tam bir günlük boş bir vaktim olduğunda
4. ...olmaktan hoşlanıyorum Diğer kişilerle birlikte	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Kendi başıma
5. Ailemin, hayatta neyin önemli olduğu konusundaki anlayışı... Benimkinden farklıdır	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Benimkiyle aynıdır
6. Kişisel konuları ... Hiç kimseyle tartışmam	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Arkadaşlarımla/Aile-üyelerimle tartışabilirim
7. Kişisel problemlerimi... Çözmem	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Nasıl çözebileceğimi bilirim
8. Gelecekteki hedeflerimi... Nasıl başaracağımı bilirim	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Nasıl başaracağımdan emin değilim
9. Yeni bir iş/projeye başladığımda ... İlerive dönük planlama yapmam, derhal işe başlarım	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Avrıntılı bir plan yapmayı tercih ederim
10. Benim için sosyal ortamlarda rahat/esnek olmak Önemli değildir	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Çok önemlidir
11. Ailemle birlikteyken kendimi ... hissedirim Çok mutlu	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Çok mutsuz
12. Beni ... Bazı yakın arkadaşlarım/aile üyelerim cesaretlendirebilir	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Hiç kimse cesaretlendiremez
13. Yeteneklerim... Olduğuna çok inanırım	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Konusunda emin değilim
14. Geleceğimin ... olduğunu hissediyorum Ümit verici	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Belirsiz
15. Şu konuda iyiyimdir... Zamanımı planlama	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Zamanımı harcama
16. Yeni arkadaşlık konusu ... bir şeydir Kolayca yapabildiğim	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Yapmakta zorlandığım
17. Ailem şöyle tanımlanabilir ... Birbirinden bağımsız	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Birbirine sıkı biçimde kenetlenmiş
18. Arkadaşlarımla arasındaki ilişkiler ... Zayıftır	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Güçlüdür
19. Yargılarıma ve kararlarıma ... Çok fazla güvenmem	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Tamamen güvenirim
20. Geleceğe dönük amaçlarım ... Belirsizdir	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	İyi düşünülmüştür
21. Kurallar ve düzenli alışkanlıklar ... Günlük yaşamımda yoktur	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Günlük yaşamımı kolaylaştırır
22. Yeni insanlarla tanışmak ... Benim için zordur	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Benim iyi olduğum bir konudur
23. Zor zamanlarda, ailem ... Geleceğe pozitif bakar	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Geleceği umutsuz görür
24. Ailemden birisi acil bir durumla karşılaştığında... Bana hemen haber verilir	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Bana söylenmesi bir hayli zaman alır
25. Diğerleriyle beraberken Kolayca gülerim	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Nadiren gülerim
26. Başka kişiler söz konusu olduğunda, ailem şöyle davranır: Birbirlerini desteklemez biçimde	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Birbirlerine bağlı biçimde
27. Destek alırım Arkadaşlarımdan/aile üyelerimden	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Hiç kimseden
28. Zor zamanlarda ... eğilimim vardır Her sevi umutsuzca gören bir	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Beni başarıya götürebilecek iyi bir şey bulma
29. Karşılıklı konuşma için güzel konuların düşünülmesi, benim için ... Zordur	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Kolaydır
30. İhtiyacım olduğunda ... Bana vardım edebilecek kimse yoktur	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Her zaman bana vardım edebilen birisi vardır
31. Hayatımdaki kontrol edemediğim olaylar (ile) ... Bana çıkmaya çalışırım	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Sürekli bir endişe/kaygı kaynağıdır
32. Ailemde şunu severiz ... İşleri bağımsız olarak yapmayı	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	İşleri hep beraber yapmayı
33. Yakın arkadaşlarımla/aile üyelerim ... Yeteneklerimi beğenirler	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Yeteneklerimi beğenmezler

EK4 Beck Depresyon Ölçeği

Aşağıda gruplar halinde bazı cümleler ve önünde sayılar yazılıdır. Her gruptaki cümleleri dikkatle okuyunuz.

BUGÜN DAHİL, GEÇEN HAFTA İÇİNDE kendinizi nasıl hissettiğinizi en iyi anlatan cümleyi seçin ve yanındaki KUTUCUĞU işaretleyin. Seçiminizi yapmadan önce gruptaki cümlelerin hepsini dikkatle okuyunuz ve yalnızca bir maddeyi işaretleyin.

1)

- (0) Kendimi üzüntülü ve sıkıntılı hissetmiyorum.
- (1) Kendimi üzüntülü ve sıkıntılı hissediyorum.
- (2) Hep üzüntülü ve sıkıntılıyım. Bundan kurtulamıyorum.
- (3) O kadar üzüntülü ve sıkıntılıyım ki artık dayanamıyorum.

2)

- (0) Gelecek hakkında umutsuz ve karamsar değilim.
- (1) Gelecek hakkında karamsarım.
- (2) Gelecekte beklediğim hiçbir şey yok.
- (3) Geleceğim hakkında umutsuzum ve sanki hiçbir şey düzelmeyecekmiş gibi geliyor.

3)

- (0) Kendimi başarısız bir insan olarak görmüyorum.
- (1) Çevremdeki birçok kişiden daha çok başarısızlıklarım olmuş gibi hissediyorum.
- (2) Geçmişime baktığımda başarısızlıklarla dolu olduğunu görüyorum.
- (3) Kendimi tümüyle başarısız bir kişi olarak görüyorum.

4)

- (0) Birçok şeyden eskisi kadar zevk alıyorum.
- (1) Eskiden olduğu gibi herşeyden hoşlanmıyorum.
- (2) Artık hiçbir şey bana tam anlamıyla zevk vermiyor.
- (3) Herşeyden sıkılıyorum.

5)

- (0) Kendimi herhangi bir şekilde suçlu hissetmiyorum.
- (1) Kendimi zaman zaman suçlu hissediyorum.
- (2) Çoğu zaman kendimi suçlu hissediyorum.
- (3) Kendimi her zaman suçlu hissediyorum.

6)

- (0) Kendimden memnunum.
- (1) Kendi kendimden pek memnun değilim.
- (2) Kendime çok kızıyorum.
- (3) Kendimden nefret ediyorum.

7)

- (0) Başkalarından daha kötü olduğumu sanmıyorum.
- (1) Zayıf yanlarım veya hatalarım için kendi kendimi eleştiririm.
- (2) Hatalarımdan dolayı her zaman kendimi kabahatli bulurum.
- (3) Her aksilik karşısında kendimi kabahatli bulurum.

8)

- (0) Kendimi öldürmek gibi düşüncelerim yok.
- (1) Zaman zaman kendimi öldürmeyi düşündüğüm oluyor, fakat yapmıyorum.
- (2) Kendimi öldürmek isterdim.
- (3) Fırsatını bulsam kendimi öldürürüm.

9)

- (0) Her zamankinden fazla içimden ağlamak gelmiyor.
- (1) Zaman zaman içimden ağlamak geliyor.
- (2) Çoğu zaman ağlıyorum.
- (3) Eskiden ağlayabilirdim şimdi istesem de ağlayamıyorum.

10)

- (0) Şimdi her zaman olduğumdan sinirli değilim.
- (1) Eskisine kıyasla daha kolay kızıyorum.
- (2) Şimdi hep sinirliyim.
- (3) Bir zamanlar beni sinirlendiren şeyler şimdi hiç sinirlendirmiyor.

- 11)
(0) Başkaları ile görüşmek, konuşmak isteğimi kaybetmedim.
(1) Başkaları ile eskisinden daha az konuşmak, görüşmek istiyorum.
(2) Başkaları ile konuşma ve görüşme isteğimi kaybettim.
(3) Hiç kimseyle görüşüp, konuşmak istemiyorum.
- 12)
(0) Eskiden olduğu kadar kolay karar verebiliyorum.
(1) Eskiden olduğu kadar kolay karar veremiyorum.
(2) Karar verirken eskisine kıyasla çok güçlük çekiyorum.
(3) Artık hiç karar veremiyorum.
- 13)
(0) Aynada kendime baktığımda bir değişiklik görmüyorum.
(1) Daha yaşlanmışım ve çirkinleşmişim gibi geliyor.
(2) Görünüşümün çok değiştiğini ve daha çirkinleştiğimi hissediyorum.
(3) Kendimi çok çirkin buluyorum.
- 14)
(0) Eskisi kadar iyi çalışabiliyorum.
(1) Birşeyler yapamak için gayret göstermek gerekiyor.
(2) Herhangi birşeyi yapabilmek için kendimi çok zorlamama gerekiyor.
(3) Hiçbir şey yapamıyorum.
- 15)
(0) Her zamanki gibi iyi uyuyabiliyorum.
(1) Eskiden olduğu gibi iyi uyuyamıyorum.
(2) Her zamankinden bir-iki saat daha erken uyanıyorum ve tekrar uyuyamıyorum.
(3) Her zamankinden çok daha erken uyanıyorum ve tekrar uyuyamıyorum.
- 16)
(0) Her zamankinden daha çabuk yorulmuyorum.
(1) Her zamankinden daha çabuk yoruluyorum.
(2) Yaptığım hemen herşey beni yoruyor.
(3) Kendimi hiçbir şey yapamayacak kadar yorgun hissediyorum.
- 17)
(0) İştahım her zamanki gibi
(1) İştahım eskisi kadar iyi değil
(2) İştahım çok azaldı.
(3) Artık hiç iştahım yok.
- 18)
(0) Son zamanlarda kilo vermedim.
(1) İki kilodan fazla kilo verdim.
(2) Dört kilodan fazla kilo verdim.
(3) Altı kilodan fazla kilo verdim.
- 19)
(0) Sağlığım beni fazla endişelendirmiyor.
(1) Ağrı, sancı, mide bozukluğu veya kabızlık gibi rahatsızlıklar beni endişelendiriyor.
(2) Sağlığım beni endişelendirdiği için başka şeyler düşünmek zorlaşıyor.
(3) Sağlığım hakkında o kadar endişeliyim ki, başka hiçbir şey düşünemiyorum.
- 20)
(0) Son zamanlarda cinsel konulara olan ilgimde bir değişme farketmedim.
(1) Cinsel konularda eskisinden daha az ilgiliyim.
(2) Cinsel konularda şimdi çok daha az ilgiliyim.
(3) Cinsel konulara olan ilgimi tamamen kaybettim.
- 21)
(0) Bana cezalandırılmışım gibi gelmiyor.
(1) Cezalandırılabileceğimi seziyorum.
(2) Cezalandırılmayı bekliyorum.
(3) Cezalandırıldığımı hissediyorum.

EK5 ARAŞTIRMAYA KATILIM ONAM FORMU

Değerli Katılımcı

Bu çalışma İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Ana Bilim Dalında yüksek lisans yapmakta olan Arzu TAMBULUT tarafından yapılmaktadır. Bu çalışmada kurum bakımı altında bulunan 0-6 yaş çocuklara bakım hizmeti veren bakıcı annelerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı, psikolojik dayanıklılık ve depresyon düzeyleri arasındaki ilişkinin araştırılması amaçlanmıştır. Bu çalışmaya katılımınız tamamen gönüllük esasına dayanmaktadır. Çalışmayı istediğiniz takdirde kesme hakkına sahipsiniz, araştırma ile ilgili sorularınızı aşağıda kimlik bilgileri ve iletişim bilgileri bulunan araştırmacıya sorabilirsiniz.

Araştırmaya katılmayı kabul ediyorum ( ) imza.....

Araştırmaya katılmayı kabul etmiyorum ( )

Arzu TAMBULUT

İstanbul Aydın Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Ana Bilim Dalı

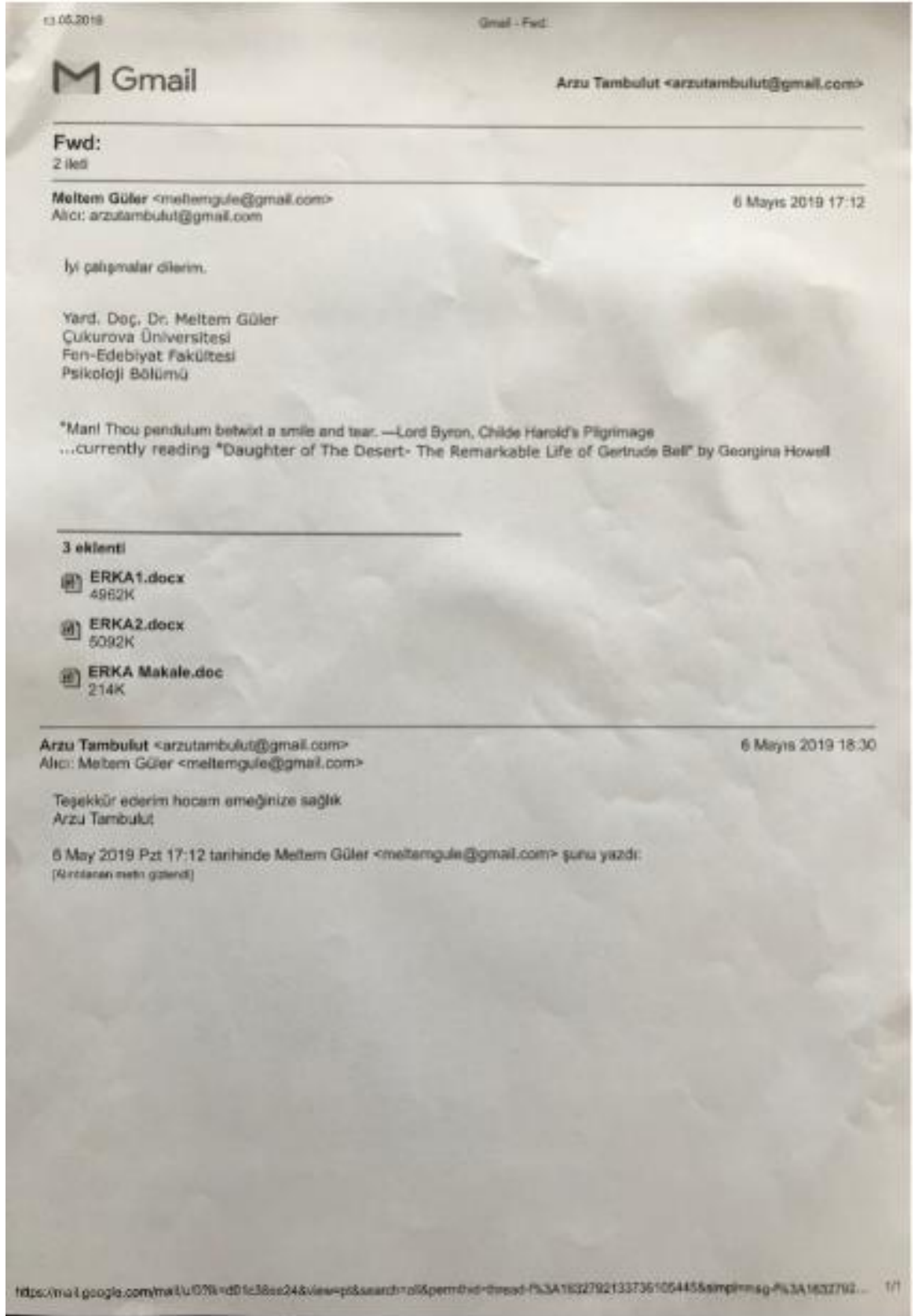
Yüksek Lisans Öğrencisi

Cep: 0530 524 13 72

Mail: arzutambulut@gmail.com

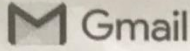

EK6 ÖLÇEK ONAYLARI VE İZİNLER

13.05.2019

Gmail - yetişkinler için psikolojik dayanıklılık ölçeği

Arzu Tambulut <arzutambulut@gmail.com>

yetişkinler için psikolojik dayanıklılık ölçeği

2 ileti

Nejat Basim <nbasim@gmail.com>
Alıcı: arzutambulut@gmail.com

4 Mayıs 2019 23:42

Merhaba. Ölçeği tabii ki kullanabilirsiniz. Ölçeğin yer aldığı makaleyi, makalenin sonunda yer alan ölçeğin word ortamındaki halini ve değerlendirme esaslarını içeren bilgi notunu ekte gönderiyorum. Çalışmalarınızda kolaylıklar dilerim.
Nejat

Prof. Dr. H. Nejat Basım
Başkent Üniversitesi İİBF. Dekanı
Bağlıca Kampüsü Eskişehir Yolu 20. Km. Bağlıca 06810 ANKARA
Tel: 312-2466645
e-posta: nbasim@gmail.com
e-posta: nbasim@baskent.edu.tr

3 eklenti

- psikolojik dayanıklılık olcegi_makale.pdf
282K
- Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği.doc
96K
- psikolojik dayanıklılık ölçeği değerlendirme notu.pdf
164K

Arzu Tambulut <arzutambulut@gmail.com>
Alıcı: Nejat Basim <nbasim@gmail.com>

5 Mayıs 2019 03:19

Merhaba Hocam,
çok kısa sürede mailimi yanıtladığınız ve ölçeği gönderdiğiniz için çok teşekkür ederim.
Emeğinize ve ellerinize sağlık
Arzu Tambulut

Nejat Basim <nbasim@gmail.com>, 4 May 2019 Cmt, 23:42 tarihinde şunu yazdı:
[Alıntılanan metin gizlendi]

--
Arzu Tambulut
05305241372

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : 88083623-020
Konu : Arzu TAMBULUT'un Etik Onayı Hk.

Sayın Arzu TAMBULUT

Tez çalışmanızda kullanmak üzere yapmayı talep ettiğiniz anketiniz İstanbul Aydın Üniversitesi Etik Komisyonu'nun 18.06.2019 tarihli ve 2019/09 sayılı kararıyla uygun bulunmuştur.

Bilgilerinize rica ederim

e-imzalıdır
Prof. Dr. Ragıp Kutay KARACA
Müdür

28/06/2019 Enstitü Sekreteri

NESLİHAN KUBAL

Evrakı Doğrulamak İçin : <https://evrakdogrula.aydin.edu.tr/enVision.Dogrula/BelgeDogrulama.aspx?V=BENN34V9A>

Adres:Beşyol Mah. İnönü Cad. No:38 Sefaköy , 34295 Küçükçekmece / İSTANBUL
Telefon:444 1 428
Elektronik Ağ:<http://www.aydin.edu.tr/>

Bilgi için: NESLİHAN KUBAL
Unvanı: Enstitü Sekreteri

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü

Sayı : 15985551-200[200]-E.1168670

07.05.2019

Konu : Ölçek Değerlendirme Çalışması Hk.

DAĞITIM YERLERİNE

Müdürlüğümüz Çocuk Hizmetleri Şubesinde Sosyal Çalışmacı olarak görev yapan Arzu TAMBULUT tarafından 06.05.2019 tarihinde verilen dilekçe yazımız ekinde gönderilmiştir. Konuya istinaden 0-6 yaş çocuk bakım kurumlarında çalışan annelerin ebeveyn olma, psikolojik dayanıklılık ve depresyon ilişkisiyle ilgili kurumunuzda çalışan bakım elemanları ile ölçek değerlendirme çalışması yapılabilmesi Şubemizce uygun görülmüş olup gerekli kolaylığın sağlanması hususunda;

Gereğini rica ederim.

e-İmzalıdır

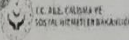
Ali Fuat KARAMAN
İl Müdürü a.
İl Müdür Yardımcısı

Ek : Dilekçe. (2 sayfa)

Dağıtım:

İSTANBUL VALİLİĞİNE
(Kocamustafapaşa Çocuk Evleri Sitesi
Müdürlüğü)
Göztepe Semiha Şakır Çocuk Evleri Sitesi
Müdürlüğü (0-6)ile

Not: 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu çerçevesinde güvenli elektronik imzalı aslı ile aynıdır.

Eski Londra Asfaltı Çocuk Sitesi Kampüsü
Bahçelievler/İstanbul
(212)449 07 07
(212) 441 05 12

Bilgi için:Gülden ÖZDAL
SÜREKLİ İŞÇİ (4/D)

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad : Arzu TAMBULUT

Doğum Tarihi ve Yeri: E-posta : 25.12.1970 Kars- arzutambulut@gmail.com

ÖĞRENİM DURUMU:

- Lisans** :1994 , Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Hizmetler Yüksekokulu
- Lise** : 1987, Kars Cumhuriyet Lisesi
- Ortaokul** : 1984 Kars Atatürk Ortaokulu
- İlkokul** : 1981 Gazi Ahmet Muhtar Paşa İlkokulu

MESLEKİ DENEYİM VE ÖDÜLLER:

- Temmuz-1994- Aralık 1994 Şeyh Zayed Çocuk Koruma Vakfı İstanbul Ofisinde Sosyal Hizmet Uzmanı
- Temmuz 1995 - Ocak 1996 Küçükleri Koruma Şube Müdürlüğünde Sosyal Hizmet Uzmanı
- Ocak 1996- Mart 1996 Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu İstanbul İl Müdürlüğü Sosyal Hizmet Uzmanı
- Mart 1996-Şubat 2009 Şeyh Zayed Çocuk Yuvası- Sosyal Hizmet Uzmanı
- Şubat 2009- Aralık 2014 Bahçelievler Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi –Sosyal Hizmet Uzmanı
- Aralık 2014'den bu yana Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü Çocuk Hizmetleri Şubesi- Sosyal Hizmet Uzmanı